

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI**

**YETİŞTİRME YURDUNDA VE AİLESİ YANINDA
YAŞAYAN ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ İLE
KİMLİK STATÜLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Gülçilem ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Abdullah SÜRÜCÜ**

KONYA-2009

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Gülçilem ŞAHİN tarafından hazırlanan “Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 03/07/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin IZGAR

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Atila YILDIRIM

Üye

Dr. Abdullah SÜRÜCÜ

Üye

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Gülçilem ŞAHİN

ÖNSÖZ

Çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı olarak gelişmeleri için anlayış ve sevgiye gereksinimleri vardır. Çocuklar, anne-babasının bakımı ve sorumluluğu altında her durumda bir sevgi ve güvenlik ortamında yetişmelidir. Ancak bazı çocuklar bu temel haktan yoksun kalabilmektedirler. Yoksulluk, aile içi sorunlar, anne-babada bedensel, ruhsal ya da zihinsel yetersizlikler, annenin ya da babanın ölümü, ihmal ya da istismar ya da evlilik dışı doğumlar sonucu terkler gibi pek çok nedenle korunmasız olan çocuğa devlet kol kanat germektedir. Çocuğun ihtiyacı olan korunma ve bakımı devlet, çeşitli kurum ve kuruluşları aracılığıyla sağlamaktadır. Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları bu amaç doğrultusunda hizmet veren yatılı kuruluşlardır.

Bağlanma Kuramı ve Psikososyal Gelişim Kuramı, çocuğun kişiliğinin gelişiminde, annesi ile etkileşiminin önemli olduğunu vurgular. Dolayısıyla bu çalışma, annelerinin duyarlı bakımından yoksun olan ergenlerin başarılı bir kimliğe sahip olmakta zorlanacakları düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile aileleri yanında yaşayan ergenler, bağlanma stilleri ve kimlik statüleri açısından karşılaştırılmışlardır.

Öncelikle bu çalışmada bana en büyük katkı ve desteği sağlayan, yapıcı eleştirileriyle yol gösteren, değerli zamanını bıkıp usanmadan tez çalışmam için ayıran sayın hocam, danışmanım Dr. Abdullah SÜRÜCÜ'ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yoğun çalışmalarına rağmen araştırmam boyunca bilimsel desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Erdal HAMARTA'ya, kaynak konusunda yardım ve desteğinden dolayı değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Coşkun ARSLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin hazırlanmasında gösterdiği anlayış ve hassasiyetinden dolayı Bölüm Başkanım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Banu YAMAN'a, zaman zaman bilimsel desteğini aldığım ve fikirlerinden yararlandığım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Figen AKÇA'ya, görüş ve fikirleriyle bana yol gösteren değerli hocam Yrd. Doç. Dr.

Abdullah IŞIKLAR'a, öneri ve desteğini hiçbir zaman unutmayacağım, psikolojik danışman Habib HAMURCU'ya, kaynak edinmemde bana çok yardımcı olan psikolojik danışman Mehmet MIDİK'a çok teşekkür ederim.

Zorlu geçen bu süreçte yardımlarını aldığım Aksaray RAM müdürü Hüseyin SIRIM'a ve psikolojik danışman Sait DÜZEN'e, araştırmanın uygulanması aşamasında bana yardımcı olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere, yetiştirme yurtlarında çalışan personele, özellikle Aksaray Erkek Yetiştirme Yurdu Müdürü Dursun ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Ölçeklerin yanıtlanmasında gösterdikleri sabır ve itinadan dolayı çalışmama katılan gençlere teşekkür ederim.

İngilizce kaynakların okunması sırasında zaman zaman kendisine danıştığım ve desteğini aldığım sevgili arkadaşım Ufuk BİLKİ'ye, her zaman yanımda olarak çalışmamın getirdiği stresi azaltan, canım arkadaşım Arş. Gör. Hülya ERTAŞ'a ve manevi desteğini benden esirgemeyen sevgili arkadaşım Hakan YILMAZ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

En önemlisi benden sevgisini ve desteğini esirgemeyen, çalışmamın biteceğine dair inancı ve bana güveni ile benim için en büyük güç olan, en değerli varlığım, canım annem Dilber ŞAHİN'e, çalışmamın her aşamasında desteklerini her zaman hissettiğim canım kardeşlerim Emine Gülbahtım ve Selim ŞAHİN'e sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Gülçilem ŞAHİN

ÖZET

Bu araştırmada, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın genel evrenini, 15-18 yaş arasındaki ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın alışma evreni ise, Aksaray ve Konya illerinde yetiştirme yurtlarında yaşayan ve ailesi ile birlikte yaşayan 15-18 yaş arasındaki ergenlerdir. Araştırmanın alışma grubu tesadüfi yöntem ile belirlenmiş, ailesi ile birlikte yaşayan 151 ergen ve yetiştirme yurtlarında yaşayan 91 ergen olmak üzere toplam 242 ergenden oluşmaktadır.

Araştırmada, ergenlerin bağlanma stillerini belirlemek amacıyla İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), kimlik statülerini belirlemek için Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ) kullanılmıştır.

Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında yaşama durumlarına göre bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki farkın kontrolü için “t” testi, yaş değişkenine göre bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki farkın kontrolü içinse Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. İleri analiz olarak Tukey testinden yararlanılmıştır. Bağlanma stilleri ile kimlik statüleri puanları arasındaki ilişkinin analizi için Pearson Momentler arpım Korelasyon Katsayısı tekniği uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir:

Araştırmada yaş ve cinsiyet değişkenine göre ergenlerin bağlanma stillerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Aynı zamanda yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark gözlenmiştir.

Cinsiyet değişkeni açısından bağlanma stilleri incelendiğinde, güvenli bağlanma stilinde erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu sonuç her iki grup (yetiştirme yurdunda yaşayan grup ve ailesi yanında yaşayan grup) için de geçerlidir.

Yaş değişkeni ele alındığında ise yaşı 18 ve 16 olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları, yaşı 15 olan ergenlerin puanlarından yüksek olarak gözlenmiştir.

Yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında yaşama durumlarına göre ergenler bağlanma stilleri açısından karşılaştırıldığında güvenli ve korkulu bağlanma stillerinde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Ailesi yanında yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamaları yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Korkulu bağlanma stilinde ise yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Cinsiyet ve yaş değişkenine ergenlerin kimlik statüleri incelendiğinde anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Aynı zamanda yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri puan ortalamaları arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır.

Kimlik statüleri puanları cinsiyet açısından ele alındığında, kızların kararsız kimlik statüsü puanlarının erkeklerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. İki grup cinsiyet ve kimlik statüleri açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ailesinin yanında yaşayan erkeklerin, bağımlı kimlik statüsü puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yetiştirme yurdunda yaşayan kızların ise kararsız kimlik statüsünde erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Yaş değişkenine göre kimlik statüleri puan ortalamaları karşılaştırıldığında, başarılı kimlik statüsünde yaşı 18 olan ergenlerin, yaşı 16 olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde ettikleri görülmüştür.

Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşama durumlarına göre ergenler karşılaştırıldığında ise, ailesi yanında yaşayan ergenlerin başarılı ve bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin ise kararsız ve kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi ile birlikte yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelendiğinde, güvenli bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında negatif yönlü, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında pozitif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur.

ABSTRACT

This study aims to investigate the relationship between attachment styles and identity statuses of adolescents living with their parents and adolescents in orphanages.

The general universe of the study is composed of adolescents aging between 15 and 18. The subjects of the study are the adolescents in the provinces of Aksaray and Konya. The sample of the study, which is chosen by random sampling method, is composed of 242 adolescents 91 of whom living in orphanages and 151 living with their families.

Relationship Scales Questionnaire and Extended Measure of Ego Identity Status were used to determine the adolescents' attachment styles and identity statuses.

“t” test is used to analyze the differences in attachment styles and identity statuses in regards to gender and living with or without family. To analyze the differences in regards to ages, on the other hand, One-way Analysis of Variance (ANOVA) is utilized. Tukey test was used for further analysis and Pearson Moments Multiplier Correlation Coefficient was used to analyze the relationship between attachment styles' and identity statuses' scores.

The findings of the study are summarized below.

In the research, attachment styles were found to differ significantly in accordance to the gender variable. Males' secure attachment style scores turned out to be higher than females' in both groups (those living in orphanages and with their families). Should we consider age variable, adolescents ranging from 16 to 18 were observed to be significantly higher in dismissing attachment style scores in mean than adolescents aging 15. When the adolescents are compared in regards to their living with their families or in orphanages, a significant difference is observed in secure and fearful attachment styles. The secure attachment style score means of adolescents living with their families were observed to be significantly higher than

those living in orphanages. In the fearful attachment style however the means of adolescents living in orphanages are significantly higher than adolescents living with their families.

Significant differences were found when the identity statuses of the adolescents were investigated in terms of gender, and age. Furthermore, such differences are also seen between those living with their families and those living in orphanages.

When the identity statuses of the subjects were investigated in terms of gender, females' moratorium identity status score means observed to be significantly higher than males'. Comparing the identity status score means separately in terms of gender in adolescents both living with their families and in orphanages turned out some significant differences. Males living with their families have a significantly higher foreclosure identity status score means than females. The girls living in orphanages were seen to get significantly higher scores in moratorium identity status than boys.

When the identity statuses of the subjects were investigated in terms of age, adolescents aging 18 were observed to score significantly higher in identity achievement status scores than those aging 16.

When the identity statuses of the subjects were investigated accordance in terms of habitat, adolescents living with their families were found to have significantly higher identity achievement and foreclosure identity status scores than adolescents living in orphanages. On the other hand the moratorium identity and identity diffusion status scores of adolescents living in orphanages are observed to be significantly higher than adolescents living with their families.

When the relationship between attachment styles and identity statuses are compared with correlation analysis, a negative relationship was observed between secure attachment style and moratorium identity status and a positive relationship was observed between preoccupied attachment style and moratorium identity status.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL FORMU	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.2.1. Alt Amaçlar.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Sayıtlar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar.....	8
1.7. Kısaltmalar.....	9

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2. 1. BAĞLANMA KURAMI	10
2.1.1. Bağlanma Kuramının Temel Sayıtları.....	12
2.1.2. Bağlanmanın Değerlendirilmesi.....	15
2.1.3. Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Bağlanma	18
2.1.4. Ergenlik Döneminde Bağlanma.....	20
2.1.5. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma.....	21
2.1.5.1. Dörtlü Bağlanma Modeli	24

	Sayfa
2.1.6. Bağlanma ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	25
2.1.6.1. Bağlanma Konusunu Ele Alan Yurtiçi Araştırmalar	26
2.1.6.2. Bağlanma Konusunu Ele Alan Yurtdışı Araştırmalar	30
2.2. KİMLİK KAVRAMI.....	32
2.2.1. Psikososyal Gelişim Kuramı.....	35
2.2.1.1. Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri.....	36
2.2.2. Kimlik Statüleri Yaklaşımı	48
2.2.3. BAğLANMA VE KİMLİK İLİşKİSİ	51
2.2.4. KİMLİK STATÜLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAşTIRMALAR	52
2.2.4.1. Kimlik Statüleri ile İlgili Yurtiçi Araştırmalar	53
2.2.4.2. Kimlik statüleri ile İlgili Yurtdışı Araştırmalar	57
2.2.5. BAğLANMA VE KİMLİğİ ELE ALMIş ARAşTIRMALAR.....	60

BÖLÜM III

3. YÖNTEM	63
3.1. Araştırmanın Modeli.....	63
3.1.1. Çalışma Grubu	63
3.1.2. Veri Toplama Araçları	65
3.2. Verilerin Toplanması	70
3.3. Verilerin Analizi	71

BÖLÜM IV

4. BULGULAR.....	72
------------------	----

BÖLÜM V

5. TARTIşMA VE YORUM.....	104
---------------------------	-----

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKLAR	124

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Ergenlerin Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Yaşama Durumlarına Göre Dağılımı	64
Tablo 2. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	64
Tablo 3. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	65
Tablo 4. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması	73
Tablo 5. Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması.....	74
Tablo 6. Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması.....	75
Tablo 7. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	76
Tablo 8. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	77
Tablo 9. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Korkulu Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	77
Tablo 10. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Korkulu Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	78
Tablo 11. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Saplantılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	79
Tablo 12. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Saplantılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	80
Tablo 13. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	80

	Sayfa
Tablo 14. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	81
Tablo 15. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	82
Tablo 16. Ailesi Yanında Yaşayan Ergenler ile Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	84
Tablo 17. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması	86
Tablo 18. Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması	88
Tablo 19. Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması	90
Tablo 20. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve S_s Değerleri	92
Tablo 21. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	93
Tablo 22. Yaş Değişkenine Göre Ergenlerin Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları	94
Tablo 23. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Bağımlı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve S_s Değerleri	95
Tablo 24. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Bağımlı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	96
Tablo 25. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kararsız Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve S_s Değerleri	97
Tablo 26. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kararsız Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	97

	Sayfa
Tablo 27. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kargaşalı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N , \bar{X} ve S_s Değerleri.....	98
Tablo 28. Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kargaşalı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	99
Tablo 29. Ailesi Yanında Yaşayan Ergenler ile Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Kimlik Statüleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	100
Tablo 30. Bağlanma Stilleri ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkiyi Belirmeye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	102

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsanın, yaşamının ilk yıllarında bakıma muhtaç oluşu, yaşamak için diğerlerinin yardımına bağımlı oluşu, toplum yaşamına katılan insanların birbirine bağlılığı gibi olgular, insanda diğer insanlarla ilişkiye girme yönünde köklü bir ihtiyacın varlığına işaret eder. Bu ihtiyaç nedeniyle insanın ilişki arayışı, duygusal bir renge büründüğünde ise bağlanma olgusu olarak adlandırılır (Bilgin, 2001). Bağlanma, bebekle annesi veya temel bakıcı arasında kurulan ilk bağıdır (Budak, 2005). Bu bağ, bebekte temel güven duygusunu geliştiren güçlü bir bağıdır. Dolayısıyla, bağlanma ilişkisinde anne ya da birincil bakım veren anahtar rol oynamaktadır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005).

Günümüzde çocuğa karşı yakın ve duyarlı bir bakımın, sağlıklı psikolojik gelişim üzerindeki etkisi yadsınamaz. Ebeveyn bakımının niteliğinin önemi ve neden önemli olduğuna dair bilgilerin çoğu, bakım vereni ile çocuk arasındaki bağlanmanın, sonraki gelişim üzerindeki etkilerine odaklanan bağlanma kuramından gelmektedir (Thompson, 2006). Bağlanma araştırmacıları, (Bowlby, 1973; Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Matas, Arend ve Sroufe, 1978; Lütkenhaus, Grossmann ve Grossmann, 1985; Park ve Waters; 1989; Amado, 2005; Grossmann, Grossmann ve Waters, 2006) değişik ebeveyn-çocuk (bakım veren-çocuk) ilişkilerinin, uzun vadede çocuğun sonraki ilişkilerinde etkili olduğunu savunmuşlardır.

Eğer çocuk, erken dönemdeki ilişkilerinde sevgi ve güven gördüyse, kendini sevilmeye değer ve güvenilir bir insan olarak kabul eder. Ancak eğer çocuğun bağlanma gereksinimi karşılanmadıysa, çocuğun kendisiyle ilgili imgesi de zayıf olur (Burger, 2006). Bowlby (1973), bu durumu “İstenmeyen bir çocuk sadece anne babası tarafından değil, hiç kimse tarafından istenmediğine inanacaktır” sözleriyle açıklar. Annenin duyarlılığı ve bebeklerdeki bağlanmanın güvenli olması arasındaki ilişkileri inceleyen geniş araştırma literatürü duyarlılığın güvenilir ve tutarlı bir biçimde güvenli bağlanmayı yordadığını ortaya koymuştur (Thompson, 2006). Bu araştırmalar güvenli olarak bağlanmış çocukların annelerinin güvensiz gruptaki

çocukların annelerine göre uygun tepki vermeye hazır, uyumlu ve daha çok “oyun dolu ilişki” içinde olduklarını bulmuşlardır. Güvensiz bağlanan çocukların ailelerinin ise, beslenme ve temizlik işlerinde yeterli olduklarını ancak ilgi ve kucaklanma gereksinimi konusunda aldırılmaz, davranışlarında tutarsız olduklarını gözlemlemişlerdir (Ainsworth ve diğ.,1978).

Matas, Arend ve Sroufe (1978), güvenli bağlanan çocukların iki yaşında, güvensiz bağlanan yaşıtlarından daha mutlu, istekli ve sorun çözmede daha becerikli olduğunu bulmuşlardır. Aynı çocuklar 5 yaşındayken öğretmenleri tarafından becerikli, meraklı, emin ve kendine güvenli olarak betimlenmişlerdir (Arend ve diğ., 1980; Akt: Gander ve Gardiner, 2007). Park ve Waters (1989), anne-çocuk bağının çocuğun sosyal gelişiminde ve sonraki yakın ilişkilerinde önemli rol oynadığını öne sürmüşlerdir.

Bebeklikte biçimlenen bağlanma yaşantılarının yaşam boyunca önemli rolleri olduğu, sonraki ilişkilere dönük yaklaşımların temelini oluşturduğu ve değişmez olduğu anlayışı bağlanmanın tüm yaşam sürecine yansıdığı görüşünü ortaya çıkarmıştır (Bowlby, 1973). Dolayısıyla bağlanma, sadece bebeklik değil, erken çocukluk, geç çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini de etkilemektedir (Soysal ve diğ., 2005). Ancak “güven” kavramı farklı yaşlarda aynı şeyi ifade etmemektedir. Thompson (2006)’a göre, bebeklik döneminde kurulan bağlanmanın güvenliği büyük oranda bağlanılan kişinin sağladığı korumaya dayalı bakımla özdeştir. Fakat çocukluğun orta dönemlerinde çocuk ebeveynlerine fiziksel bakımdan çok psikolojik destek için gereksinim duymaktadır. Ergenlik döneminde ise, ebeveyn-ergen ilişkisi genç bireyin daha bağımsız olma yolundaki gayretleri ile şekil değiştirir. Bağlanma davranışının da şekil değiştirmesi ancak aynı amaçları sürdürmesi beklenir (Rice, 1990). Yani ergen, bağlanma davranışlarını akran gruplarına yöneltmiş olmasına rağmen ebeveyniyle olan destekleyici duygusal bağ önemini korur (Thompson, 2006).

Ergenlik dönemi, bedensel, cinsel ve bilişsel değişimlerden başka, ana babalardan, diğer aile üyelerinden, yaşıtlardan ve okuldan etkilenen kişilikte ve toplumsal davranışta önemli değişimler içeren bir dönemdir (Gander ve Gardiner,

2007). Ergenlik dönemi, evden kopma ve topluma açılma çağıdır. Ergenlikte farklı gelişimsel özellikler arkadaşlığın bu dönemdeki önemini artırmaktadır. Ergen açısından grubun onayı ve kabulü, anne-babanın ya da öğretmenin düşüncelerinden daha önemli hale gelir (Deniz, 2008). Ergenin bu dönemde karşılaştığı görevlerinden biri de, aynı yaşta ve her iki cinsten başkalarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmaktır (Gander ve Gardiner, 2007). Akranlarla yaşanacak olan bu ilişkiler, anne ve çocuk arasında yaşam boyu kurulmuş olan destek ve güven ilişkisini de barındırmalıdır (Saymaz, 2003). Parlee (1979)'nin arkadaşlık konusunda yaptığı bir araştırma bu varsayımı destekler niteliktedir. Bu çalışmada ergenlerin %51'nin bir bunalım durumunda “önce aileye değil arkadaşlara yöneleceğini” göstermiştir. Arkadaşlarda aranan önemli özellikler içinde güveni koruma (%89), sadık olma (%88), sıcaklık ya da sevecenlik (%82), destek olma (%76), açık sözlülük (%75) ve mizah duygusu (%74) bulunmuştur (Akt: Gander ve Gardiner, 2007).

Bağlanmaya ilişkin yapılan araştırmalar (Kobak ve Sceery, 1988; Rice, 1990; Brown ve Wright, 2003; Berman, Weems, Rodriguez ve Zamora, 2006; Onur, 2006) ebeveynleriyle güvenli bağlanan ergenlerin genellikle yüksek düzeyde özsaygı, güçlü kişisel kimlik duygusu, düşük depresif belirtiler, atılgan davranış becerileri ve yüksek sosyal yeterliliğe sahip olduklarını bulmuşlardır. Hamarta, Deniz ve Saltalı (2009), yaptıkları çalışmada ergenlikte güvenli bağlanmanın duygusal zeka yeteneklerini (kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkabilme ve genel ruh durumu) anlamlı düzeyde yordadığını bulmuşlardır. Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışma sonucunda, güvensiz bağlanan bireylerin sürekli kaygı puanlarının, güvenli bağlananlardan yüksek olduğu bulunmuştur (Dilmaç, Hamarta ve Arslan, 2009).

Güvenli bağlanmanın ergenlere destek verdiği ve gençlerin geniş ve karmaşık sosyal çevrelerini (belirsizlikleri, zorlukları ve stresleri) değerlendirmede yardımcı olduğu kabul edilmektedir. Ailesine güven duyarak bağlılık gösteren ergenlerin arkadaşları ile de benzer ilişkiler kurdukları gözlenmektedir (Aydın, 2005). Bütün bu bilgiler göz önüne alındığında güvenli yetişkin ilişkilerinin gelişiminin anne-çocuk arasındaki bağın kalitesiyle ilişkili olduğu söylenebilir (Ceyhan, 2006). Bireyin bağlanma davranışının temellerinin atıldığı çocukluk yıllarında maruz kaldığı

istismar veya ihmal yaşantılarının ileriki yıllarda psikososyal anlamda olumsuz etkilere ve bağlanma bozukluklarına neden olmaktadır (Deniz, 2006). Ayrıca ilk bağlanma kişisi ile ilişki yokluğunun ya da bağlanılan kişi ile çocuk arasındaki ilişkinin kesintiye uğramasının, çocuklar için olumsuz duygusal ve bilişsel sonuçlara yol açtığı çeşitli araştırmalar (Hortaçsu, Cesur ve Oral, 1993; Oflazoğlu, 2000; Gündoğdu ve Zeren, 2004; Zeanah, Symke, Koga ve Carslon, 2005; Aşık, 2006; Markova, Shilkret ve Djalev, 2008, Oosterman ve Schuengel; 2008) tarafından desteklenmiştir. Özellikle bebeklik döneminde yuvalara yerleştirilen çocukların, erken çocukluk döneminde böyle bir ortamda yaşayanlara göre, sosyal ilişkilerinde antisosyal davranışları daha fazla sergilemekte oldukları belirtilmiştir.

Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler, çok küçük yaşlardan itibaren aile ve özellikle anne bakımından yoksundurlar (Yılmaz, 2005). Yetiştirme yurtları, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983)'na göre; "Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana babasız, ana veya babası ya da her ikisi de belli olmayan, ana veya babası ya da her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları bakmak, korumak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, yetiştirme yurtları sadece anne-baba yoksunluğu yaşayan gençleri değil, aynı zamanda olumsuz anne-baba tutumu ile karşılaşmış gençleri de korumak ve bakmakla yükümlüdür.

Yetiştirme yurtlarında korunması ve bakımı yapılan, okuma çağında bulunan çocuk ve gençler devlet okullarına devam ettirilmekte; okuyamayanlar için ise kendi bünyesinde kurulu atölyelerde veya toplum içindeki diğer fabrika veya atölyelerde bir meslek kazanmaları için yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca 18 yaşını doldurduktan sonrada kız ve erkek ayrımı yapılmaksızın işe yerleştirilene kadar bu hizmet sürdürülmektedir (Yılmaz, 2005). Bütün bunların yanı sıra yetiştirme yurtları kalabalık çevre, gelecekle ilgili belirsizlik, duyarlılığın ender olması gibi güvensiz bağlanmanın gelişimine yol açan birçok stres faktörünü içermektedir (Rutter, 1979;

Akt: Hortaçsu, Cesur ve Oral, 1993). Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan (2008) kurum bakımında büyüyen 6-18 yaş arasındaki çocuklar üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, kurum bakımında büyüyen çocukların, toplum örneğindeki çocuklara oranla daha fazla davranış ve duygusal sorunlara rastlandığını bulmuşlardır. Ergenlik çağında yetiştirme yurdunda yaşayan gençler, bu kurumlarda, kişilik gelişimlerini yeterince tamamlayamamakta, çevreleri ve kendileriyle uyum sağlayamamaktadırlar. Bu kurumlarda yetişen gençler “kimlik kazanma” gibi ergenlik çağının kendine özgü sorunları ile beraber, kurumsal bakımın olumsuz etkilerini de taşımaktadırlar (Yılmaz, 2005).

Erikson (1968), kimliği “bireyin biriciklik duygusunun sürekliliği” olarak tanımlamaktadır. Erikson (1968)’e göre ergenin yüzyüze kaldığı başlıca görevlerden biri, bir kimlik duygusu geliştirmek, “Ben kimim?” sorusuna yanıt aramaktır. Kargaşaların ortasındaki genç insan ortaya çıkmakta olan kimlik duygusu ile uğraşmalı ve artan bağımsızlık isteği ile süregiden bağımlılık gereksinmesi arasındaki çatışmayı çözmelidir (Gander ve Gardiner, 2007). Bu dönemde, genç kişiler alternatif davranışları, ilgi alanlarını ve ideolojileri araştırabilirler. Pek çok inanç, rol ve davranış tarzı, bütünleşmiş bir benlik kavramını biçimlendirme girişimi içinde “denenebilir”, “değiştirilebilir” ya da “bunlardan vazgeçilebilir” (Gündoğdu ve Zeren, 2004). Kroger (1985)’e göre ergenlerin ideolojik ve meslekle ilgili keşifleri yapmaları için anne-baba bağlanmalarını bırakmaları ve dış dünyaya yönelmeleri gerekmektedir. Bu yönüyle bakıldığında başarılı kimlik geliştiren ergenler çocukluk bağlanma örüntülerini bırakıp etkin keşifler yaparak kendi değerlerini keşfedip bunlara bağlanacaklardır.

Ana-babalar, öğretmenler ve akranlar tutarlı değerleri yansıtabilirlerse, ergenin kimlik arayışı kolaylaşır. Ergene, farklı bakış açılarını denemesi ve değerlendirmesi için cesaret veren yakın bir çevrenin varlığı, onun kimlik gelişimi sürecini olumlu etkileyebilir. Bir ailesinin olması ergenin kimlik gelişiminde bu denli önemli olduğu halde, ailesi tarafından terk edilmesi, istismar veya ihmal edilmesi, ergenin kimlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir (Gündoğdu ve Zeren, 2004). Oflazoğlu (2000), yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin kimlik gelişimini incelediği

araştırmasında, yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin ailesi yanında yaşayan ergenlerden daha fazla kimlik kargaşası yaşadığını bulmuştur.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, ergenin sağlıklı kimlik oluşturmasının erken çocukluk döneminde ebeveyni ya da bakım vereni ile güvenli bir bağlanma ilişkisi kurmasına bağlı olduğu söylenebilir.

1.1. Problem Cümlesi

“Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” bu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Bağlanma Stilleri Açısından;

1.1. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri açısından fark var mıdır?

2. Kimlik Statüleri Açısından;

2.1. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

2.3. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler kimlik statüleri açısından farklılaşmakta mıdır?

3. Bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Gelişim psikolojisi alanında yapılan çalışmalar, yaşamboyu süren sağlıklı bir gelişimin altında yatan süreçlerin anlaşılabilmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Ebevenlik ve gelişimdeki önemi bunlardan biridir. Artık biliyoruz ki çocuğa yakın ve duyarlı bir bakımın, sağlıklı psikolojik ve duygusal gelişim üzerindeki etkisi büyüktür (Thompson, 2006). Özellikle Bowlby (1973)'in Bağlanma Kuramı ile Erikson (1968)'un Psikososyal Gelişim Kuramı erken dönemlerdeki ebeveyn çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin uzun vadeli sonuçları üzerinde durmuşlardır. Bowlby (1982), yeni doğmuş bir bebeğin veya çocuğun bir aile ortamı içinde yetişmek, anne ile sürekli bir duygusal bağ kurmak gereksinimi içinde olduğunu, bu duygusal bağın çocuk için olduğu kadar, anne için de bir doyum ve sevgi kaynağı olması gerektiğini belirterek ruh sağlığının önemli bir ilkesini vurgulamıştır (Akt: Bıyıklı, 1995).

Erikson (1968), yaşamın ilk dönemlerinin çocuk açısından önemini belirtmiştir. Ona göre “güvene karşı güvensizlik dönemi” olan 0-1,5 yaş arasında bebekler temel güven duygusu kazanırlar. Bowlby (1973) de erken çocukluk dönemlerinde annelerinden uzun süreli ayrılıklar yaşayan çocukların suçluluk davranışı geliştirdiklerini gözlemlemiştir. Bağlanma Kuramını da bu temel üzerine oturtmuş ve anne çocuk ilişkisine önem vermiştir. Söz konusu kuramlar ve varsayımları göz önünde bulundurulduğunda anne-baba yoksunluğu çeken çocukların gelişimsel açıdan en riskli gruplar olduğunu söyleyebiliriz.

Yetiştirme yurtlarında yaşayan gençlerin geneli ya olumsuz ana baba tutumuyla karşılaşmıştır ya da ana-baba yoksunluğu içindedir. Ana-baba desteğinden yoksun olmanın yanı sıra, burada yaşayan gençler ergenlik döneminin getirdiği hızlı fiziksel değişim ve gelişimle baş etmek zorundadırlar. Yakın ilişkilerin kurulduğu ve kimlik arayışının olduğu ergenlik döneminin önemli olduğu düşünülerek yapılan bu çalışmada “Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler bağlanma stilleri ve kimlik statüleri açısından karşılaştırılmıştır. Bu

çalışmanın, erken dönemdeki yaşantıların ergenlik üzerindeki etkilerine ışık tutmuş olacağı, anne-babalara ve okullarda çalışan psikolojik danışmanlara rehberlik edeceği, yetiştirme yurtlarında yaşayan gençlere hizmet veren meslek elemanlarının (psikolog, sosyal çalışmacı, hemşire, doktor vb.) değerlendirme ve müdahale süreçlerine yol göstereceği ve alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Bağlanma stillerinin ve kimlik statülerinin bilimsel olarak ölçülebilir kavramlar olduğu,

2. Araştırmada kullanılan ölçeklerden “İlişki Ölçekleri Anketi” (İÖA)’nin bağlanma stillerini ölçtüğü, “Benlik Kimliği Statüsü Ölçeği” (BKSÖ)’nün kimlik statülerini ölçtüğü ve bu ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu,

3. Araştırmaya katılan ergenlerin ölçme araçlarını içtenlikle, doğru ve yansız olarak yanıtladıkları,

4. Araştırmada örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada incelenen “bağlanma stilleri” İÖA’ne verilen yanıtlarla, “kimlik statüleri” ise BKSÖ’ye verilen yanıtlarla sınırlıdır.

2. Araştırma grubu 2008-2009 öğretim yılında Aksaray ve Konya illerinde yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenler ile sınırlıdır.

3. Bu araştırma sonuçları yalnızca araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerle benzer nitelikleri taşıyan ergenlere genellenebilir.

1.6. Tanımlar

Bağlanma: İnsanların kendileri için önemli olan kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağıdır (Bowlby, 1973).

Bebeklerle, anne-babaları ya da bakım verenleri arasında kurulan, duygusal olarak olumlu ve yardım edici bir ilişkidir (Öztürk, 2002).

Bağlanma Stili: Bartholomew ve Horowitz (1991)'in bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu ya da olumsuz temsillere sahip olmasına göre yaptığı sınıflamadır. Güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olmak üzere dört bağlanma stili vardır.

Kimlik: Kimlik, bireyin biriciklik duygusunun sürekliliğidir (Erikson, 1968). Benliğimiz konusunda dün, geçen yıl, ondan önceki yıl, vb. kimsek, yine o olduğumuz yolundaki öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik duygusudur (Budak, 2005).

Kimlik Statüsü: Marcia (1966)'nın ideoloji ve kişilerarası alanda bireylerin seçenekleri araştırması ve bağlanmalarını göz önüne alarak yaptığı sınıflamadır. Başarılı, bağımlı, kargaşalı ve kararsız olmak üzere dört kimlik statüsü vardır.

Ergen: Ergenlik çağı, hem bedensel hem de psikolojik açıdan pek çok temel değişikliklerin oluştuğu bir çağdır. Ergenlik dönemi kızlarda 11-13 ve erkeklerde ise 13-15 yaşlarında başlar ve kızlarda 18, erkeklerde 20 yaşına kadar sürebilir (Aydın, 2005). Araştırmamızda 15-18 yaş grubundaki bireyler ergen olarak ele alınmıştır.

Yetiştirme Yurtları: 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983)'na göre yetiştirme yurtları, 13–18 yaş arası ergenleri korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

1.7. Kısaltmalar

İÖA: İlişki Ölçekleri Anketi

BKSÖ: Benlik Kimliği Statüsü Ölçeği

EOM-EIS: Extended Version of Objective Measure of Ego Identity Status

YBG: Yetişkin Bağlanma Görüşmesi

AAI: Adult Attachment Interview.

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesine ve konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. BAĞLANMA KURAMI

Bağlanma kuramının kurucusu John Bowlby, Nesne İlişkileri Kuramcıları tarafından eğitilmiştir (Holmes, 1993).

Nesne ilişkileri kuramına göre, insanlar arası ilişkiler, ilişkilerin içselleştirilmiş imgelerine dönüştürülerek yaşanır. Çocuklar, gelişimleri sırasında, ilişki durumunda oldukları kişileri içselleştirmekten öte “ilişkilerin kendisini” de iç dünyalarına mal ederek yaşarlar (Gençtan, 2008). Dolayısıyla nesne ilişkileri kuramcıları erken çocukluk deneyimlerine büyük önem verirler. Bu psikologlar, çocuğun yaşamında önemli yeri olan, ebeveynleriyle ilişkilerine odaklanırlar. Nesne ilişkileri kuramcılarının bir diğer temel ilkesi ise, çocuğun bilinçaltında, çevresindeki önemli nesnelerin yansımalarını oluşturmasıdır. Çocuğun anne ve babasının bilinçaltındaki yansımaları, anne ve baba yanında olmadığı zamanlarda da çocuğun onlarla ilişkilendirdiği bir nesne görevi görür (Burger, 2006).

Ancak Bowlby kısa bir süre sonra iki ana konuda nesne ilişkileri kuramcıları ile anlaşmazlığa düştü: Birincisi hasta sorunlarının gelişiminde çevre etkenlerinin göz ardı edilmesi idi. İkincisi ise, Bowlby'e göre, psikanalitik düşünce yeteri kadar esnek, bilime açık değil ve dogmatik idi (Holmes, 1993).

Söz konusu anlaşmazlıkların yanı sıra, Bowlby (1973)'in bağlanma kuramını oluşturmasında bebeklik dönemlerinden itibaren hastane ya da bakım evlerinde yaşamış olan çocukların sosyal, psikolojik ve gelişimsel sorunlarına ilişkin araştırmalarının önemli katkısı olmuştur. Bowlby Tavistock Kliniği'nde suçlu erkek çocukları üzerinde yaptığı bu araştırmalar sonucunda, çocuklukta yaşanan uzun ayrılıkların ve kayıpların ileride gelişen bozukluklar ve nevrozlar için belirleyici etkenler olduğunu saptamıştır (Holmes, 1993). Yaptığı araştırmalarında anne

yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında bir ilişki bulmuştur. Ona göre sevgi, objesinin kaybedilmesi, gelişim geriliklerine ve özellikle çocuk suçluluğunu oluşturan antisosyal davranışlara neden olmaktadır (Bıyıklı,1995).

Etolojide hayvanlarla yapılan bazı çalışmalar da Bağlanma Kuramını şekillendirmede Bowlby üzerinde etkili olmuştur (Harlow, 1958; Lorenz, 1958; Akt: Arı, 2006).

Bu araştırmalardan biri olan, Harlow (1958)'un yavru rhesus maymunları ile yaptığı deney, oldukça önemlidir. Harlow (1958) bu deneyde, yavru rhesus maymunlarını doğar doğmaz annelerinden ayırarak biberonla beslemiştir. Ancak araştırmada anne yerine maymun maketleri kullanılmıştır (Akt: Arı, 2006).

Maketlerden birinin gövdesi yalnızca telden oluşuyordu ve “tel anne” adı verilmişti, diğerinin gövdesi ise havlu kumaş ve sünger kaplıydı, yani sarılma ve asılmayı kolaylaştıran yapıdaydı ve “kumaş anne” adı verilmişti (Atkinson, Atkinson, Hoeksema, Bem ve Smith; 2008; Arı, 2006). Maymun yavruları “tel anne”den süt içebilirken, “kumaş anne”den süt içememekteydiler. Araştırmada, yavru maymunların sadece acıktıklarında “tel anne”ye gidip süt içtikleri, diğer zamanlarını “kumaş anne”nin yanında geçirdikleri, kumaş anneye sarılıp uydukları gözlenmiştir (Arı, 2006).

Bu araştırma sonuçları, iki açıdan önemlidir. Bunlardan birincisi, maymun yavrularının anneye yakın olma ve dokunma güdüsüne sahip olmaları ve bu güdünün açlık ve susuzluk gibi fizyolojik dürtülerden farklı olmasıdır. İkincisi, anne seçimi ve beslenme arasında bir bağlılığın olmamasıdır. Yavru maymunlar tel anneden beslendikleri halde zamanlarının çoğunu kumaşla kaplı anne yanında geçirmişlerdir. Böylece Harlow (1969), anne-yavru bağlanmasının beslenme gereksiniminin ötesinde nedenleri olduğunu göstermiştir (Akt: Kayahan, 2002).

Bowlby (1973) de yaşamlarının ilk üç yılında annelerinden ayrılan ve kurumlarda yaşayan çocuklar ile yaptığı çalışmalarda sonradan verilen iyi bakıma rağmen çocuklarda psikolojik sorunlarla karşılaşılmasını, aynı şekilde değerlendirmiştir. Elde edilen sonuçlar Bowlby’i psikoanalitik kuramın “çocuklar

annelerini, onunla açlık güdüsünün doyurulması arasında bir çağrışım kurdukları için severler” görüşünden uzaklaştırmıştır (Hazan ve Shaver, 1994).

Lorenz (1958) ise yaptığı çalışmalarda kaz yavrularını incelemiştir. Kaz yavrularının gördükleri ilk nesneye -genellikle annelerine- bir bağlanım (attachment) oluşturdukları ve kendi başlarına yüzüne kadar onu sadakatle izledikleri gözlenmiştir. Lorenz (1958) civcivlerde ve ördek yavrularında da ortaya çıkan bu bağlanım türüne “iz bırakma” adı vermiştir. Bu, yaşamı sürdürme değeri nedeniyle gelişmiştir ve başlangıçta özel olarak toplumsal değildir; çünkü ille de anne tarafından değil, hareket eden herhangi bir nesnenin uyarımı tarafından başlatılabilir (Akt: Gander ve Gardiner, 2007; Arı, 2006).

Lorenz (1958)'in bu çalışması ana baba ile yavrusu arasındaki ilişkinin kurulmasında doğuştan davranışın önemi ve genellikle doğumdan hemen sonra bir en uygun dönemin varlığını kanıtlaması açısından önemlidir (Akt: Gander ve Gardiner, 2007).

Böylece Bowlby, gerek kendi çalışmaları gerekse dünya yazını taraması sonucu Bağlanma Kuramını oluşturmuştur (Holmes, 1993).

2.1.1. Bağlanma Kuramının Temel Sayıltıları

İngiliz psikanalist John Bowlby (1973) bağlanmayı, bireylerin kendileri için önemli ve özel gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü “duygusal bağ” olarak tanımlamıştır. Bağlanmayı anne-çocuk ilişkisi temelinde incelemiş olan Bowlby (1973)'e göre, bu duygusal bağ rahatlığı, güvenliği ve desteği içermektedir. Bağlanmanın gerçekleşebilmesi için bebek ve ona bakım verenler arasında sıcak, yakın ve süreklilik taşıyan bir ilişki gerekir. Kurulan bu ilişkiden her iki tarafta haz alınmalıdır. Bağlanılan kişi kuvvetli, aynı zamanda kaygı giderici olmalıdır. Bu özelliklerini bebeğin gereksinim duyduğu zamanlarda sunabilmelidir (Kayahan, 2002). Çünkü bebek için yakınlık kurulan kişinin ulaşılabilir ve ihtiyaçlara karşılık vermeye hazır olduğunu bilmek ona güçlü bir güvenlik hissi verir ve onu bu ilişkiyi değerli bularak devam ettirme yönünde cesaretlendirir (Görünmez, 2006).

Bowlby'in, 1950-1960'larda geliştirdiği "Bağlanma Kuramı" çocukların ilk bakıcılarına karşı göstermiş oldukları duygusal bağın nasıl ve neden ortaya çıktığını, ayrıca kişiliğin ve kişiler arası ilişkilerin çocukluk dönemindeki bu bağlanma ilişkisinden nasıl etkilendiğini ortaya koymaya çalışmaktadır (Arslan, 2008). Bowlby (1973), duygusal bağ kurma eğilimi ve gereksiniminin, yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli ve gelişimsel açıdan işlevsel olan bağlanma sistemi olduğunu ifade eder. Ainsworth (1989)'e göre, bağlanma sistemi, yaşamda kalmayı sağlayıcı yönü nedeniyle, bireylerde genetik olarak doğuştan var olan bir sistemdir. Bu sayede çocuk, çevreyi keşfetmek için bakıcısından çok fazla uzaklaşamayacak ve bakıcısı yanında olduğunda, yani güvende olduğunda, çevresine ilgi gösterecektir. Bowlby (1973), bağlanma sisteminde önemli yeri olan bakıcı ile çocuk arasındaki yakınlığı, çocuğun çevreyi keşfetmesinde "güvenli bir üs" ve çocuğun tehlike anında başvurabileceği "sağlam bir sığınak" olarak belirtir. Bakıcının ulaşılabilirliği tehdit edildiği anda bağlanma sistemi otomatik olarak etkinleşir. Bu durumda, bakıcının çocuğa göstereceği tepkilerin niteliğine bağlı olarak etkileşen bağlanma sistemi, ya bakıcı ile temasın yeniden kurulmasını ve ilişkilerin onarılmasını kolaylaştırır ya da sonuçta çocukta kaygı ve huzursuzluk yaratacak olan ayrılığı protesto tepkilerini ortaya çıkarır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby (1973), bakıcılarından ayrılma durumunda bebeklerin, çocukların ve diğer maymun yavrularının gösterdikleri tepkilerin evrensel olduğunu ve ardışık duygusal tepki dizileri gösterdiklerine işaret etmektedir. Bu duygusal tepkiler; karşı koyma (protesto), çaresizlik ve kopma'dır.

Karşı koyma, bebeğin bağlanma figürünü (bakıcısı) etkin olarak arama ve ona seslenme eğilimidir (Bowlby, 1973). Bu aşama ayrılık sürecinin hemen arkasından gelir ve annenin geri gelip gelmeyeceğinin yarattığı belirsizlikle karakterizedir. Bu dönemde, bebekte, aşırı hareketlilik, diğer bakım verenlerin reddi ve yoğun kaygı gibi tepkiler görülür (Solmuş, 2008). Çaresizlik, bağlanma figüründen belli bir süre ayrı kaldığında ve ona ulaşma çabaları başarısız olduğunda, bebeğin yaşadığı depresyon ve ümitsizliktir. Bebeğin edilgen ve hareketsiz olduğu evredir (Büyükaşahin, 2006). Bu dönemde, anneyi geri getirmeye yönelik tepkilerin yoğunluğunda ve sıklığında azalma görülür, bebek geri çekilmeye başlar (Solmuş, 2008). Son olarak, kopma ise

bağlanma figürüne ulaşma çabaları başarısızlıkla sonuçlandığında, bebeğin onu aramaktan vazgeçmesi ve ondan kopmasıdır (Bowlby, 1973).

Kısaca bağlanma kuramı, bağlanma davranışını açıklama yönünde bir girişimdir. Bowlby (1980), bağlanma davranışını, bir bireyin korktuğunda bağlanma figürüyle ilişki kurmak ya da yakınlık aramak için duyduğu istek şeklinde tanımlamıştır (Akt: Deniz, 2006). Ağlama, gülümseme, sarılma ve uzanma gibi yakınlığı sağlayan her tür davranış, bağlanma davranışı olarak değerlendirilir (Budak, 2005). Birey tehdit hissetmezse ya da bağlanma figüründen ayrılmazsa bağlanma davranışı harekete geçmez (Görünmez, 2006).

Bowlby (1973), bağımlılık (dependency) kavramıyla, bağlanma kavramını birbirinden ayırmaktadır. Bağımlılık, kişinin fiziksel gereksinimleri için bir başkasına güvenmesidir. Anne-bebek ilişkisindeki ilk süreç açlık ve susuzluk gibi fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasıdır (Soysal ve diğ., 2005). Bebek yaşamının ilk haftalarında annesine bağımlıdır ancak annesine halen bağlanmamıştır. Bir davranışın bağlanma statüsünde yer alması için, bağlanma örüntüsünün bir ya da daha fazla özel kişi ya da kişilere sahip olması gerekir ve bir durum karşısında bağlanılan kişiye verilen tepkinin diğer kişilere verilen tepkiden farklı olması gerekir (Maccoby, Masters, 1970; Akt: Morsünbül, 2005).

Bağlanma Kuramına göre bağlanma figürleriyle sürekli tekrarlanan ilişki şekli, bellekte sunumsal yapılar içinde organize hale gelmektedir. Bir diğer deyişle insan, tekrarlanan ve belirli bir düzen içinde olan uyarıları bir arada temsilleştirme eğilimindedir ve bunlar bellekte bir şekilde yer etmektedir (Balkaya, 2005). Bowlby (1973)'nin "içsel çalışan modeller" dediği bu temsiller, bağlanma figürü ve benliğe ilişkin beklentileri kapsamaktadır. Bilişsel şemaların uyumsal özelliği sayesinde kişi, bakım verenin tepkilerini yordayarak, ihtiyacı olan güvenliğe nasıl ulaşabileceği ve ulaşamayacağı becerisini edinmektedir (Balkaya, 2005). İçsel çalışan modeller kısaca kişinin kendisi ve bağlandığı nesnelere arasındaki etkileşim örüntülerini ve bu etkileşimin nerelerde ve ne düzeyde olduğunu yansıtan bir haritadır (Holmes, 1993).

Bowlby (1973)'e göre, bağlanma sonucu gelişen zihinsel modeller, iki temel bileşene sahiptir. Bunlardan ilki olan benlik modeli kişinin bağlanma figürleri

tarafından sevilme, desteklenme değer olup olmadığına yönelik kendisiyle ilgili inançlarını içermektedir. Diğerlerine ilişkin zihinsel modelde ise, önemli diğerinin ya da bağlanma figürünün güvenilirliği, ulaşılabilirliği ya da kabul ediciliği ile ilgili inançlar yer almaktadır.

Dolayısıyla, eğer bebek bağlanma kişinin, korku, kaygı gibi olumsuz duygularına duyarlı olduğunu ve sakinleştirici yönde cevap verdiğini hissederse, bu duygularıyla başa çıkmak için geliştireceği stratejiler daha çok rahatlama ve desteklenme işlevi taşıyacaktır. Bu da güvenli bağlanmanın gelişimini güçlendirecektir. Ters durumda ise bebek olumsuz duyguları, olumsuz sonuçlar ile güvensiz bağlanmaya katkıda bulunan başa çıkma stratejileri geliştirmeyi öğrenecektir (Brown ve Wright, 2003). Kısaca çocuğun ihtiyaçları karşılanmadığı için kendini kötü olarak değerlendirmesine ve bağlanma figürüne karşı olumsuz değerlendirmeler yapmasına neden olur (Hamarta, 2004).

Bağlanma kuramına göre “içsel çalışan modeller”, esneklik taşımalarına rağmen zaman içinde katılaşma/değişime kapalı olma eğilimindedir (Soygüt, 2004). Çocuğun bağlanma figürü ile olan ilişkileri sonucu içselleştirdiği deneyimleri, sonraki dönemlerde aile ortamı dışında geliştireceği yakın ilişkiler için bir prototip oluşturur (Bowlby, 1973).

2.1.2. Bağlanmanın Değerlendirilmesi

Bağlanma kuramının oluşumundan sonraki yıllarda, Bowlby'in yardımcılarında Mary Ainsworth ve diğerleri (1978), Uganda ve ABD'de çocuklar ve anneleri üzerinde kapsamlı gözlemlerde bulundu ve yaklaşık 12-18 aylık olduktan sonra bir çocuğun, gösterdiği bağlılıktaki güveni ölçmek için bir laboratuvar işlemi geliştirmişlerdir. Bu deneysel düzene “Yabancı Durum Testi” (Strange Situation Test) veya “Yabancı Ortam” adı verilmiştir (Ainsworth ve diğ., 1978; Atkinson, Atkinson, Hoeksema, Bem ve Smith, 2008). Testte, bakıcısı ile birlikte yedi farklı aşamaya tabi tutulan bebeğin bağlanma devinimi hakkında bilgi edinilmektedir. Bu aşamalar aşağıda belirtilmiştir:

1. Anne ve çocuk deney odasına girerler. Anne, bebeği oyuncaklarla kaplı zemine oturtur ve gidip odanın öteki ucundaki bir sandalyeye oturur.
2. Yabancı bir kadın odaya girer, bir dakika kadar sessizce oturur, bir dakika sonra anneye konuşur ve sonra çocukla birlikte bir oyuncakla oynamaya çalışır.
3. Anne sessizce odayı terk eder. Eğer bebek rahatsızlık duymazsa, yabancı sessizce sandalyesinde oturur. Eğer bebek rahatsızlık duyarsa onu yatıştırmaya çalışır.
4. Anne döner ve yabancı sessizce odadan ayrılırken bebekle oynamaya çalışır.
5. Anne, bu kez bebeği yalnız bırakarak odadan çıkar.
6. Yabancı odaya girer. Bebek rahatsızlık duyarsa onu rahatlatmaya çalışır.
7. Anne odaya girer, yabancı odadan çıkar.

Her aşama üç dakika sürecek şekilde düzenlenmiştir, ancak bebek çok rahatsız olursa bu süre kısaltılabilir ya da bebek oynamak için ek süreye gerek duyarsa uzatılabilir (Ainsworth ve diğ., 1978).

Bebek tek yönlü aynadan bir aynadan gözlenir ve videoya kaydedilir. Bebeğin korku tepkileri (ağlama, bağırma, dudak titremesi, yüzünü buruşturma, başka yere bakma ve dönme, geriye çekilme, yüzünü saklama) 6 puan üzerinden birer puan azaltılarak puanlandırılır (Soysal ve diğ., 2005). Çocuğun tepkilerinin değerlendirilmesi sonucu 3 tür bağıllık ilişkisi türü olduğu görülmüştür Bunlar, “Güvenli Bağlanma, Güvensiz-Kaçınan Bağlanma ve Güvensiz-Kaygılı Bağlanma” olarak isimlendirilmişlerdir (Ainsworth ve diğ., 1978; Holmes, 1993).

Güvenli Bağlanma (Secure Attachment): Anne ayrıldığında rahatsız olsalar da olmasalar da güvenli bağlanma içinde sınıflandırılan bebekler anne döndüğünde onunla iletişim kurmaya çalışırlar. Annenin gidişine tepki gösterirler. Ancak protesto davranışları annenin geri dönüşüyle birlikte yerini rahatlama ve araştırmacı davranışlara bırakmaktadır.

Güvensiz-Kaçınan Bağlanma (Insecure-Avoidant Attachment): Güvensiz kaçınan bağlanma sınıfına giren bebekler, anne odadayken onunla pek ilgilenmez ve anne odadan ayrıldığında genellikle hoşnutsuzluk göstermezler. Hoşnutsuzluk gösterdiklerinde, yabancı tarafından annenin yapabileceği kadar kolay yatıştırılırlar. Ancak, anneleri herhangi bir şekilde ortamdan ayrılıp geri döndüğünde, hiçbir değişiklik olmamış gibi meşgul oldukları işe dikkatlerini yöneltirler.

Güvensiz-Kaygılı/Kararsız Bağlanma (Insecure-Anxious Attachment): Yeniden bir araya gelme evrelerinde anneye direniş gösteren bebekler kararsız/kaygılı bağlananlar olarak sınıflandırılmışlardır. Bunlar fiziksel teması, eşzamanlı olarak hem ararlar hem de buna direnirler. Örneğin, kucağa alındıklarında ağlayabilirler ve aşağı inmek için öfkeyle tepinirler. Bazıları oldukça edilgen davranır; anne döndüğünde ağlar ama doğru emeklemez ve anne ona yaklaştığında direniş gösterir (Ainsworth ve diğ., 1978).

Son yıllarda araştırmacılar, bazı bebeklerin bu gruplardan hiç birine uymadıklarını belirlemişlerdir. Bu grupta yer alan bebekler genellikle çelişkili davranışlar gösterirler. Örneğin, anneye ona bakmadan yaklaşabilir ve yaklaştıklarında yarı bilinçsiz bir kaçınma davranışı gösterir ya da ilk temasta ani bir çığlık atarlar. Araştırmalar, bu örüntünün, bebeğin birincil bakıcısının depresyonda veya hasta olduğu durumlarda ya da çocuğu istismar edici davranışlar sergilediğinde ortaya çıktığı görüşünü desteklemektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Bu grup “dağınık/yönü belirsiz bağlanma” (disorganized attachment) olarak adlandırılmıştır (Main ve Solomon, 1986; Akt: Atkinson ve diğ., 2008).

Ainsworth ve diğrleri (1978)’nin deneysel araştırmasından sonra, bebekler arasındaki bağlanma farklılıklarını değerlendirmeye çalışan araştırmacılar, dikkatlerini ilk bakıcının, genellikle annenin davranışına yöneltmişlerdir. Güvenli olarak bağlanmış çocukların annelerinin güvensiz gruptaki çocukların annelerine göre uygun tepki vermeye hazır, uyumlu ve daha çok “oyun dolu ilişki” içinde oldukları gözlenmiştir. Güvensiz kaçınan bağlanma sınıfındaki çocukların aileleri, beslenme ve temizlik işlerinde yeterlidirler, ancak ilgi ve kucaklanma gereksinimi konusunda aldırılmazdılar. Güvensiz kaygılı çocukların aileler ise davranışlarında

tutarsızdırlar, bazen çocuk mutlu bir şekilde oynarken karışır, bazen de huzursuzluk belirtisi gösterirken bunu görmemezlikten gelirler.

Ainsworth (1989)'da Bowlby (1973) gibi bağlanmanın duygusal bir bağ olduğunu söyler. Ainsworth (1989)'a göre bağlanma olabilmesi için kurulan ilişkilerdeki bağın duygusal olması, sürekli olması, ayrılmadan sonra stres yaşanması, tekrar bir araya geldiğinde memnuniyet duyulması ve kayıpta yas yaşanması gerekmektedir. Ona göre bağlanma figürü asla tamamıyla başka bir bağlanma figürüyle değiştirilemez.

2.1.3. Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bebeklik döneminde bağlanma, aşamalar halinde gözlenmektedir. Doğumdan hemen sonra başlayan bağlanma, meme arama, başı döndürme, emme, yutma, parmak emme, yakalama, anneye yönelme gibi davranışlarla kendini göstermektedir (Soysal ve diğ., 2005).

Henüz tam olarak kanıtlanmamasına karşı, anne ile bebek arasındaki ilk bağlanma ilişkisinin doğum öncesinde kurulduğu ileri sürülmektedir (Bloom, 1995). Doğum öncesi dönemde, annenin bedeninde meydana gelen değişiklikleri benimsemesi, olumlu duygularını henüz doğmamış olan bebeğine aktarabilmesi bağlanmanın ilk temellerini oluşturmaktadır (Soysal ve diğ., 2005).

Bebek, doğumun ardından bağlanma davranışlarını ulaşabildiği herhangi bir kişiye yönlendirebilir. Ancak altıncı aydan itibaren tüm normal bebekler, bu davranışları, kendi seçimlerine bağlı olarak, yakınlık kurmak istedikleri tek bir kişiye yönlendirirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Lorenz (1958)'in kaz yavruları üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda, doğumdan hemen sonra bir en uygun dönemin varlığı kanıtlanmış ve anne ile bebek arasında da böyle bir dönemin olabileceği araştırılmıştır (Akt: Gander ve Gardiner, 2007).

Bu amaçla Fennel ve diğerleri (1974) da, iki anne grubundaki anne davranışlarını incelediler. Birinci gruptakiler, yeni doğanların ellerine hemen verildiği

ve onlarla doğumdan sonraki ilk üç günde yoğun etkileşime girmelerine izin verilen annelerdi. İkinci gruptakiler, bebeklerine doğumda çok kısa süre bakan ve bir daha ancak kimlik saptama amacıyla saatler sonra bakan, sonra onları ancak her dört saatte bir yirmi dakikalık emzirme sırasında (Amerikan hastanelerinde olağan) görebilen annelerdi. Bir ay ve bir yıl sonra bebekleriyle erkenden uzun süre temas kurmuş anneler onlara daha bağlı görünüyordular. Çocuklarını onlardan ayrıldıklarında özlediklerini daha sıklıkla bildirmişlerdi ve olasılıkla onlar hakkında daha fazla konuşuyorlardı. Aynı anneler bebeklerin muayenesinde doktorlara katılmaya, ağladıklarında onları yatıştırmaya ve onlarla konuşmaya eğilim gösterdiler (Akt: Gander ve Gardiner, 2007).

Yapılan bir başka araştırmada ise, çeşitli nedenlerle doğumdan hemen sonra annelerinden ayrılarak, özel bakıma alınan bebeklerde; gelişmenin yavaşladığını ya da durduğunu, bu bebeklerin yemek yemediklerini, sosyal geri çekilme yaşadıklarını ve yüzlerinde sürekli üzüntülü bir ifade taşıdıklarını belirtmiştir (Goodfriend, 1993). Troy (1995) ise, anne ile bebek arasındaki tensel bağın oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Araştırmacı, annenin bebeğini çıplak olarak kucaklamasıyla, bağlanma arasında olumlu bir yönde ilişki olabileceğini ileri sürmüştür. Bu nedenle, doğumu izleyen ilk 45-60 dakikalık dönemde bebek uyanık ve alıcı durumda olduğundan anne ile teması oldukça önemlidir (Soysal ve diğ., 2005).

Bowlby (1982)'e göre, en temel bağlanma davranışı, genellikle yaşamın ilk dokuz ayı içinde gelişmekle birlikte, bağlanmanın tam olarak biçimlenme süreci iki ya da üç yıl sürmektedir (Akt: Hazan ve Shaver, 1994).

Çocuk 3-4 yaş dolaylarına geldiğinde, bağlanma figürleri ile amaç yönelimli bir ortaklık ortaya çıkmaya başlar. Bu yaşlarda bilişsel yetiler geliştikçe, çocuk ebeveynin amaç ve planlarını önceden anlayarak, kendi amaç ve planlarıyla uyuşturacak biçimde bir anlaşmaya varmayı başarabilir (Ainsworth, 1993; Akt: Saymaz, 2003). Hızla gelişen dil sayesinde çocuğun düşünceleri ve iletişimi yeniden şekillenir. Dil aynı zamanda küçük çocuk için kendi yaşantılarını bakıcısı ile paylaşabilmesinde önemli bir araç olur (Thompson, 2006). Diğer yandan, anneden ayrılığı da erken yıllara oranla daha fazla tolere edebilir. Motor becerilerin hızla

arttığı bu dönemde, anneyi güvenli üs olarak kullanan çocuk, eskisine göre keşfetmek için daha uzağa gider ve daha fazla insanla iletişim kurabilir (Ainsworth, 1993; Akt: Saymaz, 2003).

Çocukluğun erken dönemlerinde güvenli bağlanmanın anlamı bebeklik dönemindekine oranla psikolojik olarak daha farklı ve zengin bir fenomen taşımaktadır. Çünkü küçük çocuğun güven duygusu, bakımın ne kadar duyarlı olduğuna ilişkin zihinsel temsillere dayanmaktadır. İleri çocukluk ve ergenlik döneminde de psikolojik anlayış gelişmeye devam ettiği için güvenli bağlanmanın anlamı da gelişmeye ve derinleşmeye devam eder (Thompson, 2006).

2.1.4. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik dönemi, bedensel, cinsel ve bilişsel değişimlerden başka, ana babalardan, diğer aile üyelerinden, yaşlılardan ve okuldan etkilenen, kişilikte ve toplumsal davranışta önemli değişimler içeren bir dönemdir (Gander ve Gardiner, 2007). Ergenlik hayat boyu sürececek kavrayışların, inançların, değerlerin ve alışkanlıkların gelişimi için kritik bir dönemdir. Ergen bir kimlik bulmanın, değişen, fiziksel karakterleri kabul etmenin, sağlıklı bir hayat tarzı için beceriler kazanmanın, aileden ayrılmanın, ahlaki kurallar ve değerleri oluşturmanın, topluma katkıda bulunan bir fert olmanın ve bir meslek seçmenin gelişimsel sorumlulukları ile mücadele eder (Deniz, 2008). Ergenlikte akran grubu içinde olma, gruba kabul edilme ve gruba uyum, genç insanın kendini ve akranlarını tanıması, akranlarının bakış açısıyla kendisini ve dünyayı tanıması açısından önemlidir (Aydın, 2005). Dolayısıyla ergenin arkadaşlarıyla geçirdiği zaman artmakta ve ergen, arkadaşlarının etkisinde çocukluk döneminden olduğundan daha fazla kalmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Aynı zamanda ergenlikle birlikte karşı cins ile arkadaşlık ilişkilerinde de bir artış görülür.

Ergenlik dönemindeki söz konusu değişiklikler göz önüne alındığında, ergenlerin bağlanma davranışlarını ve ilgilerini ebeveynlerinden çok akranlarına yönlendirdikleri dolayısıyla bağlanma stillerinin de değişikliğe uğradığı görülür (Bowlby, 1982; Akt. Hamarta, 2004). Çocukların ebeveynle kurdukları ilişkide bağımlı, cinsel olmayan bağlanmalar söz konusu iken, akranlarla kurdukları ilişkiler karşılıklı ve seksüeldir. Bir bebek ya da çocuk güvenlik arar, güvenlik sağlamaz.

Oysa ergenlik ve yetişkinlik döneminde her eş aynı zamanda hem bakım verici ve hem de bakım alıcıdır (Saymaz, 2003). Bir çocuğun asıl bağlanma kişisi genellikle anne ya da baba iken, bir yetişkinin bağlanma kişisi en yaygın biçimi ile bir akran, genellikle de bir cinsel eştir.

Diğer yandan, söz konusu akranlarla yaşanacak olan bağlanma ilişkisi, anne ve çocuk arasında yaşam boyu kurulmuş olan destek ve güven ilişkisini de barındırmalıdır (Saymaz, 2003).

Erken yaşlardaki bağlanma ergenlik ve yetişkinlik yıllarına da taşınabilir. Ebeveynleriyle erken yaşlarda güvenli bağlanan ergenler genellikle yüksek düzeyde özsaygı, güçlü kişisel kimlik duygusu, düşük depresif belirtiler ve yüksek sosyal yeterliliğe sahip olurlar (Rice, 1990). Boylamsal yapılmış bir araştırmanın verileri, bebekken çelişik bağlanma gösteren çocukların, ergenlik çağında güvenli çocuklara göre daha dayanıksız olduklarını, sosyal yeterlilik olarak da daha zayıf bulduklarını göstermiştir (Warren ve Bask, 1997; Akt: Seven, 2006). Güvenli bağlanmanın ergenlere destek verdiği ve gençlerin geniş ve karmaşık sosyal çevrelerini (belirsizlikleri, zorlukları ve stresleri) değerlendirmede yardımcı olduğu kabul edilmektedir. Ailesine güven duyarak bağlılık gösteren ergenlerin arkadaşları ile de benzer ilişkiler kurdukları gözlenmektedir (Aydın, 2005).

2.1.5. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Bowlby'e göre, bağlanma bebeklik bitiminde sona ermemekte, çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlikte farklı güven temelli davranışlar gözlenmektedir (Alantar ve Maner, 2008). Dolayısıyla Bağlanma Kuramı için yaşam boyu süren kuram (lifespan theory) adı da verilmektedir (Bowlby, 1973).

Temel bağlanma kuramına göre bağlanma biçimi değişmezdir ve yaşamda kişiler arası ilişkileri yönlendirir. Ancak, bağlanma kuramı, zaman içinde bağlanma biçiminin hem erken deneyimlerin hem de şimdiki kişiler arası ilişkilerin toplamının bir ürünü olduğunu ileri sürer (Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006).

Yetişkin ilişkilerini bağlanma teorisi bağlamında inceleyen ilk bilimsel çalışmalar; Main, Kaplan ve Cassidy (1985) ile Hazan ve Shaver (1987)'in

çalışmalarıdır. Söz konusu araştırmalar, erken dönem bağlanma yaşantılarının yetişkinlikteki ilişkileri etkilediğini göstermişlerdir.

Yetişkin bağlanma davranışını ölçmek amacıyla gerçekleştirilen ilk girişim, Main, Kaplan ve Cassidy (1985)'nin yaptıkları çalışmadır. Araştırmacılar yaptıkları çalışmada yarı yapılandırılmış, Ainsworth (1978)'ün yabancı ortamda çocukların davranışlarını gözlemleyerek oluşturduğu sınıflandırma sisteminden yola çıkarak geliştirdikleri ve “Yetişkin Bağlanma Görüşmesi-YBG (Adult Attachment Interview-AAI)” adını verdikleri bir görüşme tekniği kullanmışlardır. Bu görüşme sonucunda ortaya çıkan sınıflandırmada; kayıtsız/kaçınan, kaygılı/saplantılı, bağımsız/güvenli ve çözülmemiş (unresolved) stillerden söz edilebilmektedir.

Görüşmeler sonucunda yapılan sınıflandırmayla güvenli olarak sınıflandırılan kişilerin, çocuklukla ilgili anılarını daha fazla hatırladıkları ve bu kişilerin hatırladıklarının da çoğu zaman olumlu olduğu belirlenmiştir. Kayıtsız/kaçınan olarak sınıflandırılan kişilerin, bağlanma ilişkilerinin değerini düşürme eğiliminde oldukları ve özel bağlanma deneyimlerini hatırlamakta sık sık zorlandıkları görülmüştür. Saplantılı/kaygılı bağlanan gruptakiler, anne-babalarını olumlu ve destekleyici olarak tanımlamaktadırlar. Ancak bu kişilerin çocukluk anılarını tutarlı bir şekilde bütünleştirmekte zorluk yaşadıkları görülmüştür (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985).

Yukarıda bahsedilen sınıflandırma çalışmasına paralel bir araştırma ise, Hazan ve Shaver (1987) tarafından yapılmıştır. Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin bebeklik dönemi bağlanma süreciyle ilgili olarak ortaya koymuş olduğu üç kategorilik sistemi yetişkinlik dönemindeki romantik aşkı (temelde, tüm sosyal ilişkileri) inceleyebilmek amacıyla geliştirmişlerdir. Kısaca Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin geliştirmiş olduğu üçlü bağlanma sistemini romantik ilişkilere de uyarlamışlar ve buna paralel olarak da güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız olmak üzere üç tür bağlanma stili tanımlamışlardır.

Hazan ve Shaver (1987) çalışmalarında bireylerin kendi yanıtlarına dayanan kağıt-kalem testleri kullandıkları için yapılan sınıflama tamamen testi alan bireylerin kendi ifadelerine dayandırılmaktadır.

Güvenli bağlanma kapsamında sınıflandırılan yetişkinler, kolayca yakın ilişkiler kurabildiklerini ve ilişkilerinin doyurucu olduğunu belirtmişlerdir. Bu gruptan yetişkinler, diğer gruplara oranla, ilişkilerinde çok az sorun yaşamakta, eşlerinin hatalarını rahatlıkla kabul etmekte ve ilişkileri genellikle uzun süreli olmaktadır. Hem romantik ilişkilerinde hem de çocuklukta ebeveynleri ile ilişkilerinde daha olumlu yaşantı ve inançlara sahiptirler. Kaçınan bağlanma stilini içinde sınıflandırılan yetişkinler diğerleriyle yakınlık kurmak istememektedirler. Bu gruptan yetişkinler diğer gruplara oranla başkalarına en az güven duyan, ilişkiler ve romantik sevgi hakkında olumsuz beklenti ve inançlara sahiptirler. Bu bireyler, birlikte oldukları kişilere karşı soğuk ve mesafelidirler. Kaygılı/kararsız bağlanma stili çerçevesinde sınıflandırılan yetişkinler ise romantik ilişkilerinde birlikte oldukları kişilerin kendilerini terk edeceğinden endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Eşlerine böyle bağlanan yetişkinlerin ilişkilerinde kıskanç, oldukça cinselliğe önem verdikleri ve ilişkilerinde çok sık duygusal iniş çıkışlar yaşadıkları gözlenmiştir. Son olarak, bu bireyler eşleri tarafından reddedilecekleri endişesini taşımaktadırlar (Hazan ve Shaver, 1987; Sümer ve Güngör, 1999).

Araştırmada katılımcıların zihinsel temsillerinde de bağlanma stillerine bağlı olarak farklılıklar bulunmuştur. Güvenli bireylerin başkaları tarafından sevebilecekleri, arkadaş canlısı oldukları gibi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsilleri vardır. Başkalarına ilişkin ise kendilerini sevebilecekleri, güvenilir ve iyi niyetli oldukları gibi olumlu zihinsel temsiller geliştirirler. Kaygılı/kararsız bireylerin daha çok kendilerinden şüphelenme, ilişkilerinde yanlış anlaşıldıkları ve beğenilmediklerini düşünme gibi benliklerine ilişkin olumsuz zihinsel modelleri vardır. Başkalarına yönelikse kendilerinden daha az ilişkiye bağlı oldukları, uzun süreli bir ilişkiyi sürdüremeyecekleri ve pek güvenilir olmadıklarını düşünme gibi olumsuz zihinsel temsilleri vardır. Kaçınan bireylere gelince, şüpheli ve soğuk oldukları gibi başkalarının güvenilmez oldukları yönünde zihinsel temsilleri vardır. Ancak bu bireyler, benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsiller geliştirme eğilimindedirler (Hazan ve Shaver, 1987).

Yetişkinlerin bağlanma örüntüsünün değerlendirildiği çalışmada, ebeveynler ile çocuklarının bağlanma örüntüsünün %85 oranında benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Bu bulgu, bağlanma örüntüsünün kuşaklara aktarıldığı ve ebeveynlerin, yetiştirdikleri çocuğun bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Bu durum, yetişkinin diğerleri ile kurduğu ilişkilere annesini, babasını nasıl götürdüğünü açıklar niteliktedir (Hazan ve Shaver, 1987).

Hazan ve Shaver (1987)'in çalışmaları yetişkin bağlanma tarzlarının anlaşılmasında diğer araştırmacılara öncü olmuştur. Bu araştırmacılardan Bartholomew ve Horowitz (1991) kişinin kendisi ve başkalarıyla ilgili zihinsel modellerinin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki boyutta incelenmesini temel alan “Dörtlü Bağlanma Modeli” önermişlerdir.

2.1.5.1. Dörtlü Bağlanma Modeli

Bartholomew ve Horowitz (1991) Hazan ve Shaver (1987)'in sınıflamasını genişleterek “Dörtlü Bağlanma Modeli” adında yeni bir model oluşturmuşlardır. Bu modelde benlik ve başkaları modelleri, bağlanma stillerinin temel boyutlarını oluşturmaktadır. Benlik ve başkaları modelleri olumlu ve olumsuz olarak ele alındığında ise, dört bağlanma stili ortaya çıkmaktadır. Bu dört bağlanma stili güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleridir.

Güvenli (Secure) Bağlanma Stili: Bu örüntüde benliğe ve başkalarına ilişkin olumlu modellerin birleşimi söz konusudur. Güvenli bağlanan kişilerin kendilerine saygıları ve özgüvenleri yüksektir (Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006). Başkalarına güvenme konusunda daha rahat davrandıkları belirtilmektedir. Bunlara ek olarak güvenli bağlanma biçiminde, kendini sevilmeye değer bulma ve başkalarını kabul edici, sıcak ve duyarlı olarak değerlendirme ile ilgili inançlar bulunmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı (Preoccupied) Bağlanma Stili: Bu bağlanma biçiminde, olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelinin birleşimi bulunmaktadır. Saplantılı bağlanan kişilerin ebeveynlerinin, tutarsız ve duyarsız davranış örüntülerine sahip oldukları belirtilmektedir. Bunun yanı sıra bu örüntüdeki kişilerin kaçınmalarının yüksek olduğu ve yoğun değersizlik duygularına sahip oldukları ifade edilmektedir. Bu kişiler, diğer insanlarla yakın ilişkiler içinde olmayı istemektedirler; ancak, onlarla

yapışkan tarzda ilişki kurmak istediklerinden, diğerlerini kendilerinden uzaklaştırabilmektedirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Korkulu (Fearful) Bağlanma Stili: Bu bağlanma biçiminde olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeli bulunmaktadır. Kişi, kendisinin sevilmeye layık olmadığı ve başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğu ile ilgili inançlara sahiptir. Bu kişilerin kaygı düzeylerinin ve kaçınmalarının yüksek olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, özgüven eksiklikleri vardır ve oldukça çekingendirler. Korkulu bağlanma biçimine sahip kişilerin ebeveynlerinin reddedici ve aşırı eleştirici oldukları vurgulanmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız (Dismissing) Bağlanma Stili: Kayıtsız bağlanma biçiminde olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinin birleşimi bulunmaktadır kayıtsız bağlananlar daha çok kendilerini ortaya koymakta, kendi kaynaklarını daha çok kullanmaktadırlar. Bu örüntü içinde, bağlanma gereksiniminin kabul edilmemesiyle ilgili, daha karmaşık bir mekanizma söz konusudur. Kayıtsız bağlanan kişiler, bağlanma figürlerinden gelebilecek olan reddedilme ve sonrasında yaşanacak hayal kırıklığının önüne geçerek olumlu benlik algılarını korumak istemektedirler. Bu nedenle kendileri ve bağlanma figürleri arasında mesafe koyabilmektedirler. Yakın ilişkilerden kaçınarak, bağımsız olmanın önemini vurgulamakta ve kişilerarası ilişkilerin kendileri için önemsiz olduğunu düşünmektedirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bartholomew ve Horowitz (1991)'in, dörtlü bağlanma sistemindeki saplantılı bağlanma stili Hazan ve Shaver (1987)'in kaygılı / kararsız bağlanma stiline tekabül etmektedir. Ancak, kaçınan bağlanma stili korkulu ve kayıtsız olmak üzere ikiye ayrılarak genişletilmiştir.

2.1.6. BAĞLANMA İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Bağlanma olgusunun psikopatolojiyle, kişiler arası ilişkilerle ve gelişimsel süreçlerle ilişkili olması nedeniyle, bağlanma konusundaki araştırmalar çok geniş bir alanda yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bağlanma konusunu ele alan çalışmalar yurt içi ve yurt dışı olmak üzere 2 alt başlık altında sunulmuştur.

2.1.6.1. Bağlanma Konusunu Ele Alan Yurt İçi alışmalar

Güngör (2000), 657 lise öğrencisi ve bu öğrencilerin 246'sının annesiyle, 137'nin babasıyla gerçekleştirdiği araştırmasında bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında ana babalık stillerinin rolünü incelemiştir. Annelerin kaçınma düzeylerinin kabul/ilgi içeren ana babalık boyutuyla, kaygı düzeylerinin de sıkı denetim boyutuyla ergende kaçınmacı bağlanmayı yordadığı bulunmuştur. Babaların ise kaçınma ve kaygı düzeylerinin etkileşiminin ergenlerin bağlanma kaygısını yordadığı bulunmuştur. Geleneksel baba rollerine uygun olarak, babaların ocuk yetiştirmede aşırı düzeyde denetime başvurmalarının ergenlerin hem bağlanma kaygısını hem de kaçınma davranışlarını arttırdığı gözlenmiştir.

Saymaz (2003), tarafından yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada ayrıca öğrencilerin bağlanma stilleri yaş, cinsiyet ve diğer bireysel faktörler açısından incelenmiştir. İstanbul ve Marmara Üniversitesinin çeşitli fakülte ve bölümlerinde öğrenim görmekte olan 474 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Katılımcılara bağlanma stillerini ölçmek için İlişki Ölçekleri Anketi ve kişilerarası ilişki tarzlarını belirlemek için Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük faktörleri olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Korkulu bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük faktörleri olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stili ile dışadönüklük faktörü arasında olumsuz yönde ilişki kaydedilmiştir. Güvenli bağlanma stili, benlik modeli ve başkaları modeli boyutlarında erkek öğrenciler, kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde etmişlerdir. Korkulu bağlanma stili boyutunda ise kız öğrenciler erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde etmişlerdir. 18-20 yaşları arasındaki öğrencilerin güvenli bağlanma stili boyutundan aldıkları puanlar; 20-22 yaşlar ve 22 yaş ve üzeri öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olarak kaydedilmiştir.

Hamarta (2004) üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerdeki bazı değişkenlerini bağlanma stilleri açısından incelediği araştırmasını, 571 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin bağlanma stillerinin ilişkisel benlik saygısı, ilişkisel depresyon ve ilişkisel saplantılı düşünme puanlarını

önemli düzeyde açıkladığı görülmüştür. Güvenli bağlanma stilindeki grubundaki öğrencilerin ilişkisel benlik saygısı puan ortalamaları diğer bağlanma stili (kayıtsız, korkulu ve saplantılı) grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili gruplarındaki öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarının güvenli bağlanma grubundaki öğrencilerin ilişkisel depresyon puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Saplantılı bağlanma stili grubundaki üniversite öğrencilerinin ilişkisel saplantılı düşünme puanları, kayıtsız ve güvenli bağlanma stili grubundaki öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Keser (2006) araştırmasında, annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda güvenli bağlanma stilinin annelik boyutlarına etkisi olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanan anneler, çocuk yetiştirme sürecinde kabul/ilginin yüksek, sıkı kontrolün düşük olduğu annelik boyutunu uygulamışlardır. Güvensiz bağlanma stillerinin ise kabul/ilgi boyutunda farklılaştığı bulunmuştur. Fakat sıkı kontrol boyutunda, üç güvensiz bağlanma stilinde de sıkı kontrolün yüksek olduğu annelik boyutunun uygulandığı bulunmuştur. Araştırmada elde edilen en önemli bulgulardan birisi annelik boyutunun çocuğun güvenli bağlanma stili üzerinde etkisidir. Güvenli bağlanan çocukların annelerinin, kabul/ilginin yüksek olduğu çocuk yetiştirme stili uyguladıkları bulunmuştur. Genel olarak sonuçlar, çocuğun güvenli bağlanmasının özellikle annenin kabul/ilgi boyutundan etkilendiğini göstermiştir.

Onur (2006) yaptığı çalışmada, lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeylerini incelemiştir. 227 kız, 252 erkek toplam 479 öğrenciyle yürüttüğü çalışmasında İlişki Ölçekleri Anketi ve Rhatus Atılganlık Envanterini veri toplama araçları olarak kullanmıştır. Araştırma sonunda güvenli bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde; kaygılı bağlanma ile atılganlık arasında istatistiksel açıdan negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum atılganlık puanlarının yükseldikçe güvenli bağlanma puanlarının da yükseldiğini; öte yandan, atılganlık puanlarının yükseldikçe kaygılı bağlanma puanlarının düştüğünü ortaya koymuştur. Araştırmadan çıkan başka bir bulgu da erkeklerin güvenli bağlanma stili puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu, kız öğrencilerin

ise korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerinde erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğudur.

Deniz, Hamarta ve Arı (2005) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada, üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerinin sosyal beceri ve yalnızlık düzeylerine etkisi incelenmiştir. 383 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Üniversite öğrencilerin sosyal becerileri Sosyal Beceriler Envanteri, yalnızlık düzeyleri UCLA Yalnızlık Ölçeği ve bağlanma stilleri İlişki Ölçekleri Anketi kullanılarak belirlenmiştir. Güvenli bağlanma stilindeki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri güvenli olmayan bağlanma stilindeki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Romantik ilişkisi olmayan öğrencilerin yalnızlık puan ortalamalarının diğerlerinden anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir. Aynı zamanda bu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin diğerlerinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

Görünmez (2006) yaptığı çalışmada, bağlanma stilleri ile duygusal zeka yetenekleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu yaşları 21-26 arasında değişen 210 kişi oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda, güvenli bağlanma stilinin hem toplam duygusal zekayı hem de duygusal zekanın alt boyutları olan duygulardan yararlanma ve duyguları düzenleme düzeyini yordadığı görülmüştür. Ancak güvensiz bağlanmanın duygusal zeka yetenekleri ile negatif yönde bir ilişkisi görülmüştür. Güvensiz bağlanma stillerinden, korkulu bağlanma ve kaçınan bağlanma boyutları toplam duygusal zekayı ve onun duygulardan yararlanma ve duyguları düzenlemeyi kapsayan alt boyutlarını negatif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türköz (2007) araştırmasında okul öncesi çocuklarda bağlanma örüntülerinin kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisini incelemiştir. Üç farklı SED'den gelen, okulöncesi eğitimdeki 5-6 yaş grubu 77 çocuk ile yürütülen bu araştırmada, temel olarak bağlanma biçimi ölçümü, kişilerarası stresli durumlara ilişkin, problem çözme davranış Bulgular, hem stresle başetme davranışı hem de bellek performansı yönünden güvenli bağlananlar ile güvensiz bağlananlar arasında anlamlı farklar ortaya koymuştur. Kişilerarası stres içeren problematik durumlarda,

güvenli ölçümleri ve farklı boyutlarda bellek ölçümleri yapılmıştır. Güvenli bağlananlar, girişken-pozitif başetme yollarını seçerken, güvensiz bağlananlar çekingen ya da saldırgan başetme yollarına başvurmuşlardır. Bellek testlerinden elde edilen bulgular da, sözel bellek görevlerinde güvenli bağlananlar lehine anlamlı farklılıklar ortaya koymuştur.

Hamarta, Deniz ve Saltalı (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da bağlanma stillerinin duygusal zekayı yordama düzeyi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Selçuk Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilen 272 kız ve 191 erkek öğrenci olmak üzere toplam 463 öğrenci oluşmuştur. Verilerin toplanmasında “İlişki Ölçekleri Anketi” ve “Bar-On Duygusal Zekâ Anketi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda güvenli bağlanma stiline duygusal zekâ yetenekleri ile pozitif ilişkili olduğu, korkulu bağlanma stiline ise negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bağlanma stillerinin duygusal zekâ yeteneklerini anlamlı düzeyde açıkladığı ve güvenli bağlanma stiline duygusal zekâ yeteneklerinin tüm alt boyutlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından incelendiği bir çalışma Dilmaç, Hamarta ve Arslan (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 480 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Araştırma sonucunda sürekli kaygı ve denetim odağının olumsuz benlik modeli-olumsuz diğerleri modeli ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmanın diğer bir bulgusu da saplantılı ve korkulu bağlanma stilinde olan bireylerin sürekli kaygı puan ortalamalarının güvenli bağlanma stilinde olanlardan yüksek bulunmasıdır. Ayrıca korkulu bağlanma stilinde olan bireylerin sürekli kaygı puan ortalamaları kayıtsız bağlanma stilinde olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Güvenli bağlanma stilinde olan öğrencilerin denetim odağı puan ortalamaları saplantılı ve korkulu bağlanma stilinde olan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur.

Deniz (2006), ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismaları ve suçluluk-tanç arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya yaş ortalamaları 18.80 olan 325

kız ve 241 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre utanç ile korkulu bağlanma stili arasında pozitif yönde ilişki bulunurken, güvenli bağlanma stili arasında negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Saplantılı bağlanma stili ile fiziksel, duygusal ve cinsel istismar arasında pozitif ilişkili bulunmuştur. Suç davranışı ile bağlanma stilleri arasında farklılık bulunamamıştır.

2.1.6.2. Bağlanma Konusunu Ele Alan Yurt Dışı Çalışmalar

Lütkenhaus, Grossmann ve Grossmann (1985), 12 aylıkken anne-bebek bağlanmasını ve aynı çocukların 3 yaşındayken bir yabancı ile etkileşimini incelemişlerdir. 12 aylıkken güvenli olarak sınıflandırılan çocuklar 3 yaşına geldiklerinde yabancı ile daha kolay ve yumuşak bir iletişim kurmuşlardır.

Kobak ve Sceery (1988) üniversite öğrencilerinin ilişki örüntülerini inceledikleri çalışmalarında, duygu kontrolünde bağlanma stillerine göre bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Güvenli bağlananlar az miktarda gerilim ve yüksek miktarda sosyal destek bildirirken, kaçınan tarzda bağlananlar daha çok yalnızlık yaşadıklarını, soğuk ilişkiler ve düşük düzeyde aile desteği elde ettiklerini bildirmişlerdir. Saplantılı (kaygılı/dengesiz) tarzda olanlar ise oldukça yüksek düzeyde gerilim yaşanan ilişkiler içindedir ve ailelerini görece daha fazla destekleyici olarak algılamışlardır.

Mikulincer (1998), 56 kadın ve 44 erkekte oluşan bir örneklem üzerindeki çalışmada, bağlanma stilleri ile öfkeye yatkınlık ve öfkenin dile getirilmesi arasındaki ilişkiyi ve öfkenin olası sonuçlarında bağlanma stillerine göre bir farklılık olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda güvenli bağlananların öfkeye yatkınlık puanlarının düşük olduğu, öfkelendiklerinde daha uyumlu tepkiler gösterdikleri ve daha olumlu duygular sergiledikleri, başkalarına kin gütmeye eğilimlerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Frodi ve Thompson (1985), çalışmalarında erken doğumun ve bağlanmanın kalitesinin yabancı durum testinde çocuğun verdiği tepkilere etkisini incelemiştir. 20 zamanında doğmuş, 20 prematüre doğmuş çocuk ve anneleri yabancı durum testine tabi tutulmuştur. Videoya kaydedilen bu test 15 saniyelik bölümlere ayrılarak incelenmiştir. Bağlanma güvenliği açısından zamanında doğmuş ve erken doğmuş

bebekler arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak güvenli, güvensiz-kaygılı ve güvensiz-kaçınan bağlanan çocuklar etkili ifade örüntüleri açısından farklılaşmışlardır.

Cassidy (1988), 6 yaşında 52 çocukla yürüttüğü bir araştırmada, anne-çocuk bağlanması ile çocuğun kendilik sunumunu incelemiştir. Bu çalışma anne-çocuk bağlanmasının belli örüntüleri ile çocuğun kendilik sunumu arasındaki bağları göstermiştir.

Mikulincer, Florian ve Tolmacz (1990) yaptıkları çalışmada, bağlanma stilleri ile ölüm korkusu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 80 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda bağlanma stilleri ile ölüm korkusu arasında ilişkin bulunmuştur. Kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler güvenli ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerden daha fazla ölüm korkusu göstermiştir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise güvenli bağlanma stiline sahip bireylerden daha güçlü ölüm korkusu göstermişlerdir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerden daha az ölüm korkusu yaşadıkları ortaya konmuştur.

Cann, Norman, Welbourne, ve Lawrence (2008) yaptıkları çalışmada, romantik ilişki bağlamında bağlanma stillerini, çatışma stillerini ve mizah stillerini incelemişlerdir. Davranışlara yansıyan, diğerleri hakkındaki çatışma ve mizah stilleri, kaçınan bağlanma stili ile ilişkili bulunmuştur. Kendi benliği hakkındaki yansıyan bu davranışlar kaygılı bağlanma boyutu ile ilişkili bulunmuştur.

Oosterman ve Schuengel (2008), üvey çocuklardaki bağlanmanın bakım verenlerin duyarlılığı ve davranış problemleri ile arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmışlardır. 26-88 aylık 61 çocuk araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktaydı. Bağlanmanın güvenliği ve bakım verenin duyarlılığı ev gözlemleri ve laboratuvar ortamında incelenmiştir. Diğer ölçümler çocukların davranış sorunları ve bağlanma bozukluğu belirtileri bakım verenin bildirdikleriyle sağlanmıştır. Üvey ebeveynin duyarlılığı bağlanma güvenliği ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Shi (2003), romantik ilişkide çatışma çözme ve yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında, yetişkin bağlanma boyutlarının (kaygı ve kaçınma) çatışma çözme davranışları ve ilişki doyumunun yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Çatışma çözme davranışlarında ve bağlanma stillerinde hiçbir cinsiyet farkı gözlenmemiştir.

Karavasilis, Doyle ve Markiewicz (2003), çalışmalarında orta çocukluk ve ergenlikte anne-çocuk bağlanmasının kalitesi ve anne-baba stili arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 4-6. sınıflardan 202 öğrenci ile ergen grubu olarak 7-11. sınıflardan 212 öğrenci üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırmada katılımcılara baş etme becerileri anketi ile ilişki anketi uygulanmıştır. Güvenli bağlanma ile otoriter ana-baba stili arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. İhmalkar ana-baba stiline ise kaçınan bağlanmayı yordadığı gözlenmiştir. Bulgular, psikolojik özerkliğin çocukların kendileri hakkındaki görüşleri üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu, sıcak ana-baba ilgisinin bağlanma figürünün nasıl algılandığı hakkında önemli role sahip olduğunu göstermiştir. İlişkilerin bütün yaş gruplarında tutarlı olduğu gözlenmiştir.

2.2. KİMLİK KAVRAMI

Sokrates'in ünlü "kendini tanı" sözü, insanlığın yüzyıllar boyu birlikte yaşadığı ve üzerinde kafa yordığı bir sorunun, kimlik sorununun belki de ilk özlü ifadesi olmuştur (Bilgin, 2001).

Kimlik, ego kimliği, kişisel kimlik, grup kimliği, ulusal kimlik, kültürel kimlik gibi çok çeşitli bağlamlarda kullanılabilen bir kavramdır. Bunların hepsi kimlik duygusunun değişik yanlarını oluşturmaktadır. Kimlik duygusundan söz etmek; bireyin kendi yaşayışından, yani birey olarak benzersiz ve kendine özgü bir tarz içinde var olduğunu ve bu tarzın süreklilik gösterdiğini duyumsayışından söz etmek demektir (Dereboy, 1993).

Bir insanın veya grubun kimliği, esas olarak onun kendini tanımlama ve dünya üstünde konumlama sorununa göndermektedir. Buna göre kimlik, insan ilişkileri içerisinde şekillenen dinamik ve değişken bir yapı olarak düşünülebilir. Kimlik,

bireyin bir başkasından farklı olduğu, başkalarına indirgenemeyeceği yönündeki bilincidir (Bilgin, 2001).

Kimlik, benliğimiz konusunda dün, geçen yıl, ondan önceki yıl vb. kimsek, yine o olduğumuz yolundaki öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik duygusu; “ben kimim” sorusuna verdiğimiz başka herkesten ayrı, eşsiz bir insan olduğumuz yolundaki cevabımızdır. Bu duygu bedensel duyumlarımızla, beden imajımızla, anılarımızla, amaçlarımızla, değer yargılarımızla ve yaşadıklarımızla olduğu kadar ait olduğumuz cinsiyet, etnik, yaş, statü, vb. gibi toplumsal konumumuzla ve başkalarının bize ne gözle baktığına ilişkin inançlarımızla da şekillenir (Budak, 2005).

Kimlik kavramı üzerinde çalışmalar yapmış olan Erikson (1968)’a göre kimlik, “bireyin biriciklik duygusunun sürekliliğidir”.

Erikson (1968)’un kuramını temel alarak çalışmalar yapan Marcia (1966)’ya göre kimlik, bireyin yeteneklerini, inançlarını ve bütün yaşamını kapsayan içsel, birey tarafından yapılandırılan dinamik bir yapıdır. Bu yapı ne kadar iyi gelişirse birey kendi özelliklerinin ve bireyselliğinin o kadar farkında olur. Bu yapı ne kadar az gelişirse kişi kendisini başkalarından ayırt eden özelliklerini anlamada karmaşa yaşar. Kendisini değerlendirirken başkalarının görüşüne güvenir (Kimmel ve Weiner, 1985; Akt: Balkaya, 2005).

Literatür incelendiğinde, ben, benlik, kendilik, kimlik ve kişilik (I,ego, self, identity, personality) kavramlarının bazen birbirlerinin yerine kullanıldığı bazen de çeşitli yaklaşımlarda farklı açıklandığı görülmektedir (Uzman, 2002).

Self terimi, dilimizde kendi, kendilik, benlik, öz gibi sözcüklerle karşılanmaktadır. Psikoloji sözlüğünde, en genel anlamıyla self (benlik), kişinin kendini başka herkesten ve herşeyden ayrı, eşsiz bir bütünlük olarak hissetmesi, bunun bilincinde olması ve bu şekilde bilincinde olunan tümel varlık olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2005). Dereboy (1993), benlik sözcüğünün yıllardan beri ego karşılığında kullanılıyor olması nedeniyle, benlik sözcüğünü ego için saklı

tutmak; “self”i de yerine göre “öz” ya da “kendi” sözcükleriyle karşılamanın uygun olduğunu savunmaktadır.

Psikoanalitik kuram açısından bakıldığında da benlik kavramı “ego” sözcüğü ile ifade edilmektedir. Ego, en genel anlamıyla “ben” derken kastettiğimiz, her türlü ruhsal-bedensel olayın merkezi olarak düşündüğümüz bilinçli varlığımızdır. Klasik psikanalizde, ruhsal aygıtın üç ana parçasından biridir. İdden türetilir ve enerjisini oradan alır. Kişiliğin, ilkel içgüdüsel dürtülerle (haz ilkesi), içselleştirilmiş ebeveyn ve toplum yasakları ve dış gerçekliğin gerekleri (gerçeklik ilkesi) arasında aracılık eden bilinçli, ussal yanıdır (Budak, 2005).

Erikson’a göre ego kişinin içsel yaşamı ve sosyal yaşamı gibi iki önemli öğeyi bir araya getiren yapıdır. Erikson’un kullanımında da benlik kavramı ego sözcüğü ile ifade edilmektedir (Eryüksel, 1987).

Benlik, kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışlarının tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatır (Yörükoğlu, 2004).

Kihlstrom ve Cantor’a (1984) göre benlik, herkesin kendi öz kişiliği hakkında sahip olduğu bilişsel temsildir (Akt: Morsünbül, 2005).

Görüldüğü gibi bu tanımların ortak yönü benliğin bireyi diğerlerinden ayıran duygu, düşünce, tutum ve davranışların bütünü olarak kullanılmasıdır.

Bilgin (2001)’e göre kimlik terimi, genellikle Avrupa sosyal psikoloji çevrelerinde daha çok tercih edilmektedir ve bireysel ve sosyal olanın eklemlenmesini içerecek tarzda, benliğin diğerleriyle ve toplumla ilişkisinde temsili bir kurgusu olan kimlik, benliğe kıyasla kişilerarası etkileşimi ve sosyal gerçekliğe atfı daha çok içermektedir.

Benlik ve kimlik arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koyan Kohut (1971)’a göre kimlik, ileri ergenlik ve erken yetişkinlik döneminde oluşur. Benlik ise, doğum ile birlikte oluşmaya başlar. Kimlik daha çok ergenlik döneminde sosyal bir konum kazanma çabası ile gelişmektedir. Benlik, çocuğun erken benlik nesnelileriyle ilişki içindeyken kurduğu ve kişiliğin özünü oluşturan derin bir psikolojik kavramdır.

Benlik güç ve başarı çabalarının doğduğu temel kişilik katmanlarını, idealize edilen hedefleri ve idealler ile hırslar arasında kalan temel yetenekleri içermektedir (Akt: Pala, 2007).

Erikson (1968), kimliği, benlik-kimliği kavramını ortaya atarak açıklamıştır. Benlik kimliği, bireyin kişilerarası ilişkilerinde ve psikik yaşamında sürekliliğinin, tutarlılığının bilinçli ya da bilinç dışı farkındalığıdır.

Benlik ve kimlik arasındaki ilişkiyi daha açık bir şekilde ifade edecek olursak, kişi, gelişimi boyunca, üstlendiği değişik roller ve değişik etkilerle benliğinin tutarlılığını ve sürekliliğini kavrar. Aile bağlarıyla, arkadaş ilişkileriyle, meslek seçimiyle, toplumdaki konumuyla, dünya görüşü ve yaşam anlayışıyla bağlantılı bir kimlik duygusu (sense of identity) kazanır. Başka bir deyişle, kimlik duygusu, kişinin hem herkesten başka, hem de çevresiyle anlamlı bağlar kurmuş olarak görmesidir. Dolayısıyla, bütünlükten ve süreklilikten yoksun bir kimsenin benliği vardır, ancak, kimlik duygusu yoktur (Eryüksel, 1987).

Erikson (1968)'un kimlik gelişimini sekiz ayrı evrede incelediği “Psikososyal Gelişim Kuramı” aşağıda anlatılmıştır.

2.2.1. Psikososyal Gelişim Kuramı

Heinz Hartmann, Edith Jacobson ve David Rapaport gibi “ego psikolojisi” adı ile bilinen akımın öncülerinden biri olan Erik Erikson, Anna Freud tarafından yetiştirilerek 1933 yılında analist sertifikası almıştır (Gençtan, 2008, Varan, 1990). Geliştirdiği Psiko-sosyal Gelişim Kuramı ile Erikson (1968), kişiliğin çocukluğun ilk dönemlerinde kesin bir biçimde belirlendiği görüşünü reddetmiştir. Erikson'a göre “Eğer her şey çocukluk dönemiyle açıklanırsa, o zaman her şey bir başkasının kusuru olarak değerlendirilir ve insanın kendi sorumluluğunu üstlenme gücüne duyulan güven de küçümsenmiş olur.” (Gençtan, 2008). Böylece çocukluk sonrası yaşamın önemine işaret etmiştir.

Erikson (1968), psiko-sosyal gelişim kuramında doğumdan ölüme kadar, her birine özel bir psikolojik bunalımın eşlik ettiği sekiz evrelik bir sıralama önermektedir. Onun kullandığı anlamda “bunalım” terimi, bir felaket tehdidi değil,

artan bir yararlanabilirlik ve aynı zamanda gizil gücün artması dönemi anlamına gelmektedir. Ona göre, sonraki bütün kişilik gelişimi ve uyumu daha önceki gelişimden ve uyumdan evrimleşir ve ilk yaşantılar bir kişinin gelecekteki kimliğini kolaylaştırır ya da tehlikeye sokar (Gander ve Gardiner, 2007). Diğer bir deyişle, bir gelişim döneminin nasıl geçildiği, o dönemle ilgili bunalımın ve sorunların nasıl çözüldüğü, bireyin gelecek dönemlerdeki sorunlar ve konularla nasıl baş edeceğini etkilemektedir (Erikson, 1950; Akt: Varan, 1990). Erikson, bu gelişimi aşamalı-oluşum (epigenesis) ilkesi ile açıklamıştır (Erikson, 1984). Bu ilkeye göre, büyüyen her şeyin bir taban planı vardır ve parçalar bu taban plana göre kendilerine ayrılan belirli zamanlarda gelişirler. Bu süreç, işlevsel bütünü oluşturan tüm parçalar gelişimini tamamlayana kadar sürer (Erikson, 1968).

Aşamalı-oluşum ilkesini ruhsal-toplumsal gelişime uyarlayan Erikson (1968)'a göre, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde yaşanması gereken belirli krizler bulunmaktadır ve bu krizler de sağlıklı gelişim için uygun bir biçimde çözülmelidir. Bu krizlerin çözülememesi durumunda tüm yaşamımız boyunca gelişimimiz bu durumdan olumsuz yönde etkilenir.

Erikson (1968)'un önerdiği psikososyal gelişim dönemlerinin her birinde bir olumlu bir de olumsuz duygu ayrışıp olgunlaşmaktadır. Bu iki karşıt duygu arasındaki çatışma ise o döneme özgü bunalımın konusunu oluşturmaktadır. Dönemin sonuna doğru hangi duygunun başatlık kazanacağı belli olur. Hangi duygunun üstünlüklü oranı söz konusu olursa olsun, karşıt duygu yine de çekirdek olarak bulunur. Dönemlerin adlandırılmalarının seçim biçiminde “olumsuza karşı olumlu” diye yapılmış olması bu nedenledir.

Erikson (1968)'un her biri, bir bunalımın eşlik ettiği psikososyal gelişim dönemleri aşağıda sunulmuştur:

2.2.1.1. Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri

Temel Güvene Karşı Güvensizlik Dönemi: Doğumdan birinci yılın sonuna kadar olan bu dönem, klasik psikanalitik kuramda “oral dönem” olarak adlandırılmaktadır. Bunun nedeni bu dönemde, ağız ve çevresinin özel haz bölgesi olarak kullanılması, tüm yaşamın bu bölge aracılığıyla sürdürülebilmesi gerçeğidir.

Bu dönemde bebek dışarıdan verilecek besinler, uyarılar ve uygun bakım olmasa yaşamını sürdüremez (Öztürk, 2002).

Anne, bebeğin zaman zaman bozulan dengesini onu besleyerek ve bakımını sağlayarak korumaya çalışır. Böylece annenin çevrede bulunup ihtiyaçlarını karşılaması bebekte güven duygusu oluşturur (Gençtan, 2008). Ancak çok erken bebeklik deneyimlerinden oluşan güvenin toplamı, verilen yiyeceklerin ya da sevgi gösterilerinin niceliğine değil, daha çok anneyle ilişkinin niteliğine bağlı gözükmektedir. Bir yandan bebeğin bireysel gereksinmelerinin duyarlı bir bakımla karşılanması; öte yandan bebeğe, kültürünün yaşam biçiminin güvenilen çatısı içerisinde, güvene değer bir kişi olduğuna ilişkin güçlü bir duygunun verilmesidir. İşte bu ikisini birleştiren nitelikte bir uygulama yoluyla, anneler, çocuklarında bir güven duygusu yaratırlar. Bu ise çocukta bir kimlik duygusunun temelini oluşturur (Erikson, 1984).

Bebeğin güven duygusu kazandığını gösteren ilk toplumsal başarısı, aşırı bir kaygı ve öfkeye kapılmadan, annesinin gözünün önünden ayrılmasına, bir süre uzak kalmasına dayanabilmesidir (Erikson, 1984; Öztürk, 2002; Dereboy, 1993). Böyle bir başarı, bebeğin benliğinde varlığı kesinlik kazanmış bir annenin bulunduğunu gösterir. Bebeğin “alıcı” yapısına karşın annenin ya da bakım verenin “verici” oluşu, düzenli alma-verme ilişkisi bebeğin zihninde annenin sürekliliğini sağlamıştır. Anne bir süre gözden uzaklaşabilir fakat az sonra gelecektir. Erikson (1968)’a göre anne-çocuk ilişkisindeki bu süreklilik, tutarlılık ve aynılık çocukta güven duygusunun özünü oluşturur.

Her ne kadar bu dönemde en verici, koruyucu çevrede var olsa bile, bebek değişik derecelerde doğal gelişme sürecine, çevresel veya ekonomik koşullara bağlı olarak engelleyici durumlarla karşılaşabilir. Örneğin yaşamının ikinci altı ayında dişleri çıkmaya başlayan bebek, bu durumun ağız bölgesinde yarattığı acıyı bir şeyleri ısırarak dindirebileceğini fark eder. Ancak annenin memesini de ısırma kalkışığında memenin uzaklaştığını fark eder. Memeden kesilme süreci başladığında çocuk üzüntü ve özlem yaşar (Gençtan, 2008; Öztürk, 2002). Bu tür engelleyici olaylar her kişide bir temel güvensizlik duygusunun çekirdeğini oluşturur (Öztürk,

2002). Eğer çocukta güçlü bir güven duygusu oluşmuşsa, özleme eşlik eden duyguyu umuttur.

Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç Dönemi: İkinci ve üçüncü yılları kapsayan bu dönemde çocuk kendi başına yemeye, konuşmaya ve yürümeye başlar (Gençtan, 2008). Aynı zamanda 18. ayda dışkı denetimini sağlayan kalınbağırsak kasları, iki yaş civarında da idrar denetimini sağlayan idrar torbası çıkışındaki sfinkter kasları yeterli olgunluğa ulaşır (Arı, 2006)

Artık çocuk isteğe bağlı olarak dışkılama yapabilir. Yani, çocuk dışkı ve idrarını isterse tutabilir, isterse bırakabilir (Öztürk, 2002, Arı, 2006). Böylece birbirine karşıt iki istek, iki eğilim (tutmak, bırakmak) ortaya çıkar. Çocuk, birbirine karşıt iki eğilim arasında bir seçim yapabilecek durumdadır. Bu olay çocukların en önemli özerklik girişimidir (Arı, 2006). Özerklik duygusu birbirine karşıt istek ve eğilimler arasında bir seçim yapabilme gücüdür (Öztürk, 2002).

Daha önceleri dışkılaması üzerinde hiçbir denetimi olmayan çocuk için, şimdi bedeninin bu etkinliği üzerinde bilinçli denetim kurmaya yönelmek sadece yeni değil, aynı zamanda derin anlamları olan bir yaşantıdır. Artık bedeninde ya da içinde uyanan gereksinimlerin, arzuların, eğilimlerin kölesi değildir; onlara kulak vermek zorunda olsa bile, eninde sonunda ne yapacağına, nasıl davranacağına kendi bilinci karar vermektedir (Dereboy, 1993).

Çocuğun bu tutumlardan hangisini benimseyeceği, toplumda geçerli olan ödüllendirme ve cezalandırma yöntemlerine göre belirlenir (Gençtan, 2008). Dışarıdan yapılacak denetim ve öğretiler, çocuğun seçim yapabilme yetisini aşırı uçlara götürmeyecek biçimde güven verici olmalıdır. Yoksa yapılan seçim direngen bir tutmaya ya da istenilmeyen yer ve zamanda öfkeyle bırakmaya yol açabilir (Öztürk, 2002). Eğer ana-baba gerekli ortamı sağlar ve aşırı koruyucu tutumlardan kaçınırsa, çocuk sınırlı etkinlikler için de olsa, neyi yapmayıp neyi yapacağını seçimini kendisi yapar. Böylece üç yaşına ulaştığında özerkliğe karşı güven duymaya başlar (Gençtan, 2008).

Ancak ebeveynin katı kuralları, katı yaptırımları, bağırıp çağırma sevgisini esirgeme gibi psikolojik cezaları çocukların özerklik girişimlerinden utanç duymalarını sağlar. Önceleri yaptığı her yeni şey onaylanan ve ebeveyne mutluluk veren, koşulsuz sevilen çocuk, anne-babaya duyduğu güvenle ilgili kuşku yaşamaya başlar. Bu duygu suçluluk duygusunun temelini oluşturur (Arı, 2006).

Utanç ve kuşku duygularının başatlık kazanması durumunda, özerklik evresinde olduğu gibi gençlik çağında da kendinden kuşku daha öne geçer ve bireyin yaşantısına egemen olur. Utanç duygusu yerleştikten sonra artık yaptığı seçimlerin doğruluğu konusunda sürekli kuşkuyla kapılır, haklarını savunamaz (Gençtan, 2008).

Eğer bu evreden çıkarılmış olan başat duygu özerklikse, gence kendinden emin olma duygusu egemen olacaktır. Yani, ailesinden kesin biçimde bağımsızlaşmış ve kendi ayakları üzerinde durabilen düşlediği gibi biri olacağına emin olma durumudur (Dereboy,1993).

Girişimciliğe Karşı Suçluluk Dönemi: Freud'un Fallik döneminin karşılığı olan bu dönemde çocuk beden ve kişilik bakımından hızla gelişmektedir. Artık çocuk bahçe, sokak, anaokulu gibi yeni yaşam alanlarına açılır. Kendi başına öğrenme başlar; bir şeylerin ardından gider ve merakla inceler (Gençtan, 2008).

Özerklik evresinden çıkardıkları birey olma duygusuyla çocuklar, üç yaşına doğru nasıl bir kimse olacaklarını araştırmaya koyulurlar (Dereboy, 1993; Öztürk, 2002). Yakın ve uzak çevredeki yetişkin rolleri fark edilmeye ve yetişkinlerin dünyasına yönelik her ayrıntı büyük bir merakla soruşturulmaya başlanır (Dereboy, 1993). Cinsel konular da çocuğun merak ettiği, araştırdığı konulardan biridir. Çocuğun bu evrede cinsel konulara ilgi duyması, bitmek bilmez bir öğrenme tutkusunun ortaya çıkması, anne ya da baba yerine geçmeye özenmesi ve bu doğrultuda emeller beslemesi girişim duygusunun öncüleridir (Öztürk, 2002). Erikson (1968)'a göre girişim, etkin olma ve bir şeyler yapma uğruna bir göreve "girişme", onu zihninde canlandırma ve üstlenme niteliklerini içerir. Girişim, her davranışın gerekli bir parçasıdır ve insan yapacağı ve öğreneceği her şeyde bir girişim duygusuna ihtiyaç duyar (Erikson, 1968).

Bu dönemde çocuğun en önemli girişimi, kendi cinsinden ebeveynin rolünü üstlenmeye ya da yerini almaya yöneliktir (Dereboy, 1993). Çocuk karşı cinsten ana ya da babasına karşı cinsel içerikli bir ilgi geliştirir (Gençtan, 2008). Erkek çocuk için artık anne, yalnızca çocuklukta bakım veren en yakın kişi değil, aynı zamanda karşı cinsten anlamı olan kişidir (Öztürk, 2002). Kız çocuk için de baba, aynı şekilde karşı cinsten anlamı olan kişidir. Erkek çocuk annesine yönelik bu duygularını babasıyla özdeşleşerek, babasının tutumlarını ve değerlerini yüceltip içselleştirerek yaşar. Bir kız çocuğu da annesiyle özdeşleşmesiyle sonuçlanan benzer bir süreçten geçer (Atkinson ve diğ. 2008). Ana ya da baba ile özdeşim sonucunda çocukta üst benlik oluşmaya başlar. Çocuk, içinde bulunduğu toplumun rollerine, işlevlerine, kurallarına göre davranmaya yönelir (Öztürk, 2002).

Bu dönemde çocuk, eylemleri, soru sormaları ve cinsel ilgileri yüzünden sık sık korkutulur ve ceza görürse çocukta suçluluk duygusu gelişir. Bu tür suçluluk duyguları kişinin edilgin, ürkek ve bağımlı kalmasına yol açar. Her türlü eyleme başlamak onun için çok güç olabilir (Öztürk, 2002). Dolayısıyla çocuklardaki girişimci duygular ebeveynler tarafından desteklenmelidir. Çocukların koşmaları, atlamaları, oynamaları ve fırlatmaları için fırsatlar ve ortamlar hazırlanmalıdır. Çünkü çocuklar kendilerinin kim olduklarını, yapabildikleri, başarabildikleri şeylerle (Parktaki kaydırağın merdivenlerini yardımsız tırmanabilen bir çocuk, “ben kaydırağın merdivenlerini tırmanıyorum” derken “ben merdivenleri yardımsız tırmanabilen biriyim” demek istiyor olabilir) tanımlarlar (Arı, 2006).

Tıpkı girişim dönemi gibi, kimlik karmaşası dönemi de bireyin kendine çeşitli roller biçtiği ve üstünde deneme yaptığı bir dönemdir. Bu dönemde gençler, girişim döneminden miras kalan düş güçlerinin yardımıyla önlerindeki rol seçeneklerinden hangilerinin kendilerine uygun olacağını sezmeye uğraşırlar (Erikson, 1968). Ama eğer genç birey girişim evresinden suçluluk duygularının etkisinde çıkmışsa, kendini hangi yetişkin rolünde düşünürse düşünsün suçluluktan kaynaklanan garip bir huzursuzluk duyacaktır. Bir bakıma yetişkin rolleri gence kapanmış gibidir ya da hepsinin yanlış bir tarafı vardır (Dereboy,1993).

Gencin girişimcilik evresinden çıkardığı başat duygu girişim duygusuysa, kendini çeşitli rol denemeleri içerisinde bulacaktır (Erikson, 1968).

Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu: Erikson'un başarıya karşı aşağılık duygusu olarak özetlediği bu evre çocuğun ilkököl yıllarını kapsamaktadır (Arı, 2006). Okul çağının başlangıcı olan bu dönemde çocuğun beden gelişimi yanı sıra zihinsel gelişiminde önemli bilişsel ve duygusal ilerlemeler olur. Çocuğun bilişsel yetileri (algı, yönelim, bellek, yargılama vb.) giderek gerçeğe daha uygun değerlendirmeler yapabilecek düzeye gelir. Zamanı, yeri ve çevreyi tanınması olgunlaşır. Çocuğun duygusal tepkileri de artık kendi iç gereksinimlerine aşırı bağlı olmaktan yavaş yavaş çıkarak daha çok gerçeklere ve toplumsal koşullara uygun nitelik kazanır. Kısaca gerçeklik ilkesine dayanan düşünce biçimi belirir (Öztürk, 2002). Aynı zamanda çocuğun okula başlamasıyla sosyal dünyası çok genişler (Arı, 2006). Ana-baba ve aile bireylerine öğretmen ve akranlar eklenir (Bacanlı, 2009). Öğretmenleri ve akranlarının çocuk üzerindeki etkisi artarken anne-babanın etkisi azalır (Arı, 2006). Çocuk artık kendi ailesinin koruyucu yatağında değil, toplumun sağladığı öğrenme ve çalışma alanında kendini göstermek zorundadır (Öztürk, 2002). Ancak bu dönem, aynı zamanda gelecekteki sorumluluklar için hazırlanırken toplumun araçlarıyla uğraşmayı da öğrenme zamanıdır (Gander ve Gardiner, 2007). Yani çocuk kendini "araçlar dünyasının" cansız yasalarına uydurur. Üretici bir işi sonuna dek götürme amacı, yavaş yavaş oyun sırasındaki heves ve isteklerin yerini alır. Benlik sınırları beceri ve araçları içine katacak biçimde genişler. Çalışma ilkesi ona bir işi sürekli ilgi ve dirençli çalışkanlıkla tamamlamanın hazzını öğretir (Erikson,1984).

Orta çocukluğun ilk bir ya da iki yılında "araçlar dünyası" makaslardan, kağıtlardan, boyalardan ve boyalı kalemlerden oluşur. Çocuklar belirli becerileri öğrenerek her tür ilginç yeni şeyi yapabilir duruma gelirler. Resimler çizebilir, giysiler dikebilir, pasta yapabilir, model gemi ve uçaklar üzerinde çalışabilir ve okulda iyi notlar alabilirler. Bu dönemin orta ve son bölümüne doğru araçlar okuma, yazma ve yeni bilgi caddelerine kapıları açan hesaplama becerileridir (Gander ve Gardiner, 2007).

Günümüz modern toplumlarında araç-gereç ve beceriler dünyası ile ilişki okul yaşantısı ile sağlanmaktadır. Mesleklere yönelebilmek için temel olarak okuma-yazma eğitiminden geçmek gerekir. Bu toplumlarda okuma ve okulun kendisi, amaçları, sorunları, başarıları ve düş kırıklıkları ile başlı başına bir kültürü oluşturur (Erikson, 1984; Öztürk, 2002).

Çocuk için bu dönemdeki tehlike, yetersizlik ve aşağılık duygusudur. Sürekli etkinlik durumunda olan çocuğun bu çabalarına karşı çıkılırsa, yaptıklarının değersizliğine inanır ve aşağılık duygularına kapılır (Gençtan, 2008). Çocuk, araçlar dünyası ve beden yapısındaki donanımından umutsuzluğa kapılıp kendini vasatlığa ya da yetersizliğe mahkum edilmiş görür (Erikson, 1984; Öztürk, 2002). Pek çok çocuğun gelişimi, aile yaşamı çocuğu okul yaşamına hazırlayamadığı ya da okul yaşamı daha önceki evrelerin vaadlerini yerine getiremediğinde kesintiye uğrar (Erikson, 1984).

Ancak çocuk ürettiği işlerle ailesi, arkadaşları ve eğitimcilerinin gözünde kendine bir tanınma sağlarsa bir iş yapıcılık (başarı) duygusu geliştirir (Dereboy, 1993).

Okul döneminden çıkarılan aşağılık duygusunun gençlik dönemine yansması “işe yaramazlık duygusu” olarak anlaşılabilir. Başarılı olma duygusunun ergenlik yıllarındaki yansması “görev belirleme” yetisi olacaktır. Bu gencin kendisinden beklenen işlerle uğraşmayı anlamı bulması ve bu işleri üstesinden gelebileceği işler olarak görmesi ve benimsemesidir (Dereboy, 1993).

Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası Dönemi: “Kimlik kazanmaya karşı kimlik (rol) karmaşası” olarak tanımlanan bu dönem, ergenlik dönemini içermektedir. Ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi olarak tanımlanmakta ve bu geçiş sürecinde çeşitli fizyolojik, psikolojik ve toplumsal değişiklikler görülmektedir (Aydın, 2005). Ergenlik çağı kişiliğin gelişiminde ve uyumunda oldukça önemli ve bunalımlı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönem kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemidir (Yavuzer, 2005).

Ergenlik döneminde bedeninin ve üreme organlarının hızlı bir gelişimi olur. Bu hızlı gelişime ve cinsel dürtüdeki artışa bağlı olarak duygusal coşkular ve düşümsel bocalamalar ortaya çıkar (Öztürk, 2002). Erikson (1963)'a göre, ergen fizyolojik olgunluğa ulaşmış, cinsel devrimle çocukluktan çıkmış ve önündeki yetişkin rollerinin belirsizliği ile karşı karşıyadır (Akt: Arı, 2006). Ergenin kendisini çocukluktakinden farklı bir biçimde algılamaya başlaması beklenir (Kulaksızoğlu, 2004). Dolayısıyla, ergenlik çağının başındaki çocuk, daha önceki psikososyal gelişimiyle süreklilik göstermeyen bir durumla karşı karşıya kalır. Ergen, sadece vücudunda birdenbire beliren bu fizyolojik değişikliklerle değil, aynı zamanda giderek belirginleşecek, kimliği ile ilgili bir psikolojik bunalımla da baş etmek zorundadır (Varan, 1990). Erikson (1968)'e göre bu çağ sorunlarla yüklü fırtınalı bir dönemdir.

Erikson (1968), ergenlik dönemini insan hayatının en önemli dönemi olarak görmüş ve kuramında oldukça büyük yer vermiştir. Erikson (1968)'a göre ergenlik, gencin kendini belirleme ve benlik saygısı sorunlarına yoğun enerji harcadığı yaşamın önemli bir kavşağıdır. Genç birey bu dönemde, kimlik kazanma ile kimlik karmaşası arasındaki çatışmayı çözmek durumundadır (Erikson, 1968; Varan, 1990; Dereboy, 1993; Arı, 2006). Ergenin yüz yüze geldiği başlıca görev, bir kimlik duygusu geliştirmek, “ben kimim?”, “bana ne oluyor?” , “yetişkinlerin arasında yerim nedir?” ve “ne olacağım” gibi soruları yanıtlamaktır (Erikson, 1968; Adams, 1985; Varan, 1990; Kroger, 2000; Yavuzer, 2005; Arı, 2006; Burger, 2006; Atkinson ve diğ., 2008, Bacanlı, 2009). Bu sorular kısmen onun fiziksel ve bilişsel gelişiminden, kısmen de etrafındaki kişilerin ona artık çocuk gibi davranmamalarından ileri gelir (Bacanlı, 2009).

Erikson (1968)'a göre, kimlik oluşumu her ne kadar çocuklukta başlayıp tüm bir yaşam boyu devam eden bir süreçse de, bu sürecin en kritik (bunalımlı) dönemi, ergenlik çağında yaşanmaktadır. Erikson (1968) kimlik oluşumunun hızlı ve kolayca meydana gelmediğini önceki gelişim dönemlerinin aşamalı bir sonucu olduğunu ileri sürer. Ancak ergenlik döneminde benlik kimliğinin (ego identity) oluşması, çocukluk çağında yapılmış özdeşimlerin toplamından öte bir şeydir. Eski özdeşimler ergenin yeni değerlerine ve rollerine uygun nitelik kazandırılarak benimsenir. Böylece

yenileştirilen özdeşimlerle, eski özdeşimler arasında bağlar kurulur (Öztürk, 2002). Kısaca ergen, “ben kimim?” sorusuna yanıt ararken daha önceki psikososyal gelişim basamaklarını (temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı kuşku ve utanç ve diğer evreler) sentezleyerek bir kimlik bütünlüğüne ulaşır (Arı, 2006).

Kimlik duygusu, benliğin bu bütünleştirme yetisinin artan biçimlerde yaşanması, kişiliğe yerleşmesidir (Öztürk, 2002). Eğer bu süreç başarıyla tamamlanırsa gençte tutarlı bir kimlik bütünlüğü oluşur (Arı, 2006).

Ergenlerin kimlik kazanım sürecinde bedensel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarında yaşadıkları birçok değişim etkili olmaktadır (Balkaya, 2005). Dolayısıyla kimlik duygusunun kazanılması aynı zamanda cinsel, sosyal ve mesleki öğeleri içermektedir (Eryüksel, 1987; Öztürk, 2002). Ergen artık, cinsel rolü, insanlarla ilişkileri, yaşam felsefesi gibi pek çok konuda kim olduğunu, neye inandığını, yerinin ne olduğunu yeniden tanımlamak zorundadır.

Bu dönem ergen için topluma açılma çağıdır (Deniz, 2008). Dolayısıyla ergenlik döneminde aile destekleyici ve eğitici rolünü kaybeder. Genç, kendisi gibi psikofizyolojik ve psikososyal değişimler yaşayan ve dolayısıyla benzer arayışlar içinde olan arkadaş gruplarına yönelir (Eryüksel, 1987). Böylece genç, çeşitli arkadaş gruplarında kendini tanımaya, anlamaya yönelik etkinlikler içerisine girer. Karşısındakiler tarafından nasıl görüldüğünü merak eder, onlardan aldığı tepkiler ışığında kendini yeniden tanımlar (Varan, 1990).

Dolayısıyla Erikson (1968) kimliğin oluşmasında arkadaş ilişkilerinin önemine değinmiştir. Erikson (1968)’a göre, ergen arkadaşlıkları, aşkları, aşırı özdeşimleri veya aşırı redleri kişinin kimlik arayışına bağlı olan bunalımını yansıtarak kendi kimlik tanımını aradığı önemli bir olgudur.

Aynı zamanda ergen, bu arkadaşlık ilişkileri içerisindeyken kendi cinsiyetine ilişkin tutum ve davranışları dener. Buna ek olarak karşı cinsle ilişkilerinde kendine güvenebileceği, kendini rahat hissedeceği bir konum kazanmaya çalışır. Böylece ergen, cinsel kimliğini kazanmasıyla ilgili tutum ve davranışları deneyerek, kimlik duygusuna çözüm aramaya çalışır (Eryüksel, 1987).

Kimlik duygusunun gelişiminde önemli olan bir öge de meslek seçimidir. Hemen her toplumda kimlik ile meslek iç içedir (Oflazoğlu, 2000). Meslek seçimi, gencin toplumdaki yeri ve dolayısıyla kimliği üzerinde oldukça belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle gencin yetişkinlik dünyasındaki rollerini ve statülerini belirleyecek olan faktörlerden birisi meslek seçimi olmaktadır (Eryüksel, 1987).

Yaşam felsefesi oluşturmak da kimlik gelişimine katkıda bulunmaktadır. Genç bu süreç boyunca, içinde yaşadığı kültürün değerlerini, dini inancını, ideolojisini gözden geçirir; inanabileceği değerleri, görüşleri arar (Varan, 1990).

Ergenin kimlik duygusu kazanmaya çalıştığı kimlik bunalımı (kimlik krizi), gencin geriye dönüp çocukluk yıllarında kalmış duygu ve çatışmalarını yeniden yaşadığı bir dönemdir (Dereboy, 1993; Gündoğdu ve Zeren, 2004). Kriz, bir hastalık değil, her gencin değişik yoğunlukta yaşadığı doğal bir süreçtir. Birey mesleki seçim ve eğitim, evlilik ve ideolojiyle ilgili birçok kararla karşılaşır. Bu durumdaki genç kendini tedirgin, kaygılı hisseder ve gerilimi çözmek zorunda kalır (Uzman, 2002). Bu dönem içerisindeki ergen, kimliğini arayış çabası içerisinde kahramanlara, öğretilere, karşı cinsten kişilere tutulur (Gençtan, 2008).

Gencin bu çatışmaları çözme mücadelesi sağlıklı bir kimlik kazanmasıyla sonuçlanabilir (Kulaksızoğlu, 2004). Bu dönemi başarıyla atlatan genç, biyolojik, ruhsal ve toplumsal olgunluğa erişerek, yetişkin dünyasından kendine bir yer edinir (Gündoğdu ve Zeren, 2004). Bu da genellikle kişinin tutarlı bir cinsel kimliğe, mesleki yönelime ve ideolojik dünya görüşüne ulaştığı anlamına gelir; bunlar sonraki gelişme sırasında değişmeye açık olabilir ve olmalıdır (Atkinson ve diğ., 2008).

Bu dönemin tehlikesi kimlik (rol) karmaşasıdır. Kimlik karmaşasında ergen kendini belirli roller ve hedefler karşısında yetersiz ve tanımlanmamış bir birey olarak algılar (Eryüksel, 1987). Bu durumda bocalayan genç aşırı uçlara kayabilir. Kimlik karmaşası, ruhsal çökkünlük, aşırı taşkınlık, antisosyal davranışlar, hatta şizofreniye benzer belirtilerle ortaya çıkabilir. Kimi gençlerde de anne-babaya ve topluma aşırı karşı gelme şeklinde ortaya çıkan ters kimlik gelişebilir (Öztürk, 2002; Oflazoğlu, 2000; Varan, 1990; Eryüksel, 1987).

Yakınlığa Karşı Yalnızlık Dönemi: Genç yetişkinlik dönemine karşı gelen “yakınlığa karşı yalnızlık” döneminde temel konu yakın ilişkiler kurmaktır. Yakınlaşma, yakın ilişki kurma, bireyin somut birleşmelere, eşleşmelere, kendini bırakabilmesi; bu yakın ilişkilerde özveride bulunabilmesi ve ödünler verebilmesidir (Öztürk, 2002). Bu dönemde olgun yetişkinden beklenen bir başkasıyla yakın etkileşimler kurmasıdır (Uzman, 2002). Bunu başarabilmesi için kişinin her şeyden önce kendisini bulmuş olması gerekir (Varan, 1990).

Bir önceki dönem olan ergenlik çağında gencin dikkati, ilgisi ve çabası daha çok kim olduğuna yönelmiştir. Ergen, karşı cinsle gerek romantik gerek cinsel öğeler taşıyan ilgi ve ilişkiler içerisine girse de, bunların altında yatan daha çok kendini tanımlama çabasıdır. Oysa “yakınlığa karşı yalnızlık” dönemi, bireyin başkalarına fiziksel, cinsel, duygusal olarak yakınlaştığı, uzun süren yakın ilişkiler kurduğu bir dönemdir (Varan, 1990).

Ergenlik çağında kimlik duygusunu kazanmış olan genç yetişkin, kendi kimliğini bir başkasının ya da başkalarının kimliği ile birleştirmeye hazırdır (Öztürk, 2002). Bu döneme sağlam bir kimlik duygusu ile ulaşmamış birey, böylesi yakın ilişkiler içinde kimliğini tümünden yitirebileceği korkusuna kapıldığı için, kendini yakın ilişkilerin dışına çekip yalnız kalmaya (izolasyon) yönelecektir (Dereboy, 1993). Bu da yakınlaşmanın karşıtı olan “yalnızlık” duygusunun yaşanmasına yol açacaktır. Böyle bir durumda kişi, sevgi yerine cinselliğin, derinlik yerine yüzeyselliğin ön plana çıktığı bir ilişkiden diğerine atlayacaktır (Varan, 1990).

Özetle, psikolojik açıdan yetişkinlik, bireyin mesleğinde çalışmaya başlamasını ve karşı cinsten biriyle evliliğe uzanan yakın bir ilişkiye girmesini içerir. Gerçek kimlik duygusuna sahip genç sağlıklı ilişkiler oluşturabilirken, temel güven, özerklik ve kimlik duygusundan yoksun bireyler böylesi yakın ilişkiler kuramayacaklardır (Erikson, 1968).

Üretkenliğe Karşı Durağanlık Dönemi: Üretkenlik, temel olarak gelecek kuşağı kurmaya ve yönlendirmeye olan ilgidir. Üretkenlik kavramı yaratıcılık ve üreticilik gibi anlamdaşlarını da içermektedir (Erikson, 1984).

“Üretkenliğe karşı duraklama” olarak tanımlanan bu dönem orta yaş dönemidir. Benliğin en önemli işlevi üretme, yaratma ve üretilen, yaratılan şeylere sevgi ile bağlanmadır (Öztürk, 2002). Bireyler çocuk sahibi olarak üreticilik duygularını kazandıkları gibi kendi çocuğu olmasa da başkalarının çocukları ile ilgilenerek, onlara yardımcı olarak, onları yönlendirerek üreticilik duygusu kazanırlar (Erikson, 1968). Üretilen, yaratılan şey sadece çocuklar değil aynı zamanda bilim ve sanat alanındaki yapıtlardır. Bu dönemde birey, ürün vermeye yönelik güçlü bir tutku duyumsar.

Bu dönemin tehlikesi, durağanlık duygusudur (Varan, 1990). Bir şeylerin peşinden koşmamanın verdiği boşluk duygusu, can sıkıntısı ise durağanlık duygusuna yol açar (Burger, 2006; Dereboy, 1993). Bu durumdaki bir kişinin ilgisi, etrafındakilerden kendisine yönelir (Varan, 1990).

Bu dönemin uç özelliklerinden biri aşırı yayılma adını taşır. Kişi bu durumda, öyle çalışır ki, kendine zaman ayıramaz. Diğer uçta reddedicilik vardır. Bu durumda kişi çok az verimlidir, topluma katkıda bulunmaya çalışmaz. Denge durumu, bakım veya özen olarak adlandırılabilir. Kişi başkasına özen gösterdiği ve ona baktığı zaman dengeye ulaşmış demektir (Bacanlı, 2009).

Bu dönemin aynı zamanda “orta yaş krizi”nin yaşandığı dönem olduğuna dair yaygın görüş vardır (Atkinson ve diğ., 2008; Bacanlı, 2009). Çeşitli uzun dönemli araştırmalar, 40’lı yaşların başındaki erkeklerin cinsel ilişkiler, aile rolleri ve çalışma yaşamında geçerli olan değerler üzerinde yoğunlaşan duygusal bir karmaşa dönemi yaşadıklarını ortaya koymuşlardır (Levinson, Darrow, Klein, ve McKee, 1978; Vaillant, 1977; Akt: Atkinson ve diğ., 2008). Bu dönemde özellikle erkekler eşlerinden ayrılır, işlerini bırakır, yeni elbiseler alır ve bekârların gittikleri yerlere gitmeye başlarlar (Bacanlı, 2009). Benzer bir orta yaş krizinin kadınlar için de olduğu ortaya konulmuştur (Sheehy, 1976; Akt: Atkinson ve diğ., 2008).

Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi: Yaşlılık çağına karşı gelen “Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk” döneminde gelişmesi beklenen yaşamsal öge bütünlük duygusudur (Dereboy, 1993). Erikson bu duygunun yalnızca nesnelere ve insanların bakımını bir şekilde üstlenmiş, varlığa ilişkin düş kırıklıkları ve

utkulara (yengi) kendini uydurabilmiş, zorunlu olarak başkalarının yaratıcısı ve nesnelerin üreticisi olmuş kişilerde gelişebildiğini söyler (Erikson, 1984). Diğer bir deyişle, yaşlı kişide bu duygunun varlığı, kendi yaşam sürecinin olması gerektiği gibi gerçekleşmiş ve amacına ulaşmış olduğunu derinden duyumsamasıyla belli olur (Dereboy, 1993). Erikson (1968) bu duygunun varlığından söz ederken “benlik bütünlüğü” kavramını kullanmıştır.

Benlik bütünlüğünün yokluğu ya da yitimi kendini ölüm korkusunda gösterir. Kişi, başka bir yaşama başlamak ve bütünlüğe götürecek seçenekleri denemek için zamanın çok kısa olduğunu duyumsar. Sonunda “umutsuzluk” duygusu ile karşı karşıya gelir (Erikson, 1984). Umutsuzluk, geçmişin irdelenmesi ve hataların bulunmasının öncüsüdür (Bacanlı, 2009). Kişi sürdürülen yaşama ilişkin yoğun pişmanlıklar ve doyumsuzluklarla dolu olur (Dereboy, 1993). Bu duygulara, ölüme giderek yaklaşıyor olma gerçeği karşısında dehşete kapılma eşlik eder (Dereboy, 1993).

Bu dönemde umutsuzluk duygusunu pekiştiren çeşitli nedenler de vardır. Kişide toplumdan kopuş başlar, emekli olur, ana babalık görevleri biter, artık onun katkısına ihtiyaç duyulmadı duygusuna kapılır, en yakınlarının ölümüne şahit olur.

Bu dönemde kişi benlik bütünlüğüne ulaşırsa erdem kazanır. Erdem, ölüme korkusuzca yaklaşabilmektir (Bacanlı, 2009).

Yaşamın son evresi olan bu dönemden çıkarılan kimlik duygusu “Benden geriye ne kalacaksa ben oyum” şeklinde ifade edilebilir (Dereboy, 1993).

Erikson’un kuramının araştırmalara aktarılmasında J. Marcia büyük önem taşımaktadır. Bundan sonraki bölümde geliştirdiği yöntemle birçok araştırmaya öncülük eden J. Marcia (1966)’nın “Kimlik Statüleri Yaklaşımı” ele alınacaktır.

2.2.2. Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Erikson’un ergenin kimlik gelişimine ilişkin kuramı James Marcia (1966) tarafından test edilmiş ve genişletilmiştir. Marcia (1966) yarı yapılandırılmış, açık uçlu görüşmeler temelinde Erikson’un kimlik oluşumu konusunda dört kimlik

durumunun ya da konumunun var olduğu sonucuna varmıştır. Ele aldığı temel ölçüt ise, Erikson'un kuramıyla tutarlılık gösteren bunalım (crisis) ve bağlanma (commitment) kavramlarıyla ilgili olmuştur (Eryüksel, 1987; Varan, 1990; Arı, 2006; Bacanlı, 2009).

Bunalım, diğer bir deyişle kararsızlık yaşama durumu, kimlik oluşumu sürecinde iş seçimi ve ideolojik inançlar açasından bir sonuca ulaşmak için yoğun sorgulama ve mücadele dönemini anlatır (Eryüksel, 1987). Bağlanma, yani kararın kesinliği durumu ise, gelecekteki tutumlar, değerler ve inançlarla ilgili davranışlara yön veren kararları alma dönemini ifade eder (Marcia, 1966). Kısaca, kişinin bir kimlik sorununun varlığını algılayıp algılamadığını ve bir sonuca ulaşıp ulaşmadığını belirtirler (Atkinson ve diğer., 2008).

Marcia (1966)'nın, Erikson (1968)'un görüşleri doğrultusunda bunalım ve bağlanma değerkenlerine göre belirlediği kimlik statüleri; başarılı kimlik statüsü, bağımlı kimlik statüsü, kararsız kimlik statüsü ve kargaşalı kimlik statüsüdür. Bu statüleri aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır.

Başarılı Kimlik Statüsü (Identity Achievement Status): Bu kimlik statüsündeki kişiler, bir kimlik krizinden, etkin bir sorgulama ve kendini tanımlama döneminden geçmişlerdir. Kendileri için oluşturdukları ideolojik konumlara bağlanmışlar ve bir meslekte karar kılmışlardır. Söz konusu seçimler, ana-baba isteklerine yakın olsa da, çeşitli seçenekler yoğun bir şekilde soruşturulduktan ve ergenin kendi değerlendirmelerine göre bir karara varmasından sonra yapılmıştır. Bu kişiler kendi ailelerinin dinsel ve siyasal inançlarını incelemişler ve bunların içinde kendi kimliklerine uygun olmayanlardan vazgeçmişlerdir. Başarılı kimlik statüsündeki kişilerin kararlılığı, ani değerikliklerden ve beklenmeyen sorumluluklardan fazla etkilenmez (Marcia, 1966). Aynı zamanda bu kişiler çocukken fazla korunmamış ve aileleri kısmen reddedicidir. Dolayısıyla çocuk zorluklarla nasıl baş edeceğini öğrenmiştir (Arı, 2006).

Bağımlı (İpotekli) Kimlik Statüsü (Foreclosure Identity Status): Bağımlı kimlik statüsüne sahip olan kişiler, bir bunalım yaşamamışlardır ancak bir karara varmış görünmektedirler (Marcia, 1966; Varan, 1990; Bacanlı, 2009). Bu kararlar bir

soruşturmanın, araştırmanın sonucunda değil, başkasına ait bir kimliğin hazır şekilde benimsenmesiyle oluşmuştur. Bu kimlik genellikle anne-baba kimliği olmaktadır.

Bu kişilerin aile ilişkilerine bakıldığında çocuk merkezli aile ilişkilerinin yoğun olduğu ailelerden geldikleri, başka bir ifadeyle bağımsız karar vermelerine fırsat bulunmayan (ya izin verilmeyen ya da gerek duyulmayan) ailelerin çocukları oldukları görülmektedir (Bacanlı, 2009).

Özetle, bu kimlik statüsüne sahip olan gencin kimliği başkalarının değerleri ve istekleri doğrultusunda şekillenmiştir (Varan, 1990).

Kararsız Kimlik Statüsü (Moratorium Identity Status): Kararsız kimlik statüsündeki kişiler, bunalım yaşayan, ama çözüm yolu bulmayan kişilerin durumudur (Marcia, 1966). İlk gençlik döneminde kişinin kalıcı bir mesleki, toplumsal kimlik seçimi yapmadan önce çeşitli toplumsal rolleri denemektedir (Erikson, 1968). Askıya alma olarak da bilinen bu dönemde genç, yetişkin sorumluluklarını almaya hazırlanır ve zaman kazanır.

Bu statüdeki kişiler, bağlanmalar yapmak için aktif bir çaba içerisinde olmakla beraber, bunu henüz tam anlamıyla gerçekleştirememişlerdir. Zaman zaman görülen bağlanmalar ya belirsizdir ya da gelip geçicidir (Varan, 1990).

Özellikle Avrupa ve Amerika’da görülen, kişinin bir süre işlerini ve ilişkilerini askıya alıp “başıboş” dolaşması kararsız kimlik statüsüne örnek gösterilebilir (Bacanlı, 2009).

Ancak kimliğin bu şekilde uzun bir süre askıya alınması evrensel değildir ve sosyo-ekonomik statüyle ilişkili gözükmektedir (Budak, 2005).

Kargaşalı (Dağınık) Kimlik Statüsü (Identity Diffusion Status): Dağınık Kimlik Statüsü, henüz bunalımın yaşanmadığı, bağlanmanın da bulunmadığı durumu ifade eder. Aynı zamanda bu statüdeki birey ilgisizdir ve herhangi bir karara varma konusunda belirsizlik, karışıklık ve kargaşa içindedir (Marcia, 1966).

Örneğin henüz mesleğini seçmemiştir ve bu da pek “umurunda” değildir. Sorulduğunda, tercih ettiği bir meslek belirtse de, bu mesleğin ve gereklerinin

yeterince bilincinde değildir ve bu düşüncesi yeni bir olasılık karşısında kolayca değişmeye hazırdır (Marcia, 1966). Bu kişiler en az etkileşim ve yönlendirmenin bulunduğu ailelerden gelme eğilimindedir (Bacanlı, 2009).

Kimlik statülerinin genel değerlendirmesinde; başarılı kimlik statüsü en olgun ve en olumlu kimlik statüsü, buna en yakın kimlik statüsü ise kararsız kimlik statüsü olarak değerlendirilmektedir. En olumsuz kimlik statüleri ise öncelikle dağınık kimlik statüsü, ardından bağımlı kimlik statüsü olarak değerlendirilmektedir (Adams, 1985).

Belirli bir ergen kimliği, yaşamın farklı alanlarında (örneğin, cinsel, mesleki, ideolojik) farklı gelişim evrelerinde olabilir (Atkinson ve diğ., 2008). Buna bağlı olarak ergenin birden fazla kimlik statüsüne ait özellikler taşıması söz konusudur (Marcia, 1966). Örneğin ergen mesleki açıdan başarılı ancak ideoloji alanında bağımlı kimlik statüsünde olabilir. Bu durumda ergenin kimlik statüsünün karışık olduğu veya ergenin gelişimin herhangi bir noktasında bir kimlik statüsünden diğerine “geçiş” yapmakta olduğu düşünülmektedir (Ofazoğlu, 2000).

2.2.3. BAĞLANMA VE KİMLİK İLİŞKİSİ

Bowlby (1988) bağlanma sisteminin bakım verene yakınlık sağlanarak yaşamın ilk üç yılında geliştiğini savunur (Akt: Reich ve Siegel, 2002). Bowlby'nin gözlemlerini deneysel bir ortamda test eden Ainsworth 3 tip bağlanma stili tanımlamıştır. Ainsworth ve diğerleri (1978), güvenli bağlanan çocukların, annelerinin varlığında, bilinmeyen çevreyi (oyun odası) keşfettiklerini, araştırmaya koyulduklarını ancak kaçınan çocukların oyun odasını keşfetmeye istekli olmadıklarını gözlemiştir. Kararsız çocukların ise oyun odasının keşfini engelleyecek kadar anneyle meşgul oldukları gözlenmiştir. Bowlby (1973)'e göre keşif (araştırma), çevremiz hakkında bilgi edinme ihtiyacımızdan gelen içgüdüsel bir davranıştır. Hem kimlik hem de bağlanma kuramı, diğerlerine güven duymanın keşfetme kaygısının üstesinden gelmek için bir temel sağladığı görüşünü paylaşırlar. Bağlanma modelinde destekleyici bakım, bebeğe korkuyu yatıştıran ve keşfetmeyi kolaylaştıran bir “güvenli üs” sağlar (Ainsworth ve diğ., 1978). Benzer olarak, kimlik teorisi güvenliğin ergen kimliğinin belirlenmesinde bir önkoşul olduğunu belirtir

(Marcia, 1983; Akt: Benson, Harris ve Rogers, 1992). Tek farklılık, bebeklikte araştırma davranışının, nesnelere kullanma ve aktivitelere yönelme şeklinde görülmesidir. Ergenlik boyunca araştırma davranışı bireylerarası ve kişisel araştırma olarak değişir (Benson, Harris ve Rogers, 1992).

Hazan ve Shaver (1987) güvensiz bağlanma örüntüsü içerisinde yer alan bireylerin çevrelerini daha az araştırmaya ve romantik ilişkilere de girmeye yakın durmadıklarını belirtmişlerdir.

Rice (1990), güvenli bir bağlanma ilişkisinin, keşfetme ve kimlik gelişimini destekleyeceğini ifade etmektedir.

Kroger (1985)'e göre ergenlerin ideolojik ve meslekle ilgili keşifleri yapmaları için anne-baba bağlanmalarını bırakmaları ve dış dünyaya yönelmeleri gerekmektedir. Bu yönüyle bakıldığında başarılı kimlik geliştiren ergenler çocukluk bağlanma örüntülerini bırakıp etkin keşifler yaparak kendi değerlerini keşfedip bunlara bağlanacaklardır.

Yapılan bazı araştırmalar da (Lapsley, Rice ve Fitzgerald, 1990; Benson, Harris ve Rogers, 1992; Reich ve Siegel, 2002; Morsünbül, 2005; Kennedy, 1999; Arslan, 2008) bağlanma ve kimlik gelişiminin birbiriyle ilişkili olduğunu göstermiştir.

Dolayısıyla bağlanma güvenliği, kimlik oluşumu ve araştırma davranışı arasında teorik bağların olduğu söylenebilir.

2.2.4. KİMLİK STATÜLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Alan yazın incelendiğinde birçok araştırmada Marcia'nın kimlik statüleri yaklaşımının kullanıldığı görülmektedir. Kimlik konusu ile ilgili çalışmalarda kimliğin birçok değişkenle olan ilişkisi araştırılmıştır. Bu değişkenler yaş, cinsiyet, sosyal çevre, ruh sağlığı, aile nitelikleri ve bağlanma olmak üzere çok geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu bölümde "kimlik" konulu yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.2.4.1. Kimlik Statüleri ile İlgili Yurt İçi Araştırmalar

Ülkemizde kimlik statülerini ele alan en kapsamlı araştırmalardan biri olan Eryüksel (1987)'in çalışması, üniversite örnekleme ile yürütülmüştür. 189'u kız, 175'i erkek olmak üzere, toplam 364 üniversite öğrencisinin kimlik statülerini EOM-EIS-R'i kullanarak incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin %15'nin başarılı kimlik, %54'ünün kararsız kimlik, %16'sının bağımlı kimlik ve %15'inin kargaşalı kimlik statüsüne sahip olduğu bulunmuştur. Kız öğrencilerde bağımlı kimlik statüsü daha fazla görülürken, erkek öğrencilerde başarılı kimlik statüsü daha fazla gözlenmiştir. Hem erkek hem kızlarda en sık görülen kimlik statüsü kararsız kimlik statüsü olmuştur. Üniversitede geçirilen eğitim süresi ve eğitim farklılığı açısından kimlik statülerinde bir farklılığa rastlanmamıştır.

Varan (1990), yaptığı çalışmada kimlik statülerini sosyo-kültürel açıdan araştırmıştır. Araştırmaya Tarsus'ta bulunan üç liseden (üst-orta-alt sosyo kültürel düzeyi ifade eden) 638 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaşın ilerlemesiyle üst kimlik statülerine geçişlerin arttığını saptamıştır. Süreksiz değişkenlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda kimlik statülerinin genel dağılımında cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulunmuştur. Ancak sürekli değişkenlerden elde edilen veriler sonucunda cinsiyetin başarılı ve ipotekli kimlik statüleri puanları üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin başarılı kimlik puanları kızların başarılı kimlik puanlarından yüksek çıkmıştır. İpotekli kimlik statüsü boyutunda ise erkeklerin ipotekli kimlik puanları kızların ipotekli kimlik puanından yüksek olduğu saptanmıştır.

Uzman (2002) tarafından yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin arkadaşlarından ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre kimlik statüleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Araştırmaya 1611 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin kimlik statülerinin aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destekten etkilendiği görülmektedir. Başarılı ve bağımlı kimlik statüsünde yer alan kişiler ailelerini yüksek düzeyde destekleyici olarak algılamışlardır. Kimlik arayışı statüsündeki bireyler ise ailelerini daha az destekleyici

algılamışlardır. Kimlik kargaşası statüsünde aileden algılanan sosyal destek düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Oflazoğlu (2000), yetiştirme yurdunda yaşayan gençler ile aileleri yanında yaşayan gençleri kimlik gelişimi ve model alma süreci açısından karşılaştırdığı çalışmasını 13-18 yaş arası toplam 240 ergen ile gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonunda yetiştirme yurdunda yaşayan ve ailesinin yanında yaşayan gençler arasında en sık rastlanan kimlik statüsünün kararsız kimlik statüsü olduğu bulgulanmıştır. Yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında yaşayan gençlerin kimlik statülerine dağılımının yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi sonucunda, farklı yaş gruplarındaki kız ve erkeklerin kimlik statülerinin benzer olduğu görülmüştür. Ancak artan yaşla birlikte gençlerin başarılı kimlik statüsüne dağılımında bir artış olduğu izlenmiştir.

Arslan (2008) ise yaptığı çalışmada, yaş, cinsiyet ve bağlanma stilleri bağımsız değişkenleri ile psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçleri bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemi 16-23 yaş arasındaki 1525 lise ve üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Araştırmada ergenlerin bağlanma stillerine göre “kararlılık” ve “keşfetme” puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stiline sahip ergenlerin diğerlerine göre daha yüksek kararlılık puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin diğerlerine göre daha yüksek “keşfetme” puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri ve cinsiyete göre, “kararlılık” puan ortalamaları incelendiğinde; cinsiyete göre anlamlı farklılaşmanın olduğu ve kızların erkeklere göre daha fazla “kararlılık” puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. “keşfetme” puan ortalamaları arasında ise, cinsiyete göre anlamlı farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur.

Pala (2007) madde bağımlısı ergenlerin kimlik statülerini araştırdığı çalışmada, 55 madde bağımlısı ve 56 madde bağımlısı olmayan toplam 111 Türk ergenin kimlik statülerini, algılanan anne- baba kabul redleri ve psikolojik uyumları açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre bağımlı ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanları kontrol grubunun ilgili puanlarından anlamlı derecede düşükken;

bağımlı grubun kargasalı kimlik statüsü puanları kontrol grubuna oranla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ebeveynlerine ilişkin kabul algılayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanlarının, red algılayanlara oranla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveynlerinden red algılayan ergenlerin kargasalı kimlik statüsü puanları farklılaşacak düzeyde yüksek olarak izlenmiştir. Ebeveynlerince reddedildiğini algılayan ergenlerden %63.2'sinin madde bağımlısı olduğu bulgulanmıştır. Madde bağımlısı ergenler annelerini kontrol grubuna oranla daha saldırgan ve ayrışmamış red davranışı içinde ve daha düşük kabullü algılamışlardır. Bağımlı ergenler babalarını daha ihmalkar, saldırgan ve ayrışmamış red davranışı içinde değerlendirmişlerdir.

Morsünbül (2005), lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem grubuyla gerçekleştirdiği çalışmasında cinsiyet açısından başarılı ve dağınık kimlik statüleri boyutunda kızlarla erkekler arasında farklılık saptamıştır. Kızların başarılı kimlik statüsü puanının erkeklerinkinden yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin dağınık kimlik statüsü puanının da kızların puanından yüksek olduğu bulgulanmıştır. İpotekli ve askıya alınmış kimlik statülerinde kızlarla erkekler arasında herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre bakıldığında ipotekli ve dağınık kimlik statüleri boyutunda farklılık saptanmıştır. Lisede okuyan öğrencilerin ipotekli kimlik statüsü puanları üniversitede okuyarlardan yüksektir. Lisede okuyan öğrencilerin dağınık kimlik statüsü puanları üniversitede okuyarlardan yüksektir. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsü boyutlarında herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

Balkaya (2005), lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin kişisel, sosyal ve aile özellikleri açısından farklılık gösterip göstermediği ve suç davranışları ile ilişkisini incelediği araştırmasında lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kimlik duygusu kazanımlarını orta düzeyde bulmuştur. 11 liseden 1454 öğrencinin katıldığı çalışmada lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin cinsiyet, yas, anne babanın birliktelik durumuna göre farklılık göstermediği görülmüştür. Ayrıca, kimlik duygusu kazanım düzeyi ile suç davranışları arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akman (2007) ise üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, öğrencilerin aile problemlerini kimlik statüleri, yaş ve cinsiyet açısından ele almıştır. Örneklem grubu Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 291 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonuçları erken bağlanma (bağımlı) ve kararsız (moratoryum) kimlik statüleri ile cinsiyet değişkeni arasında, yaş değişkeni ile de tüm kimlik statüleri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Ailesini duyarsız ve tutarsız olarak değerlendiren gençlerin başarılı kimlik puanlarının azaldığı, kararsız ve kargaşalı kimlik puanlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile içindeki ekonomik ve sağlık problemlerinin artışı kararsız kimlik statüsü puanlarında azalmayla ilişkili bulunmuştur.

Oskay (1997) üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerini buldukları fakülte ve ana bilim dallarına göre incelemiştir. 1995-1996 öğretim yılı Hacettepe Üniversitesi Eğitim, Güzel Sanatlar, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik ve Tıp Fakültelerinin birinci ve son sınıflarından seçkisiz olarak seçilen 40 sınıfın toplam 1224 öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Genişletilmiş Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin kullanıldığı araştırmada hem fakülte hem de anabilim dalları düzeyinde kimlik gelişimine ilişkin önemli bazı farklılıklar bulunmuştur. Buna göre kimlik başarısı açısından en üst düzeyde Eğitim Fakültesi ve onu önemsiz bir farkla izleyen Tıp Fakültesi; en alt düzeyde ise Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri yer almıştır. Anabilim dallarına göre kimlik başarısı açısından en üst düzeyde İngilizce Öğretmenliği ile onu önemsiz bir farkla izleyen Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğrencileri; en alt düzeyde ise Eğitim Programları ve Öğretim öğrencileri yer almıştır.

Gültekin (2000), lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarını cinsiyet ve kimlik gelişim düzeyleri açısından incelemiştir. Araştırmasında 205 lise öğrencisine “Kendini Açma Envanteri” ve “Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği” uygulamıştır. Araştırma sonunda başarılı kimlik statüsündeki öğrencilerin karşı cins yakın arkadaşları ve psikolojik danışmana diğer statüdeki öğrencilerden daha fazla kendilerini açtıkları bulunmuştur.

Gündoğdu ve Zeren (2004) ise yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında kalan ergenlerin kimlik gelişimlerini karşılaştıran bir çalışma yapmışlardır. 113 yetiştirme yurdunda, 106 ailesi yanında yaşayan olmak üzere toplam 219 ergen bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırma sonuçları ailesinin yanında kalan ergenlerin, yetiştirme yurdunda kalan ergenlere göre daha başarılı bir kimlik geliştirdiğini, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin ise, ailesinin yanında kalan ergenlere göre daha çok kimlik arayışı ve kimlik kargaşası yaşadığını göstermiştir. Ayrıca başarılı kimlik, kimlik arayışı ve bağımlı kimlik statüleri açısından cinsiyetler arasında fark bulunmamış, kimlik kargaşası statüsünde, kızların erkeklerden daha fazla kimlik kargaşası yaşadıkları bulunmuştur.

akır ve Aydın (2005), algılanan aile tutumları ve cinsiyet açısından Marcia (1966)'nın kimlik statülerini karşılaştırdıkları araştırmalarını 403 orta ergenlik dönemindeki öğrencilerle gerçekleştirmişlerdir. Veri toplama araçları olarak EOM-EIS ve Ebeveyn Eğitim leği kullanılmıştır. Sonuçlar otoriter ebeveyne sahip ergenlerin bağımlı kimlik puanlarının, ihmalkar ailelere sahip ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Aynı Şekilde aşırı hoşgrl ebeveyne sahip ergenlerin bağımlı kimlik puanları ihmalkar ailelere sahip ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olarak gözlenmiştir. Kız ğrencilerin başarılı kimlik statüsü puanlarının erkeklerden yüksek olduğu ve erkek öğrencilerin bağımlı kimlik statüsü puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

2.2.4.2. Kimlik statüleri ile İlgili Yurt Dışı Araştırmalar

Marcia ve Friedman (1970), kolejde öğrenim gören kız öğrencilerin kimlik statülerini incelemişlerdir. 49 öğrencinin gönüllü olarak katıldığı araştırmada kimlik statülerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış 30 dakikalık görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu görüşme ideoloji, mesleki ve yakın ilişkilerle ilgili standartlar hakkında bir kararın ve bağlanmanın varlığı ya da yokluğunu değerlendirmekteydi. Görüşmelerden sonra katılımcılar bilişsel fonksiyonlarını ölçen bir ölçek, 40 maddelik kelime tanıma testi, benlik saygısı leği, otoriterciliği ve anksiyeteyi ölçen bir ölçek doldurmuşlardır. Araştırma sonunda, kimlik statülerinin kolejde öğrenim görülen branşlarla ilişkili olduğu, kimlik başarisının daha zor olan branşlarda

görüldüğü bulunmuştur. Beklenilenin tersine benlik saygısı kimlik başarısı olan öğrencilerde daha düşük, bağımlı kimlik statüsündekilerde ise daha yüksek çıkmıştır. Otoritercilik puanları kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde değişmiştir. En yüksek puanlar bağımlı kimlik statüsünde görülmüştür. Anksiyete ölçeğinde de kimlik statüleri arasında farklılaşma gözlenmiştir. En düşük puanlar bağımlı kimlik statüsündeki öğrencilerde görülmüştür. Beklenilenin aksine kargaşalı kimlik statüsündeki öğrencilerin anksiyete puanları kararsız kimlik statüsündekilere göre daha yüksek çıkmıştır.

Adams (1985) tarafından yapılan bir araştırmada, kız ergenlerin kimlik gelişiminin aile ile ilişkileri incelenmiştir. 45 aile (145 katılımcı) ebeveyn çocuk ilişkileri ve kimlik statüleri gelişimi açısından değerlendirilmiştir. Ebeveyn çocuk etkileşimleri hem anne-babanın hem de ergenin bakış açısından değerlendirilmiştir. Anne-babanın kimlik statüsü gelişiminin ergenin kimlik gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda ebeveyn çocuk ilişkisinin daha az veya daha çok olgun ergen kimlik statüleri arasında farklılaştığı görülmüştür.

Grotevant ve Cooper (1985), ergenlerde aile ilişkileri içerisindeki etkileşim örüntüleri ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Amaçları aile ilişkileri içerisindeki iletişim süreçlerine odaklanan bir bireyleşme modeli geliştirmektir. Aynı zamanda ergenin kimlik arayışı ile bu iletişim süreçleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek istemişlerdir. Modelin 4 boyutu (kendini ortaya koyma, geçirgenlik, ortaklık ve ayrılma) ile kimlik arayışı arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Katılımcılar 84 (46 kız, 38 erkek) Kafkasyalı üniversite öğrencisi ve onların ailelerinden oluşmaktaydı. Aile etkileşim testi bütün aileye uygulanmış olup Ego Kimlik Görüşmesi sadece 84 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda hem katılımcılara hem de ailelerine genişletilmiş kelime testi ile ilgi envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçları aile etkileşim özellikleri ile ergenin kimlik arayışı arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Erkek ve kız öğrencilerin kimlik arayışı puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Öğrencilerin doğum sırası da kimlik arayışı açısından karşılaştırılmıştır ancak hiçbir fark bulunamamıştır.

Abraham (1986) tarafından, 841 lise öğrencisiyle yapılan bir araştırmada EOM-EIS kullanılmıştır. Araştırma sonunda orta 3 ve lise 1'e giden öğrenciler, lise 2 ve lise 3'e giden öğrencilere göre daha fazla kararsız ve bağımlı kimlik statüsünde bulunmuşlardır.

Kroger (1988) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada kimlik statüleri üniversitenin ilk yılında ve iki yıl aradan sonra tekrar incelenmiştir. 41'i kız, 35'i erkek toplam 76 üniversite öğrencisiyle yürütülen bu çalışmada Kroger (1988), kimlik statülerini belirlemek için Marcia (1966)'nın görüşme tekniğini kullanmıştır. Başarılı kimlik statüsüne sahip olanların %20'den %49'a yükseldiği, kararsız kimliğin %33'den %20'ye, bağımlı kimliğin %27'den %23'e, kargaşalı kimliğin ise, %20'den %8'e düştüğü bulunmuştur. Sonuç olarak yaş ilerledikçe başarılı kimlik statüsünün arttığı ve diğer statülerin oranının düştüğü gözlenmiştir. Cinsiyet değişkeninin de incelendiği bu araştırmada cinsiyet açısından farklılıkların olmadığı görülmüştür.

Taylor ve Oskay (1995) yaptıkları çalışmada, Türk ve Amerikalı üniversite öğrencilerini kimlik statüleri ve ailesel özellikleri açısından karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre Türk ergenlerin Amerikalı ergenlere göre ailelerini daha fazla otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. Amerikalı ergenlerin Türk akranlarına göre daha fazla yüksek kimlik statülerinde (başarılı kimlik ve moratoryum kimlik) oldukları gözlenmiştir. Türk ergenler için özerklik için ebeveynlerle çatışma ve kişisel karar verme moratoryum (kararsız) kimlik ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Her iki grupta da benlik saygısı başarılı kimlik ile pozitif yönde ilişkili ancak kimlik kargaşası ile negatif yönde ilişkili olarak gözlenmiştir.

Bergh ve Erling (2005), 108 erkek ve 114 kız öğrenci ile yürüttükleri çalışmada EOM-EIS-II kullanarak İsveç öğrencilerinin kimlik statülerini araştırmışlardır. Araştırma sonunda, kızların erkeklere göre daha fazla moratoryum (kararsız) kimlik statüsünde yer aldıkları, erkeklerin de kızlara göre daha fazla kimlik kargaşası statüsünde yer aldıklarını bulmuşlardır. Ortalamalar arası farkı incelediklerinde de erkeklerin bağımlı ve kargaşalı kimlik statüsü puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. EOM-EIS-II'den

elde edilen sonuçlar geçerliliği Marcia (1966)'nın görüşme tekniği kullanılarak kontrol edilmiştir. Görüşme ile belirlenen kimlik statüleri ve EOM-EIS-II kullanılarak belirlenen kimlik statüleri arasında uyum görülmüştür. EOM-EIS-II kullanılarak ulaşılan kimlik statüleri arasındaki farklara görüşme tekniği kullanıldığında da ulaşılmıştır.

Dunkel ve Papini (2005) yaptıkları çalışmalarında, ego kimlik statülerinin evlilik tercihlerindeki rolünü araştırmışlardır. Demografik bilgilerin alındığı bir anketle katılımcıların cinsel yönelimleri, medeni halleri ve yaşları hakkında bilgi edinilmiştir. Çalışmaya bekar, heteroseksüel ve 25 yaşın altındaki 231 kişi katılmıştır. Katılımcılara Ego Kimlik Süreci Anketi ve Evlilik Tercihleri Ölçeği uygulanmıştır. Ego Kimlik Süreci Anketi, 32 maddeden oluşan likert tipi mesleki, din, politika, değerler, aile ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri, yakın ilişkiler ve cinsiyet rolleri olmak üzere 8 kimlik alanı ile ilgilidir.

Graf, Mullis ve Mullis (2008) tarafından yürütülen başka bir çalışmada, yaşları 13 ve 18 arasında değişen 434 Amerikalı ve Hintli üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri EOM-EIS-II kullanılarak değerlendirilmiştir. Asyalı Hintli ergenlerin Amerikalı ergenlere göre kimlik oluşumunda daha fazla kargaşalı, bağımlı ve kararsız kimlik içerisinde oldukları görülmüştür. Cinsiyet ve yaşlar arasında da anlamlı farklılığın gözlemlendiği bu çalışmada, erkeklerin kızlara göre daha fazla bağımlı ve kargaşalı kimlik içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Genç ergenlerin daha büyük yaştaki ergenlerden düşük düzeyde kimlik araştırması içerisinde oldukları bulunmuştur.

2.2.5. BAĞLANMA VE KİMLİĞİ ELE ALMIŞ ARAŞTIRMALAR

Grotevant ve Cooper (1985) yaptıkları çalışmada ergenlikte aile ilişkilerinde iletişim örüntüleri ile kimlik keşfinin gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya 84 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aile ilişkilerindeki iletişim örüntüleri ile kimlik keşfi arasında ilişki bulunmuştur. İletişim örüntüleri kız ve erkek ergenler için farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kızlar için ergen-anne, ergen-baba, ergen-kardeş, evlilikle ilgili iletişim örüntüleri kimlik keşfi ile ilişkiliyken,

erkekler için sadece ergen-baba iletişiminin kimlik keşfiyle ilişkili olduğu saptanmıştır.

Sümer ve Cozzarelli (1994) ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasında ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stilindeki bireylerde dağınık kimlik statüsü diğer bağlanma gruplarından yüksek çıkmıştır. Saplantılı bağlanma stilindeki bireylerde kararsız kimlik statüsü, güvenli bağlanma stilindeki bireylerden yüksek çıkmıştır. Kaçınan bağlanma stilindeki bireylerde, saplantılı ve korkulu bireylerden daha düşük düzeyde ipotekli (bağımlı) kimlik statüsü bulunmuştur.

Kennedy (1999) 225 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada saplantılı bağlanma stilinde olanların kimlik kargaşası ve kararsız kimlik puanlarının güvenli bağlanana göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Korkulu bağlanan bireylerin de kimlik kargaşası puanlarının güvenli bağlanana göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Güvenli bağlananların daha yüksek başarılı kimlik puanlarına sahip olduğu gözlenmiştir. Ancak bağımlı kimlik statüsünün hiçbir bağlanma stili ile ilişkisine rastlanmamıştır.

Morsünbül (2005), 244 kız, 157 erkek olmak üzere toplam 401 üniversite ve lise öğrencisini araştırmaya almıştır. Öğrencilere kimlik statülerini ölçmek için Benlik kimliği statüsü ölçeği, bağlanma stillerini ölçmek için İlişki Ölçekleri Anketi verilmiştir. Bu araştırmada, cinsiyet açısından başarılı ve dağınık kimlik statüleri boyutunda kızlarla erkekler arasında farklılık saptamıştır. Kızların başarılı kimlik statüsü puanının erkeklerinkinden yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin dağınık kimlik statüsü puanının da kızların puanından yüksek olduğu bulgulanmıştır. İpotekli ve askıya alınmış kimlik statülerinde kızlarla erkekler arasında herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Lisede ve üniversitede öğrenci olmaya göre bakıldığında ipotekli ve dağınık kimlik statüleri boyutunda farklılık saptanmıştır. Lisede okuyan öğrencilerin ipotekli kimlik statüsü puanları üniversitede okuyulardan yüksektir. Lisede okuyan öğrencilerin dağınık kimlik statüsü puanları üniversitede okuyulardan yüksektir. Başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsü boyutlarında herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından farklılaştığı ancak bu

farklılaşmanın sadece askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda olduğu saptanmıştır. Askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda da saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin güvenli bağlanma stiline sahip kişilerden askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda daha yüksek puan aldığı; kayıtsız bağlanma stiline sahip kişilerinde yine askıya alınmış kimlik statüsü boyutunda yüksek puan aldığı saptanmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma evreni ve çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ergenlerde bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelendiği ilişkisel tarama modelindedir.

İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2005).

3.1.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma evrenini, Konya ve Aksaray illerindeki yetiştirme yurtlarında yaşayan ve aileleriyle birlikte yaşayan, 15 yaş üstü ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise, Konya ve Aksaray illerindeki yetiştirme yurtlarında yaşayan ve aileleriyle birlikte yaşayan ergenler olmak üzere iki grup olarak belirlenmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenleri kapsayan grup, Aksaray ve Konya illerindeki yetiştirme yurtlarında kalan, 15-18 yaş arasındaki 91 ergenden oluşmaktadır. Aileleriyle birlikte yaşayan grup ise, Aksaray ilindeki 2 lisede öğrenim gören, tesadüfi yöntemle belirlenmiş 151 ergenden oluşmaktadır. Böylece yetiştirme yurdunda yaşayan 91, ailesi yanında yaşayan 151 olmak üzere, 15-18 yaş arasındaki toplam 242 ergen çalışma grubumuzu oluşturmuştur.

Çalışma grubunun çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 1
Ergenlerin Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Yaşama Durumuna Göre Dağılımı

Grup	Frekans	Yüzde
Aile	151	%62.4
Yetiştirme Yurdu	91	%37.6
Toplam	242	%100

Tablo 1’de ergenlerin yetiştirme yurdunda ve ailesi ile birlikte yaşama durumlarına göre frekans ve yüzdeleri gösterilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde, ailesi yanında yaşayanların 151 kişi ile çalışma grubunun %62.4’ünü oluşturdukları, yetiştirme yurdunda yaşayanların 91 kişi ile çalışma grubunun %37.6’sını oluşturdukları görülmektedir.

Tablo 2
Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	97	%40,1
Erkek	145	%59,9
Toplam	242	%100

Tablo 2 incelendiğinde, ergenlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımı görülmektedir. Kızlar, 97 kişiyle çalışma grubunun %40,1'ini, erkekler 145 kişiyle çalışma grubunun %59,9'nu oluşturmaktadır.

Tablo 3
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
15 yaş	87	%36
16 yaş	62	%25,6
17 yaş	54	%22,3
18 yaş	39	%16,1
Toplam	242	%100

Tablo 3 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre dağılımı görülmektedir. Çalışma grubunun 87 kişiyle %36'sını 15 yaş, 62 kişiyle %25,6'sını 16 yaş, 54 kişiyle %22,3'ünü 17 yaş ve 39 kişiyle %16,1'ini 18 yaşındakiler oluşturmaktadır.

3.1.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, bağlanma stillerini ölçen “İlişki Ölçekleri Anketi” ve kimlik statülerini belirleyen “Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada yaş, cinsiyet gibi değişkenlerle ilgili bilgilerin elde edilmesi için ayrı bir form kullanılmamış olup, araştırmacının kullandığı ölçeklerin üzerinden gerekli veriler toplanmıştır. Veri toplama araçlarına yönelik ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur:

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA): Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve dört bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı) ölçmeyi amaçlamaktadır (Akt: Sümer ve Güngör, 1999). İÖA, Hazan ve Shaver'in (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İlişki Anketi ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeği'nde kullanılan maddelerden oluşturulmuştur.

Toplam 30 maddeden oluşan İÖA'da katılımcılar her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerindeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını 7 basamaklı bir ölçek üzerinde işaretlemektedirler (1=beni hiç tanımlamıyor; 7=tamamıyla beni tanımlıyor).

İÖA'nın Türkçe'ye uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması sırasında bazı maddeler yeterli geçerlik ve güvenilirlik puanı alamadığı için araştırmalarda 17 madde değerlendirmeye alınmaktadır. Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmektedir. Dört bağlanma stilini yansıtan sürekli puanlar bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplanmasından ve bu toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesinden elde edilmektedir. Böylece, alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar katılımcıları bağlanma stilleri içerisinde gruplandırmak için de kullanılmaktadır. Gruplandırma sürecinde her bir katılımcı, en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır.

123 öğrencinin katılımıyla yaptıkları geçerlik-güvenirlik çalışmasında Sümer ve Güngör (1999) İÖA'nın güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olmak üzere toplam dört faktör yapısından oluştuğunu belirlemişlerdir. Varimax rotasyon kullanılarak yapılan analizlerde her iki yöntem içinde özdeğeri birin üzerinde iki faktör elde edilmiştir. İÖA ile yürütülen analizde birinci faktör varyansın %43'ünü, ikinci faktör ise %33'ünü açıklamaktadır. Birinci faktörde güvenli stil -.84, korkulu stil .80 faktör yükü ile ikinci faktörde ise kayıtsız bağlanma stili .76, saplantılı bağlanma stili -.84 faktör yükü ile yer almıştır.

Anketin iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında ise (Alfa) 0,27 ile 0,61 arasında değişmektedir. İÖA test tekrar test güvenilirliği her iki zamanda da ankete cevap

veren 92 kişilik alt grupta değerlendirilmiştir. Bağlanma stilleri arasındaki korelasyonlar 0,54 ile 0,78 arasında değişmektedir. İÖA iç tutarlılık puanları düşük gözükmektedir. Kuzey Amerika’da yapılan çalışmalarda, İÖA alt ölçeklerinin görece düşük düzeyde iç tutarlılık katsayılarına sahip oldukları bulunmuştur. Örneğini, Griffin ve Bartholomew’un (1994) araştırmasında, İÖA alt ölçeklerinin alfa değerleri 0,41 ile 0,71 arasında değişmiştir. Ancak, düşük iç tutarlılıklarına rağmen, İÖA alt ölçeklerinin kabul edilir düzeyde test tekrar test güvenilirliğine sahip oldukları saptanmıştır. Griffin ve Bartholomew (1994), İÖA alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının düşük bulunmasının İÖA alt ölçeklerin az sayıda maddeden oluşmasından veya ölçeklerin psikometrik kalitesinin yetersizliğinden değil, alt ölçeklerin hem benliğe hem de başkalarına ilişkin iki modeli birlikte içermesinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Griffin ve Bartholomew (1994), İÖA alt ölçeklerinin faktör yapıları açısından bir karmaşıklık yaratmasına rağmen bu yolla elde edilen bağlanma stillerinin yine de yapı geçerliliğine sahip olduğunu saptamışlardır (Akt: Sümer ve Güngör, 1999).

İÖA’dan bazı örnek maddeler aşağıda sunulmuştur:

“Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.”

“Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.”

“Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.”

Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ): Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş olan BKSÖ, ergenlerin Marcia (1966) tarafından tanımlanan dört ayrı kimlik statüsünden (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık) hangisinde bulunduğunu belirlemeye yönelik, 64 maddeden oluşan bir kağıt-kalem ölçeğidir

Ölçekte İDEOLOJİK alanda meslek, din, politika ve gelecekle ilgili yaşam planları olmak üzere dört konu; KİŞİLERARASI alanda arkadaşlık, flört, aile ilişkileri ve boş zaman uğraşları olmak üzere dört konu yer almaktadır. Her madde de ergenlerin o konu ile ilgili yaşadıkları bunalım ve gerçekleştirdikleri bağlanmalar incelenmektedir.

BKSÖ’de deneklerin tepkileri, ağırlığı 6 puan olan “çok doğru” dan ağırlığı 1 puan olan “çok yanlış” a doğru sıralanan 6 noktalı bir değerlendirme ölçeği üzerinde

sıralanmaktadır. Her kimlik statüsü için 16 soru sorulduğu ve her sorunun en düşük 1 ve en yüksek 6 puanla değerlendirildiği göz önüne alındığında, her hangi bir kimlik statüsünde (alt ölçekte) elde edilecek en düşük puan 16, en yüksek puan 96 olarak belirmektedir (Akt: Morsünbül, 2005).

BKSÖ'nin alt-ölçeğini oluşturan kimlik statülerinden her biri, sekiz alanda sorulan ikişer sorudan oluşmak üzere 16 soru ile araştırılmaktadır. Bu durumda, ideoloji alt-ölçeğinde dört kimlik statüsünün her biri için 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Aynı şekilde kişilerarası alt-ölçeğinde de dört ayrı kimlik statüsünün her biri için en düşük 8, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Her bir kimlik statüsü için ise (ideoloji ve kişilerarası alt-ölçekleri birarada olmak üzere) en düşük 16, en yüksek 96 puan alınmaktadır.

Katılımcıların dört kimlik statüsünden hangisinde olduğunu saptanması Adams, Shea ve Firtch (1979) tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kuralların uygulanabilmesi için, her kimlik statüsünün ortalama puan, standart kayma ve kesme noktası (cut off point) değerinin hesaplanması gerekmektedir. Kimlik statülerinin ortalama puanları her kimlik statüsü için, tüm deneklerin o statüyle ilgili puanlarının toplanarak denek sayısına bölünmesi ile hesaplanır. Kesme noktası değerinin saptanabilmesi için, statü ortalamalarına ek olarak, her statü için standart kaymanın hesaplanması gerekmektedir. Statünün kesme noktası, ortalama puan ile standart kayma değerinin toplanması ile belirlenir. Diğer bir deyişle, ortalamanın bir standart kayma üstü, statünün kesme noktasını oluşturmaktadır.

Deneğin kimlik statüsünün belirlenmesi, dört statüden elde ettiği puanların kesme noktası değerleri ışığında değerlendirilmesiyle gerçekleştirilir. Bu değerlendirme, aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

1- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünden elde ettiği puanlardan biri ile ilgili statüye ait ortalamanın en az bir standart kayma yukarısında, diğer üç statü puanı kendilerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin kimlik statüsü, ortalamadan en az bir standart kayma yukarıda bulunan kimlik statüsü olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle dört kimlik statüsü puanından biri kendine ait kesme noktasını geçer,

diğerleri ise kendilerine ait kesme noktalarının altında kalırsa, karar, kesme noktasını geçen kimlik statüsü doğrultusunda verilir.

2- Bir deneğin dört ayrı kimlik statüsünün her birinden elde ettiği puanlar, ilgili kimlik statülerine ait kesme noktalarının altında ise, deneğin askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu kabul edilir.

3- Bir deneğin dört kimlik statüsü puanından birden fazlası kesme noktasının üstünde ise, deneğin “geçiş” kategorisinde olduğuna karar verilir (Eryüksel, Varan, 1999). BKSÖ'nün Türkçeye uyarlaması Eryüksel ve Varan (1999) tarafından yapılmıştır. Eryüksel ve Varan (1999) , Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş olan “Benlik Kimliği Statüleri Objektif Ölçeği Geliştirilmiş Formu’nu (Extended Version of Objective Measure of Ego Identity Status: EOMS-EIS) kullanarak yaptıkları çalışmalardan (Eryüksel, 1987; Varan, 1990) elde ettikleri veriler doğrultusunda, EOM-EIS'in maddeler arası korelasyon katsayılarını, alt ölçeklerin faktör analizi yüklerini ve her maddenin anlaşılabilirliğini göz önüne alarak sorunlu maddelerini belirlemişlerdir.

EOM-EIS’de kimliğin “ideolojik” boyutunun ölçüldüğü dört alandan “Felsefi Yaşam Biçimi “ alanının yerini “Gelecekle ilgili Yaşam Planları” alanı almıştır. Kimliğin “Kişilerarası ilişkiler” boyutunun değerlendirildiği dört alandan biri olan “Cinsiyet Rolü” alanı yerine BKSÖ’de “Aile İlişkileri” alanı yer almıştır. EOM-EIS’in temel kuramsal yapısına uygun olmakla birlikte, sekiz alt alandan ikisinin değiştirilmesi, ayrıca, diğer maddelerin yeniden ele alınarak gençler tarafından daha kolay anlaşılacak şekilde yeniden yazılması sonucunda ortaya çıkan yeni formun EOM-EIS olarak adlandırılmayacağı düşünülmüş ve bu haliyle ölçeğe Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği adı verilmiştir. BKSÖ'nün güvenilirlik ve geçerliği, İzmir ve Hatay illerinde çeşitli ilköğretim, lise ve üniversiteye devam eden toplam 337 kişilik bir örneklemden elde edilen verilerle incelenmiştir. BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü için 0,83; İpotekli Kimlik Statüsü için 0,87; Askıya Alınmış Kimlik Statüsü için 0,83 ve Dağınık Kimlik Statüsü için 0,84 olarak bulunmuştur. Daha sonra İzmir’de çeşitli lise ve fakültelere devam eden 101 deneğe BKSÖ tekrar verilerek ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu haliyle BKSÖ'nün iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü İçin 0,86; Askıya Alınmış

Kimlik Statüsü için .86; İpotekli Kimlik Statüsü için 0,94 ve Dağınık Kimlik Statüsü içinde 0,88 olarak bulunmuş ve ölçeğin iç tutarlılık değerlerinin BKSÖ'nün ilk formuna göre daha da arttığı görülmüştür. BKSÖ'nün alt ölçeklerinin analize sokulduğu faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün faktör analizi sonucunda BKSÖ'nün varyansın %81'ini açıklayan dört faktörden oluştuğu görülmüştür (Akt: Morsünbül, 2005).

BKSÖ'den bazı örnek maddeler aşağıda sunulmuştur.

“Meslek konusu pek umurumda olmadığı için mesleğimi belirleme gibi bir arayışım veya çabam yok.”

“Arkadaşlık ilişkilerinin kafamı kurcaladığı bir dönem oldu ama şimdi kime arkadaş diyeceğimi, arkadaşlıktan ne anladığımı çok iyi biliyorum.”

“Karşı cinsle duygusal ilişki konusunda ana babamın benden beklediği ve istediği şekilde hareket etmek benim için önemlidir.”

“Gelecekte kendim için nasıl bir hayat istediğimi etraflıca düşünüyorum ve bu konuda bir karara varmaya çalışıyorum.”

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygulama aşamasına SHÇEK ve MEB'den gerekli izin alındıktan sonra başlanmıştır. Konya ve Aksaray illerindeki yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlere ölçeklerin uygulanması 2008-2009 öğretim yılının ilk döneminde, araştırmacı tarafından birebir görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ölçekler hakkındaki bilgiler verilmiş ve yönergeler okunmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden, 15-18 yaş grubu yetiştirme yurdunda kalan ergenlere veri toplama araçları uygulanmıştır.

Yine aynı şekilde ailesi ile birlikte yaşayan ergenlere yönelik uygulama 2008-2009 öğretim yılının ilk döneminde, Aksaray ilindeki 2 ortaöğretim kurumunda gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ortaöğretim kurumlarının müdürlüklerine araştırmanın amacı, süresi, öğrenci sayısı vb. araştırma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ortaöğretim kurumlarındaki uygulama, ders saatleri içerisinde okul

idaresinin ve rehber öğretmenlerin yardımı ile araştırmacının kendisi tarafından toplu halde yapılmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı hakkında gerekli bilgiler verilmiştir. Kendilerinden ne istenildiği, form ve ölçeklerin nasıl cevaplandırılacağı açıklanmıştır. Uygulamalar sırasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Veriler çözümlenmeden önce ölçekler ayrı ayrı değerlendirilmiş, ölçekleri eksik ya da yanlış dolduran bireyler örneklemden çıkarılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS (16.0 versiyonu) bilgisayar programı kullanılmıştır. Araştırma verileri cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre SPSS programına kayıt edilmiştir.

Ergenlerin yetiştirme yurdunda ve ailesi ile birlikte yaşama durumları ve cinsiyet değişkenine göre bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki farkın kontrolü için “t” testi, yaş değişkenine göre bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki farkın kontrolü içinse Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. İleri analiz olarak Tukey testinden yararlanılmıştır. Bağlanma stilleri ve kimlik statüleri puanları arasındaki ilişkinin analizi için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniği uygulanmıştır. İstatistiksel olarak $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle çalışma grubunun bağlanma stilleri puan ortalamaları ve puan ortalamalarının yaş, cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan grup ile ailesi yanında yaşayan grubun, bağlanma stilleri puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadıkları kontrol edilmiştir. Daha sonra çalışma grubunun kimlik statüleri puan ortalamalarına yer verilmiştir. Kimlik statüleri puan ortalamalarının yaş ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Yetiştirme yurdunda yaşayan ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir. En son olarak bağlanma stilleri puan ortalamaları ile kimlik statüleri puan ortalamaları arasındaki ilişki kontrol edilmiştir.

1. Bağlanma stillerinin ergenlerin yaş, cinsiyet ve yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında yaşama durumlarına göre incelenmesi.

1.1. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem de bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak kız ve erkek ergenlerin bağlanma stilleri puan ortalamaları “t” testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile ilgili değerler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4
Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillерinin Karşılaştırılması

Bağlanma Stili	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Güvenli	Kız	97	3,7732	0,92179	-3,346	0,001*
	Erkek	145	4,1655	0,87475		
Korkulu	Kız	97	4,0232	1,21893	-0,149	0,882
	Erkek	145	4,0000	1,16331		
Saplantılı	Kız	97	3,9304	1,21821	-0,127	0,899
	Erkek	145	3,9103	1,20029		
Kayıtsız	Kız	97	4,7299	1,04165	1,311	0,191
	Erkek	145	4,5503	1,04630		

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde, güvenli bağlanma stilinde kızların 3.77, erkeklerin 4.16; korkulu bağlanma stilinde kızların 4.02, erkeklerin 4.00; saplantılı bağlanma stilinde kızların 3.93, erkeklerin 3.91; kayıtsız bağlanma stilinde ise kızların 4.72, erkeklerin 4.55 ortalama gösterdikleri saptanmıştır. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan “t” değeri güvenli bağlanma stilinde (t=-3.346) p<0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuş, korkulu (t=-0.149), saplantılı (t=-0.127), kayıtsız (t=1.311) bağlanma stilinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre erkeklerin güvenli bağlanma stili puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre bağlanma stilleri Tablo 5’de, ailesi yanında yaşayan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre bağlanma stilleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 5
Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması

Bağlanma Stili	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Güvenli	Kız	43	3,6186	0,91632	-2,224	0,029*
	Erkek	48	4,0167	0,79126		
Korkulu	Kız	43	4,4128	1,17372	-1,014	0,313
	Erkek	48	4,1406	1,36435		
Saplantılı	Kız	43	4,2907	1,13642	1,469	0,145
	Erkek	48	3,9323	1,18472		
Kayıtsız	Kız	43	4,7023	1,12662	0,404	0,687
	Erkek	48	4,6083	1,09230		

* p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre bağlanma stillerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin “t” testi sonuçları görülmektedir. “t” testi sonunda güvenli bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 3.61, erkeklerin puan ortalamaları 4.01; korkulu bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 4.41, erkeklerin puan ortalamaları 4.14; saplantılı bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 4.29, erkeklerin puan ortalamaları 3.93; kayıtsız bağlanma stilinde ise kızların puan ortalamaları 4.70, erkeklerin puan ortalamaları 4.60 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan “t” değeri güvenli bağlanma stilinde (t=-2,224) p<0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuş, korkulu (t=-1,014), saplantılı (t=1,469), kayıtsız (t=0,404) bağlanma stilinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre yetiştirme yurdunda yaşayan erkeklerin güvenli bağlanma stili puanları, yetiştirme yurdunda yaşayan kızların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 6
Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması

Bağlanma Stili	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Güvenli	Kız	54	3,8963	0,91589	-2,217	0,028*
	Erkek	97	4,2392	0,90813		
Korkulu	Kız	54	3,7130	1,17402	-1,168	0,245
	Erkek	97	3,9304	1,05063		
Saplantılı	Kız	54	3,6435	1,21469	-1,242	0,216
	Erkek	97	3,8995	1,21388		
Kayıtsız	Kız	54	4,7519	0,97898	1,342	0,182
	Erkek	97	4,5216	1,02736		

*p<0,05

Tablo 6’da ailesi yanında yaşayan ergenlerin cinsiyetlerine göre bağlanma stillerinin anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin “t” testi sonuçları görülmektedir. “t” testi sonunda güvenli bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 3.89, erkeklerin puan ortalamaları 4.23; korkulu bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 3.71, erkeklerin 3.93; saplantılı bağlanma stilinde kızların puan ortalamaları 3.64, erkeklerin puan ortalamaları 3.89; kayıtsız bağlanma stilinde ise kız öğrencilerin puan ortalamaları 4.75, erkek öğrencilerin puan ortalamaları 4.52 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan “t” değeri güvenli bağlanma stilinde (t=2,217) p<0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuş, korkulu

($t=-1,168$), saplantılı ($t=-1,242$), kayıtsız ($t=-1,342$) bağlanma stilinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre erkeklerin güvenli bağlanma stili puanları kızlardan anlamlı düzeyde yüksektir.

1.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem, bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olup 15, 16, 17 ve 18 yaş grubundaki ergenlerin bağlanma stilleri puan ortalamaları varyans analizi ile karşılaştırılmıştır.

Öncelikle ergenlerin yaş değişkenine göre bağlanma stili puan ortalamaları ve standart sapmalarına yer verilmiştir. Daha sonra her bir bağlanma stili için gruplar arasında anlamlı farklılığı test etmeye yönelik uygulanan varyans analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 7
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	3,8759	0,86225
16 yaş	62	4,0871	0,84591
17 yaş	54	4,0926	0,91422
18 yaş	39	4,0615	1,10516

Tablo 7 incelendiğinde, örneklem grubunun yaş değişkenine göre güvenli bağlanma stili puan ortalamaları yaşı 15 olanlarda 3.87, yaşı 16 olanlarda 4.08, yaşı 17 olanlarda 4.09, yaşı 18 olanlarda 4.06 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasında

anlamli düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Güvenli Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	2,405	3	0,802	0,962	0,411
Gruplar İçinde	198,298	238	0,833		
Toplam	200,703	241			

Tablo 8’de, ergenlerin yaş değişkenine göre, güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 0,962 F değeri $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre güvenli bağlanma stili puan ortalamaları yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 9
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Korkulu Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	3,8276	1,06019
16 yaş	62	3,9274	1,15445
17 yaş	54	4,1667	1,28672
18 yaş	39	4,3269	1,29034

Tablo 9 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre korkulu bağlanma stili puan ortalamaları, yaşı 15 olanlarda 3.82, yaşı 16 olanlarda 3.92, yaşı 17 olanlarda 4.16, yaşı 18 olanlarda 4.32 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Korkulu Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	8,560	3	2,853	2,064	0,104
Gruplar İçinde	328,981	238	1,382		
Toplam	337,542	241			

Tablo 10'da, yaş değişkenine göre örneklem grubunun korkulu bağlanma stili puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 2,264 F değeri, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 11
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Saplantılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin
N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	4,1897	1,08636
16 yaş	62	3,6815	1,28050
17 yaş	54	3,8194	1,19592
18 yaş	39	3,8269	1,27624

Tablo 11 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre korkulu bağlanma stili puan ortalamaları, yaşı 15 olanlarda 4.18, yaşı 16 olanlarda 3.68, yaşı 17 olanlarda 3.81, yaşı 18 olanlarda 3.82 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Saplantılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	10,737	3	3,579	2,511	0,059
Gruplar İçinde	339,213	238	1,425		
Toplam	349,951	241			

Tablo 12 incelendiğinde, yaş değişkenine göre ergenlerin saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 2,511 F değeri $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 13
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	4,3172	1,00165
16 yaş	62	4,8806	1,00846
17 yaş	54	4,6630	1,08006
18 yaş	39	4,8359	1,01864

Tablo 13 incelendiğinde, yaş değişkenine göre korkulu bağlanma stili puan ortalamaları, yaşı 15 olanlarda 4.31, yaşı 16 olanlarda 4.88, yaşı 17 olanlarda 4.66, yaşı 18 olanlarda 4.83 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	14,103	3	4,701	4,483	0,004*
Gruplar İçinde	249,577	238	1,049		
Toplam	263,680	241			

*p<0.05

Tablo 14’de yaş değişkenine göre, ergenlerin saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 4,483 F değeri p<0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 15’ de verilmiştir.

Tablo 15
Yaş Değişkenine Göre Ergenlerin Kayıtsız Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin
Tukey Testi Sonuçları

Bağlanma Stili	I	II	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	p
Kayıtsız	15 yaş	16 yaş	-0,56340	0,17020	0,006*
		17 yaş	-0,34572	0,17741	0,211
		18 yaş	-0,51866	0,19734	0,045*
	16 yaş	15 yaş	0,56340	0,17020	0,006*
		17 yaş	0,21768	0,19061	0,664
		18 yaş	0,04475	0,20929	0,997
	17 yaş	15 yaş	0,34572	0,17741	0,211
		16 yaş	-0,21768	0,19061	0,664
		18 yaş	-0,17293	0,21519	0,853
	18 yaş	15 yaş	0,51866	0,19734	0,045*
		16 yaş	-0,04475	0,20929	0,997
		17 yaş	0,17293	0,21519	0,853

*p<0,05

Tablo 15 incelendiğinde, kayıtsız bağlanma stilinde 15 yaş grubu için 16 yaş, 17 yaş ve 18 yaş grubu ortalamalar arası fark sırasıyla 0.56, 0.34 ve 0.51 olarak

gözlenmiştir. 16 yaş grubu için 15 yaş, 17 yaş ve 18 yaş grubu ortalamalar arası fark sırasıyla 0,56, 0,21 ve 0,04 olarak tespit edilmiştir. 17 yaş grubu için 15 yaş, 16 yaş ve 18 yaş grubu ortalamalar arası fark sırasıyla 0,34, 0,21 ve 0,17 olarak gözlenmiştir. 18 yaş grubu için 15 yaş, 16 yaş ve 17 yaş grubu ortalamalar arası fark sırasıyla 0,51, 0,04 ve 0,17 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre yaşı 18 ve 16 olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları yaşı 15 olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Yapılan diğer karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemiştir.

1.3. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri açısından fark var mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stili puanları “t” testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo16’da gösterilmiştir.

Tablo 16
Ailesi Yanında Yaşayan Ergenler ile Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin
Bağlanma Stilleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bağlanma Stilleri	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	p
Güvenli	Aile	151	4,1166	0,92271	2,401	0,017*
	Yetiştirme Yurdu	91	3,8286	0,87105		
Korkulu	Aile	151	3,8526	1,09745	-2,686	0,008*
	Yetiştirme Yurdu	91	4,2692	1,27814		
Saplantılı	Aile	151	3,8079	1,21636	-1,846	0,066
	Yetiştirme Yurdu	91	4,1016	1,16963		
Kayıtsız	Aile	151	4,6040	1,01311	-0,346	0,726
	Yetiştirme Yurdu	91	4,6527	1,10346		

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde, ailesi yanında yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamaları 4,11; korkulu bağlanma stili puan ortalamaları 3,85; saplantılı bağlanma stili puan ortalamaları 3,80 ve kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları 4,60 olarak görülmektedir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamaları 3,82; korkulu bağlanma stili puan ortalamaları 4,26; saplantılı bağlanma stili puan ortalamaları 4,10 ve kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları ise 4,65 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup

olmadığı “t” testi ile incelenmiştir. Güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinde elde edilen “t” değerlerinin sırasıyla 2.401, -2.686, 1.846 ve -0,346 olduğu, güvenli ve korkulu bağlanma stilinde anlamlı fark gözlenmiştir ($p<0,05$). Saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinde anlamlı fark gözlenmemiştir. Bu sonuçlara göre ailesinin yanında yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu; yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin korkulu bağlanma stili puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri puan ortalamaları açısından yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler arasında fark görülmemiştir.

2. Kimlik statülerinin ergenlerin yaş, cinsiyet ve yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında yaşama durumlarına göre incelenmesi

2.1. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemde, kimlik statülerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak kız ve erkek ergenlerin kimlik statüleri puan ortalamaları “t” testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile ilgili değerler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17
Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması

Kimlik Statüleri	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	p
Başarılı	Kız	97	4,3428	0,75320	0,530	0,597
	Erkek	145	4,2944	0,65563		
Bağımlı	Kız	97	3,7371	0,83526	1,375	0,170
	Erkek	145	3,5961	0,74390		
Kararsız	Kız	97	4,2229	0,69104	2,846	0,005*
	Erkek	145	3,9724	0,65744		
Kargaşalı	Kız	97	3,1250	0,81759	-0,651	0,726
	Erkek	145	3,1629	0,82920		

*p<0,05

Tablo 17 incelendiğinde, ergenlerin cinsiyetlerine göre kimlik statüleri puan ortalamaları ve anlamlı farklılığın olup olmadığının kontrolü için yapılan “t” testi sonuçları görülmektedir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda, başarılı kimlik statüsünde kız öğrencilerin puan ortalamaları 4.34 iken erkek öğrencilerin 4.29; bağımlı kimlik statüsünde kız öğrencilerin puan ortalamaları 3.73 iken erkek öğrencilerin 3.59; kararsız kimlik statüsünde kız öğrencilerin puan ortalamaları 4.22 iken erkek öğrencilerin, 3.97; kargaşalı kimlik statüsünde kız öğrencilerin puan ortalamaları 3.12 iken erkek öğrencilerin 3.16 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar

arasındaki farka ilişkin hesaplanan “t” değerleri kararsız kimlik statüsünde ($t=2,846$), başarılı kimlik statüsünde ($t=0,530$), bağımlı kimlik statüsünde ($t=1,375$) ve kargaşalı kimlik statüsünde ($t=-0,651$) olarak bulunmuştur. Tablo 17 incelendiğinde kararsız kimlik statüsünde cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık görülmektedir. Buna göre kararsız kimlik statüsünde kızların puan ortalamaları erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Başarılı, bağımlı ve kargaşalı kimlik statülerinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Ailesi yanında yaşıyan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre kimlik statüleri puan ortalamaları ve bu ortalamaları karşılaştıran “t” testi sonuçları Tablo 18’de, yetiştirme yurdunda yaşıyan ergenlerin cinsiyet değişkenine göre kimlik statüleri puan ortalamaları ve bu ortalamaları karşılaştıran “t” testi sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 18
Ailesi Yanında Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması

Kimlik Statüleri	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	p
Başarılı	Kız	54	4,4479	0,58915	0,269	0,788
	Erkek	97	4,4201	0,62047		
Bağımlı	Kız	54	3,9537	0,71438	2,245	0,026*
	Erkek	97	3,6862	0,69492		
Kararsız	Kız	54	4,0637	0,64833	1,259	0,210
	Erkek	97	3,9298	0,61385		
Kargaşalı	Kız	54	2,8831	0,75197	-1,519	0,131
	Erkek	97	3,0896	0,82591		

*p<0,05

Tablo 18 incelendiğinde, başarılı kimlik statüsünde kızların puan ortalamaları 4.44 iken erkeklerin 4.42; bağımlı kimlik statüsünde kızların puan ortalamaları 3.95 iken erkeklerin 3.68; kararsız kimlik statüsünde kızların puan ortalamaları 4.06 iken erkeklerin 3.92; kargaşalı kimlik statüsünde kız öğrencilerin 2.88 iken erkek öğrencilerin 3.08 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan “t” değeri bağımlı kimlik statüsünde ($t=2.245$) $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuş, başarılı kimlik statüsü ($t=.269$), kararsız kimlik statüsü ($t=1.259$) ve kargaşalı kimlik statüsünde ($t=-1.519$) anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre ailesinin yanında yaşayan erkeklerin bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının kızlar puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19
Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statülerinin Karşılaştırılması

Kimlik Statüleri	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Başarılı	Kız	43	4,2108	0,90920	1,032	0,305
	Erkek	48	4,0404	0,65734		
Bağımlı	Kız	43	3,4651	0,90255	0,284	0,777
	Erkek	48	3,4141	0,81149		
Kararsız	Kız	43	4,4230	0,69822	2.414	0,018*
	Erkek	48	4,0586	0,73708		
Kargaşalı	Kız	43	3,4288	0,80289	-0,688	0,493
	Erkek	48	3,3112	0,82448		

*p<0,05

Tablo 19 incelendiğinde, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin cinsiyetlerine göre kimlik statüleri puan ortalamaları ve "t" testi değerleri görülmektedir. Yapılan

istatistiksel analiz sonucunda başarılı kimlik statüsünde kızların puan ortalamaları 4.21 iken erkeklerin 4.042; bağımlı kimlik statüsünde kızların 3.46 iken erkeklerin 3.41; kararsız kimlik statüsünde kızların 4.42 iken erkeklerin 4.05; kargaşalı kimlik statüsünde kız öğrencilerin 3.42 iken erkek öğrencilerin 3.31 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farka ilişkin hesaplanan t değeri kararsız kimlik statüsünde ($t=2,414$) $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuş, başarılı kimlik statüsü ($t=1,032$), bağımlı kimlik statüsü ($t=0,284$) ve kargaşalı kimlik statüsünde ($t=-0,688$) anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre yetiştirme yurdunda yaşayan kızların kararsız kimlik statüsü puan ortalamaları erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

2.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, kimlik statüleri puan ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bunun için 15, 16, 17 ve 18 yaş grubundaki ergenlerin kimlik statüleri puan ortalamaları varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Tablolarda öncelikle ergenlerin yaş değişkenine göre kimlik statüleri puan ortalamaları ve standart sapmalarına yer verilmiştir. Daha sonra her bir kimlik statüsü için gruplar arasında anlamlı farklılığı test etmeye yönelik uygulanan varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Varyans analizi sonucunda anlamlı farklılığın gözlemlendiği kimlik statülerinde farklılığın kaynağını belirlemeye yönelik tukey testi yapılmış ve sonuçlar tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 20
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	4,3118	0,63197
16 yaş	62	4,1220	0,77432
17 yaş	54	4,4039	0,73348
18 yaş	39	4,4984	0,58516

Tablo 20 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre başarılı kimlik statüsü puan ortalamaları yaşı 15 olanlarda 4.31, yaşı 16 olanlarda 4.12, yaşı 17 olanlarda 4.40, yaşı 18 olanlarda 4.49 olarak görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	4,049	3	1,350	2,857	0,003*
Gruplar İçinde	112,446	238	0,472		
Toplam	116,496	241	1,822		

*p<0,05

Tablo 21’de yaş değişkenine göre ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 2.857 F değerinin $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22
Yaş Değişkenine Göre Ergenlerin Başarılı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin Tukey
Testi Sonuçları

Kimlik Statüsü	I	II	Ortalamalar Arası Fark	Standart Hata	p
Başarılı Kimlik	15 yaş	16 yaş	0,18981	0,11424	0,346
		17 yaş	-0,09215	0,11908	0,866
		18 yaş	-0,18662	0,13246	0,495
	16 yaş	15 yaş	-0,18981	0,11424	0,346
		17 yaş	-0,28196	0,12794	0,125
		18 yaş	-0,37642	0,14048	0,039*
	17 yaş	15 yaş	0,09215	0,11908	0,866
		16 yaş	0,28196	0,12794	0,125
		18 yaş	-0,09446	0,14444	0,914
	18 yaş	15 yaş	0,18662	0,13246	0,495
		16 yaş	0,37642	0,14048	0,039*
		17 yaş	0,09446	0,14444	0,914

*p<0,05

Tablo 22 incelendiğinde, başarılı kimlik statüsünde 15 yaş grubunun 16 yaş, 17 yaş ve 18 yaş grubu ile ortalamalar arası farkları sırasıyla 0.18, -0.09 ve 0.18 olarak

gözlenmiştir. 16 yaş grubunun 15 yaş, 17 yaş ve 18 yaş grubu ile ortalamalar arası farkları sırasıyla 0.18, 0.28 ve 0.37 olarak tespit edilmiştir. 17 yaş grubunun 15 yaş, 16 yaş ve 18 yaş grubu ile ortalamalar arası farkları sırasıyla 0.09, 0.28 ve -0.09 olarak gözlenmiştir. 18 yaş grubunun 15 yaş, 16 yaş ve 17 yaş grubu ile ortalamalar arası farkları sırasıyla 0.18, 0.37 ve 0.09 olarak tespit edilmiştir. Tablo 22’de yaşı 18 olan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının yaşı 16 olan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Yapılan diğer karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemiştir.

Tablo 23
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Bağımlı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N,
 \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	3,6774	0,65223
16 yaş	62	3,6825	0,83203
17 yaş	54	3,5405	0,95384
18 yaş	39	3,7051	0,72348

Tablo 23 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının yaşı 15 olanlarda 3.67, yaşı 16 olanlarda 3.68, yaşı 17 olanlarda 3.54, yaşı 18 olanlarda 3.70 olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Bağımlı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin
Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	0,895	3	0,298	0,483	0,694
Gruplar İçinde	146,924	238	0,617		
Toplam	147,819	241			

Tablo 24’de yaş değişkenine göre ergenlerin bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 0,483 F değeri $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre bağımlı kimlik statüsünde yaşlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo 25
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kararsız Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin
N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	4,0991	0,63570
16 yaş	62	3,9808	0,76919
17 yaş	54	4,0602	0,62299
18 yaş	39	4,1779	0,71254

Tablo 25 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının yaşı 15 olan ergenlerde 4.09, yaşı 16 olan ergenlerde 3.98, yaşı 17 olan ergenlerde 4.06, yaşı 18 olan ergenlerde ise 4.17 olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kararsız Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin
Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	1,024	3	0,341	0,734	0,533
Gruplar İçinde	110,708	238	0,465		
Toplam	111,732	241			

Tablo 26 incelendiğinde, yaş değişkenine göre ergenlerin kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 0,734 F değeri $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Yaş değişkenine göre kararsız kimlik statüsü puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 27
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kargaşalı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin N, \bar{X} ve Ss Değerleri

Yaş	N	\bar{X}	Ss
15 yaş	87	3,1782	0,75414
16 yaş	62	3,1462	0,93067
17 yaş	54	3,1424	0,84713
18 yaş	39	3,0897	0,78257

Tablo 27 incelendiğinde, ergenlerin yaş değişkenine göre kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamaları yaşı 15 olanlarda 3.17, yaşı 16 olanlarda 3.14, yaşı 17 olanlarda 3.14, yaşı 18 olanlarda 3.08 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28
Ergenlerin Yaş Değişkenine Göre Kargaşalı Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin
Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arasında	0,213	3	0,071	0,104	0,958
Gruplar İçinde	163,052	238	0,685		
Toplam	163,266	241			

Tablo 28 incelendiğinde, yaş değişkenine göre ergenlerin kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen 1,04 F değeri $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

2.3. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler kimlik statüleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, her bir kimlik statüsü için yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı “t” test ile kontrol edilmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucu Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29
Ailesi Yanında Yaşayan Ergenler ile Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Kimlik Statüleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Kimlik Statüleri	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	p
Başarılı	Aile	151	4,4300	0,60763	3,216	0,001*
	Yetiştirme Yurdu	91	4,1209	0,78660		
Bağımlı	Aile	151	3,7819	0,71129	3,377	0,001*
	Yetiştirme Yurdu	91	3,4382	0,85129		
Kararsız	Aile	151	3,9776	0,62755	-2,842	0,005*
	Yetiştirme Yurdu	91	4,2308	0,73802		
Kargaşalı	Aile	151	3,0157	0,80387	-3,278	0,001*
	Yetiştirme Yurdu	91	3,3668	0,81198		

*p<0,05

Tablo 29 incelendiğinde, ailesi yanında yaşayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının 4.43; bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının 3.78; kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının 3.97; kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının 3.01 olduğu görülmektedir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamaları 4.12; bağımlı kimlik statüsü puan

ortalamaları ise 4.12; kararsız kimlik statüsü puan ortalamaları 4.23 ve kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamaları 3.36 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı “t” testi ile incelenmiş ve başarılı, bağımlı, kararsız ve kargaşalı kimlik statülerinde elde edilen “t” değerlerinin sırasıyla $t=3.216$, $t=3.377$, $t=-2.842$ ve $t=-3.278$ olduğu gözlenmiştir. Ailesinin yanında yaşayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü ve bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin kararsız kimlik statüsü ve kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

3. Ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında ilişki var mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin birlikte bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon tekniği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucu Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30
Bağlanma Stilleri ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkiyi Belirmeye Yönelik
Korelasyon Analizi Sonuçları

		Kimlik Statüleri			
Bağlanma Stilleri	r, p, N	Başarılı	Bağımlı	Kararsız	Kargaşalı
Güvenli	r	0,113	-0,011	-0,153	-0,104
	p	0,078	0,867	0,017*	0,105
	N	242	242	242	242
Korkulu	r	-0,025	-0,022	0,091	0,101
	p	0,696	0,731	0,158	0,116
	N	242	242	242	242
Saplantılı	r	0,030	0,048	0,180	0,066
	p	0,647	0,460	0,005*	0,306
	N	242	242	242	242
Kayıtsız	r	0,055	-0,056	0,043	0,015
	p	0,397	0,384	0,508	0,814
	N	242	242	242	242

*p<0,05

Tablo 30 incelendiğinde, bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi belirmeye yönelik olarak yapılan korelasyon analizi sonuçları görülmektedir. Tablo

30'a göre, güvenli bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında ($r=-.153$, $p<0,05$) negatif yönlü, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında pozitif yönlü ($r=.180$, $p<0,05$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, güvenli bağlanma stili puan ortalamaları arttıkça kararsız kimlik statüsü puanlarının azaldığı, saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının arttıkça ya da azaldıkça kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının da arttığı ya da azaldığı söylenebilir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular sırası ile tartışılmıştır. Öncelikle örneklem grubunun bağlanma stillerinin çeşitli değişkenlerle karşılaştırılması sonucu elde edilen bulgular tartışılmış, daha sonra örneklem grubunun kimlik statülerinin çeşitli değişkenlerle karşılaştırılması sonucu elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilmiştir. Son olarak, örneklem grubunun bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki tartışılmıştır.

1. Bağlanma Stilleri İle İlgili Bulgular:

1.1. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Ergenlerin cinsiyet değişkenine göre bağlanma stilleri puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda güvenli bağlanma stilinde anlamlı düzeyde farklılık bulunurken ($p<0,05$), korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu sonuca göre erkeklerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının kızlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ve ailesi yanında yaşayan ergenler cinsiyet değişkeni açısından ayrı ayrı ele alındığında da erkeklerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinde ise anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Hazan ve Shaver (1987), Bowlby ve Ainsworth tarafından geliştirilen bağlanma teorisinin temel boyutlarının yetişkinlerin romantik ilişkilerine aktarılabilmesini sağladıkları araştırmalarında üç bağlanma stilinin dağılımı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır. Bu sonuç araştırma bulgularımızı tam olarak desteklememektedir. Ancak Hazan ve Shaver (1987) bu araştırmalarında cinsiyet değişkenini bağlanma stillerine dağılımı açısından ele almışlardır, ortalama puanlar arası farkı incelememişlerdir.

Bartholomew ve Horowitz (1991) ise Hazan ve Shaver (1987)'den farklı olarak bağlanma stillerini dörtlü bağlanma modeli üzerinde sınıflandırarak, cinsiyet değişkenini ele aldıkları çalışmalarında, kadınların saplantılı bağlanma stili puanlarının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır. Erkeklerin ise kayıtsız bağlanma stili puanlarının kadınlardan anlamlı derecede yüksek olduğunu gözlemişlerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Araştırmacılar aile ve akran bağlanma ilişkilerini incelemek ve ilk çalışmanın bir analizini yapmak amacıyla, aile ve akran ilişkileri ele aldıkları çalışmalarında kadınların saplantılı bağlanma stili puanlarının hem aile hem de akran ilişkileri çerçevesinde erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuşlardır. Diğer bağlanma stillerinde cinsiyetler arasında farklılık gözlenmemiştir. Barholomew ve Horowitz (1991)'in elde ettiği bulgular Hazan ve Shaver (1987)'in elde ettiği bulgularla ile örtüşmemektedir. Bunun nedeni araştırmacıların kullandıkları yöntemin farklı olması olarak düşünülebilir. Shi (2003) ise yaptığı çalışma sonunda, cinsiyetler ile bağlanma stilleri arasında anlamlı farklılık gözlememiştir. Shi (2003) bu sonucu, bağlanma figürlerinin fiziksel ve duygusal olarak varlığı açısından, benzer yaşam deneyimlerinin kadın ve erkeklerin güvenli veya güvensiz bağlanma geliştirmelerinde eşit derecede etkiye sahip olduğu şeklinde değerlendirmiştir. Shi (2003)'nin bu çalışmadan elde ettiği bulgular Hazan ve Shaver (1987)'in bulguları ile paralelken, Bartholomew ve Horowitz (1991)'in bulguları ile tam olarak örtüşmemektedir.

Sümer ve Güngör (1999), Türk örneklem üzerinde yaptıkları çalışmalarında erkeklerin güvenli bağlanma düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç, Shi (2003)'nin ve Hazan ve Shaver (1987)'in çalışmalarından elde ettiği bulguları desteklememektedir. Morsünbül (2005), çalışmasında cinsiyet değişkenini ele aldığı kızların korkulu bağlanma stili puanlarının erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğunu gözlemiştir. Onur (2006) ergenler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, bağlanma stilleri ile cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar gözlemiştir. Erkeklerin güvenli bağlanma stili puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, kız öğrencilerin ise korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerinde erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Saymaz (2003) da araştırmasında, Onur (2006)'un

bulduğu sonuçlara paralel sonuçlara ulaşmıştır. Güvenli bağlanma stilinde erkek öğrenciler, kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde etmişlerdir. Korkulu bağlanma stilinde ise kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek puanlar almışlardır (Saymaz, 2003). Damarlı (2006) ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik- kavramı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında erkeklerin güvenli bağlanma düzeylerinin anlamlı şekilde kadınlardan yüksek olduğunu gözlemiştir. Diğer bağlanma stillerinde ise anlamlı farklılıklar gözlenmemiştir. Onur (2006) ve Saymaz (2003)'ın güvenli bağlanma stilinde ulaştığı sonuçlar, araştırma sonucumuzla kısmen örtüşürken, Damarlı (2006)'nın elde ettiği sonuçlar, araştırma sonuçlarımızla tamamen örtüşmektedir.

Cann ve diğerleri (2007)'nin üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmada cinsiyet değişkeni açısından yaptıkları karşılaştırmalarda kadınların kaçınma bağlanma stilinde erkeklerden anlamlı düzeyde düşük puan aldığı gözlenmiştir.

Reich ve Siegel (2002), Bartholomew ve Horowitz (1991)'in bağlanma kategorilerini kullandıkları çalışmalarında cinsiyetler açısından bağlanma kategorilerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Russell (2008) da yaptığı çalışmada güvenli ve güvensiz bağlanma gruplarını cinsiyet açısından karşılaştırdığında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Saya (2006) mükemmelliyetçilik ile bağlanma arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında cinsiyet değişkeni ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Alan yazındaki söz konusu çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, cinsiyet değişkeni açısından bağlanma stillerinde farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bazı çalışmalar (Shi, 2003; Hazan ve Shaver, 1987; Reich ve Siegel, 2002; Saya, 2006; Russell, 2008) bağlanma stillerinin cinsiyet değişkeni açısından değişmediği sonucuna varırken, bazı çalışmalar (Sümer ve Güngör, 1999; Onur, 2006; Damarlı, 2006) ise özellikle güvenli bağlanma stilinde cinsiyetler arası farklılığa ulaşmışlardır. Türkiye'de yapılmış çalışmaların sonuçları ile araştırma bulgularımızın birbiri ile örtüşmesi sonuçların kültür ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Türk kültüründe ana babalık stilleri geleneksel stile yakındır

(Güngör, 2000). Sümer ve Güngör (1999) yaptıkları çalışmalarında güvenli ve saplantılı bağlanma stillerine sahip kişilerin annelerini kabul edici/ilgili, babalarını da denetleyici olarak algıladıklarını bulmuşlardır. Dolayısıyla araştırmamızda erkeklerin güvenli bağlanma geliştirebilecekleri, kabul ve ilginin daha fazla olduğu bir ortamda yetişmiş olmaları olasıdır. Aynı zamanda kültürün çocuk yetiştirme üzerindeki etkisi düşünülürse, erkeklerin daha fazla güvenli bağlanma örüntüsü geliştirmeleri olası görünmektedir. Yetiştirme yurdunda yaşayan erkeklerin kızlardan daha güvenli bağlanma stiline sahip oluşu ise kızların olumsuz bağlanma yaşantılarını daha fazla deneyimlemiş olmasına bağlanabilir. Yetiştirme yurtları beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan; ana veya babasız, ana veya babası ya da her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, 13-18 yaş arası çocukları korumakla görevli yatılı hizmet kuruluşlardır. Dolayısıyla yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin, özellikle kızların ihmal ve istismar yaşantılarının, erkeklerden daha fazla olduğu düşünülürse araştırmadan çıkan sonuçlar şaşırtıcı olmaz. Nitekim Deniz (2006), yaptığı çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri ile çocukluk dönemindeki istismar yaşantıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçları çocukluk döneminde fiziksel istismara, duygusal istismara ve cinsel istismara uğrama ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını göstermiştir.

1.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Yaş değişkenine göre bağlanma stilleri karşılaştırıldığında yaşı 18 ve 16 olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalamalarının yaşı 15 olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan diğer karşılaştırmalarda anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemiştir.

Okşak (2004) yaptığı araştırmasında yaş değişkenine göre olumlu-olumsuz benlik ve olumlu-olumsuz başkaları modelini karşılaştırmıştır ve anlamlı bir farklılığa ulaşmamıştır.

Saymaz (2003) 18-20 yaşları arasındaki öğrencilerin güvenli bağlanma stili boyutundan aldıkları puanların; 20-22 yaşlar ve 22 yaş ve üzeri öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olarak bulmuştur.

Bal (2007) 200 evli çift üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada çiftlerin evlilik uyumları, cinsiyet rolleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bağlanma stilleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi erkekler ve kadınlarda ayrı ayrı ele alarak incelemiştir. Kadınlarda yaş değişkeni ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmazken, erkeklerin yaşı ile kaçınma boyutu arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Erkeklerin yaşı arttıkça kaçınma boyutundan aldıkları puanın da arttığı görülmüştür.

Saymaz (2003), Okşak (2004) ve Bal (2007)'in elde ettiği sonuçlar birbiriyle örtüşmemektedir. Bal (2007)'in araştırma sonuçları, çalışmamızı kısmen desteklemektedir.

Levendosky, Bocks ve Semel (2002) ise ergenlerde aile şiddeti, çocuk istismarı ve bağlanma stiline akıl sağlığı üzerindeki etkisini araştırdıkları araştırmalarında, yaş değişkeninin güvenli bağlanma ile negatif yönlü ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Yaş değişkeni yordayıcı olarak ele alındığında, yaşları 14-16 arasında değişen ergenlerden, yaşı büyük olan ergenlerin güvenli bağlanma ile daha az ilişkili oldukları görülmüştür. Kaçınmacı bağlanma stili ile yaşı büyük olanların daha fazla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada Hazan ve Shaver (1987)'in bağlanma sınıflandırması kullanılmıştır. Dolayısıyla kaçınmacı bağlanma stili, Barholomew ve Horowitz (1991)'in kayıtsız bağlanma stiline karşılık gelmektedir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarının araştırma bulgularımızla örtüştüğü söylenebilir. Bu bulgu, bağlanma ihtiyaçlarının ebeveynlerden akranlara geçişindeki artış ile ilgili olabilir. Bu değişimin daha az güvenilir ve daha az sağlam olduğu iddia edilmektedir (Levendosky, Bocks ve Semel, 2002). Furman ve Wehner (1992) son ergenlik döneminde akran ilişkilerinde bağlanma ihtiyaçlarının daha önemli olduğunu savunmaktadırlar (Akt: Levendosky, Bocks ve Semel, 2002). Gessell (1956) ergenlerdeki en belirgin farklılıkların ergenliğin ortalarına doğru görüldüğünü savunur ve her yaşta farklı gelişimsel özelliklerden söz eder (Akt: Yavuzer, 2005).

Araştırmamızda yaşı 16 ve 18 olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stilinde yaşı 15 olan ergenlerden anlamlı derecede yüksek puanlar alması, ergenlerin her yaşta farklı özelliklere sahip olmasından kaynaklanabilir. Kayıtsız bağlanma stilinde bulunanlar yakın ilişkilerden kaçınarak, bağımsız olmanın önemini vurgulamaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Yaşı daha büyük ergenlerin bağımsızlıkla ilgili daha çok kaygı taşıdıkları düşünülürse, araştırmamızdan çıkan sonuçların bu bilgiyle tutarlı olduğu söylenebilir.

Alan yazın incelendiğinde bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkinin çok fazla araştırma konusu olmadığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla konu ile ilgili daha çok araştırmanın yapılması gereği düşünülmektedir.

1.3.Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri açısından fark var mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda ortalamalar arasındaki farkı belirlemek için yapılan t testi sonucunda ailesi yanında yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stilinde yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Korkulu bağlanma stilinde ise yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin ailesi yanında yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri puan ortalamalarında yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler arasında anlamlı fark olmadığı gözlenmiştir. Güvenli ve korkulu bağlanma stillerinde elde edilen sonuçlar beklenen sonuçlar olmasına rağmen, saplantılı ve kaygısız bağlanma stillerinde beklenen değerler gözlenmemiştir.

Sağlıklı bireylerin yetişmesi onların sağlıklı bir çocukluk geçirmeleriyle yakından ilgilidir. Çocuğun gelişiminde, ruhsal ve fiziksel açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde anne-çocuk ilişkisi ve bu ilişkinin kalitesi oldukça önemlidir (Dilmaç, Hamarta ve Arslan, 2009). Bağlanma teorisinin temel varsayımlarından biri de çocukların bakım verenleriyle kurdukları duyarlı ve karşılık verici ilişkinin onların psikolojik sağlığı için önemli olmasıdır (Hortaçsu, Cesur ve Oral, 1993). Wilkinson ve Walford (2001) yaptıkları çalışmada ergenlerin psikolojik sağlığında bağlanmanın rolünü araştırmışlardır. Çalışmaya 404 ergen katılmıştır. Araştırma

sonucuna göre anababaya olan bağlanmanın niteliği iyi olma düzeyini artırmaktadır. Anababa bağlanması psikolojik sağlığı etkilerken akran bağlanmasının psikolojik sağlığı etkileyip etkilemediği konusunda net sonuçlar elde edilememiştir.

Bu bilgiler dikkate alındığında, araştırmamızda ailesi yanında yaşayan ergenlerin yetiştirme yurdunda yaşayanlardan güvenli bağlanma stilinde daha yüksek puan almaları beklenen bir sonuçtur. Bu bulgularımız, çeşitli araştırmalarca desteklenmektedir.

Chisholm (1998), Romanyadaki çocuk yuvaları ve bağlanma konusunu ele alan çalışmalarında, çocukların güvensiz bağlanma stili ile ana baba özelliklerinin ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Romanya'daki çocuk yuvalarında kalan çocukların daha fazla davranış sorunlarına sahip olduklarını bildirmişlerdir. Chisholm (1998)'ın araştırma sonuçları araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Hortaçsu, Cesur ve Oral (1993) ise, yaptıkları çalışmalarında kurum bakımı alan çocukların yaşlılarına göre daha az güvenli bağlanmaya sahip olduklarını bulmuşlardır. Depresyonun güvensiz bağlanma şemasıyla pozitif ilişkili olduğunu ancak güvenli bağlanma şemasıyla negatif ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Oosterman ve Schuengel (2008), evlat edinilmiş çocuklarla aynı anne tarafından yetiştirilen çocukları karşılaştırdıkları araştırmalarında, üvey annenin duyarlılığı ile bağlanma güvenliği arasında ilişki bulmuşlardır.

Zeanah ve diğerleri (2005), kurum bakımında olan ve kurum bakımında olmayan çocukları karşılaştırdıkları araştırmalarında, kurum bakımında olan çocukların ciddi bağlanma bozuklukları sergiledikleri tespit edilmiştir. Aynı zamanda araştırma sonuçları, bakım verenin kalitesinin kurumda yaşayan çocukların bağlanmalarını örgütlemesinde ve oluşturmasında etkili olduğunu bulmuşlardır.

Alan yazındaki araştırmalar değerlendirildiğinde, bağlanma teorisinin temel varsayımlarının desteklendiği görülmüştür. Aynı zamanda söz konusu araştırmaların sonuçlarının birbirleri ile örtüşükleri ve araştırma sonucumuzu destekledikleri görülmektedir. Ancak söz konusu araştırmaların daha çok kurum bakımı altında bulunan küçük çocuklar üzerinde yapıldığı gözlenmiştir. Oysa bağlanma kuramının

yaşam boyu olan bir kuram olduğu düşünülürse ergenler, genç yetişkinler hatta yetişkinler üzerinde de araştırmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Barholomew ve Horowitz (1991)'in dörtlü bağlanma modeline göre korkulu bağlanma stiline sahip bireyler, olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modeli geliştirmişlerdir. Araştırmamızda da korkulu bağlanma stili puanlarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde, ailesi yanında yaşayan ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olması yetiştirme yurdunda yaşayanların “reddedilmişlik” yaşadıklarını düşündürmektedir. Bowlby (1973)'e göre, “İstenmeyen bir çocuk sadece anne babası tarafından değil, hiç kimse tarafından istenmediğine inanacaktır”. Dolayısıyla korkulu bağlanma stilinde yetiştirme yurdunda yaşayanların yüksek puanlar alması beklenen bir sonuçtur. Ancak kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri açısından yapılan karşılaştırmalarda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuç, ailesi yanında kalanlar ile yetiştirme yurdunda yaşayanların, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stillerinde benzer ortalama puanlara sahip olduklarını göstermektedir. Bu dönemde ergenlerin karşı cinse ilgi duymaları sebebiyle, kız-erkek arkadaşlığı konusunda çok düşündüklerini ve bunun da saplantılı bağlanma puanlarını artırdıklarını düşündürmektedir.

2. Kimlik Statüleri İle İlgili Bulgular:

2.1. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, yetiştirme yurdunda yaşayan ve ailesi yanında yaşayan ergenler birlikte ele alındığında ortalamalar arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir. Yapılan “t” testi sonucunda kızların kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler ayrı ayrı ele alındığında ise ortalamalar arasındaki farkın kontrolü için yapılan t testi sonucunda anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Yetiştirme yurdunda yaşayan kızların kararsız kimlik statüsü puan ortalamaları erkeklerden anlamlı düzeyde yüksektir. Başarılı, kargaşalı ve bağımlı kimlik statülerinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Ailesi yanında yaşayan ergen grubunda erkeklerin bağımlı kimlik statüsü puan ortalamaları kızlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Başarılı, kargaşalı ve kararsız kimlik statüsünde anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Alan yazın incelendiğinde, kimlik konusunu ele alan birçok araştırmanın kimlik gelişimi ve kimlik statülerini cinsiyet değişkeni açısından ele aldığı görülmektedir. Bazı araştırmalarda kızların kararsız kimlik statüsü puanları erkeklerden daha yüksek, erkeklerin de bağımlı kimlik statüleri puanlarının kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Abraham, 1986; Uzman, 2002; Bergh ve Erling, 2005; Graf, Mullis ve Mullis 2008). Bu bulgular araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Abraham (1986), liseli öğrencilerle EOM-EIS'ı kullanarak kız ve erkek öğrencilerin kimlik statülerine dağılımını incelemiştir. Kız öğrenciler arasında erkek öğrencilere oranla başarılı ve kararsız kimlik statülerine daha fazla, bağımlı (erken bağlanmış) ve kargaşalı kimlik statülerine daha az rastlandığını gözlemiştir. Abraham (1986) kimlik gelişiminde kızların erkeklere göre daha ileride olduğunu belirtmiştir.

Watson ve Protinsky (1991), siyahi ergenlerin kimlik statülerini inceledikleri çalışmalarında, kız ergenlerin %78.8 oranında başarılı kimlik statüsünde olduklarını, erkeklerin ise %21.2'sinin başarılı kimlik statüsünde olduklarını bulmuşlardır. Sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Forbes ve Ashton (1998), Afro-Amerikalı ergenlerin kimlik statülerini araştırdıkları araştırmalarında, ideolojik alanda ve kişilerarası alanda kızların erkeklerden anlamlı derecede farklılaştığını ve bu alanlarda başarılı kimlik statüsünde bulduklarını bildirmişlerdir.

Bergh ve Erling (2005) 108 erkek ve 114 kız öğrenci ile yürüttükleri çalışmada Abraham (1986)'ın yaptığı çalışmayla benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştıkları gözlemiştirlerdir. Kızların erkeklere göre daha fazla moratoryum (kararsız) kimlik statüsünde yer aldıkları, erkeklerin de kızlara göre daha fazla kimlik kargaşası statüsünde yer aldıklarını bulmuşlardır.

Ortalamalar arası farkı incelediklerinde de erkeklerin bağımlı ve kargaşalı kimlik statüsü puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Bergh ve Erling (2005) bu durumu kızların daha erken puberte dönemine girmesiyle beraber erkeklerden daha fazla kimlik arama ve belirleme çabası içinde olmaları ile açıklamışlardır.

Akman (2007) araştırmasında, bağımlı ve moratoryum kimlik statüleri ile cinsiyet arasında doğrudan bir ilişki bulmuştur. Üniversite öğrencilerinin dahil edildiği bu çalışmada kızlarda bağımlı kimlik statüsü puanlarının arttığı, moratoryum kimlik statüsü puanlarının ise azaldığı bulgulanmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarımızla uyuşmamaktadır.

Çakır ve Aydın (2005) çalışmalarında kız öğrencilerin başarılı kimlik statüsünde erkek öğrencilerden anlamlı derecede farklılaştığını, erkek öğrencilerin bağımlı kimlik statüsünde kızlara göre daha yüksek puanlar aldıklarını belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin bağımlı kimlik statüsünde kızlardan farklılaştıkları bulgusu, araştırmamızdaki ailesi ile birlikte yaşayan ergen grubunda ortaya çıkan bulguları desteklemektedir. Araştırmamızda da ailesi ile yaşayan erkekler bağımlı kimlik statüsünde kızlara oranla daha yüksek puanlar almışlardır.

Graf, Mullis ve Mullis (2008) tarafından 434 ergen ile yürütülen başka bir çalışmada, cinsiyet ve yaşlar arasında da anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Erkeklerin kızlara göre daha fazla bağımlı ve kargaşalı kimlik içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Graf, Mullis ve Mullis (2008)'in ulaştığı bu sonuçlar araştırma bulgularımızla kısmen örtüşmektedir.

Uzman (2002) tezinde kızların kimlik arayışı (kararsız) statüsü puan ortalamasının erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuştur.

Varan (1990) üç liseden farklı sınıf düzeylerinde olan 638 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında erkeklerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının kızların puan ortalamasından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yine Türkiye'de Eryüksel (1987) tarafından yapılmış olan çalışmada, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin kimlik statülerine dağılımı incelenmiştir. Kızlarda en

az rastlanan statünün başarılı kimlik statüsü olduğu, erkeklerde ise en az rastlanan statünün bağımlı kimlik statüsü olduğu bulunmuştur.

Kroger (1988) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada kimlik statülerinin cinsiyet açısından farklılaşmadığı bulunmuştur.

Söz konusu araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, cinsiyet değişkeninin kimlik ile ilişkisinin tutarsız sonuçlar verdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu sonuçlar kesin ve tatmin edici yorumlara olanak sağlamamaktadır. Ancak elde edilen bulguların alan yazındaki bazı araştırmalar (Abraham, 1986; Uzman, 2002; Bergh ve Erling, 2005; Çakır ve Aydın, 2005; Graf, Mullis ve Mullis 2008) tarafından desteklendiği görülmektedir. Ergenlik dönemine kızların erkeklerden daha önce girdiği bilgisinden hareketle kızların kimlik arayışında erkeklerden daha önde olduğu söylenebilir.

2.2. Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin kimlik statüleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, kimlik statüleri puan ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bunun için 15, 16, 17 ve 18 yaş grubundaki ergenlerin kimlik statüleri puan ortalamaları varyans analizi ile karşılaştırılmıştır.

Yapılan karşılaştırma sonunda yaşı 18 olan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının yaşı 16 olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bağımlı, kararsız ve kargaşalı kimlik statüsünde yaşlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır. İstatistiksel açıdan anlamlı olmamasına rağmen kargaşalı kimlik statüsü ortalama puanlarının yaşın artışıyla birlikte düştüğü gözlenmiştir.

Bu sonuçlar yaşın artmasıyla beraber başarılı kimlik statüsünde artışın gözlendiği birçok araştırma (Abraham, 1986; Kroger, 1988; Varan, 1990; Forbes ve Ashton, 1998; Akman, 2007) sonuçları ile paraleldir.

Kroger (2000), kimlik statülerini ele alan birçok boylamsal araştırmanın, zaman içerisinde bağımlı ve kargaşalı kimlik statüsünde düşüş olduğunu ancak başarılı ve moratoryum kimlik statüsünde bir artışın olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.

Sonuçlar ergenlerin artan yaşla birlikte çeşitli alternatifleri araştırmaya, rolleri denemeye ve ideolojik, mesleki ve dini alanda bağlanmalar yapmaya başlamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

2.3. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenler kimlik statüleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda her bir kimlik statüsü için yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığı “t” test ile kontrol edilmiştir.

Ailesinin yanında yaşayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda elde edilen bulgulara göre ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağımlı kimlik statüsü puan ortalamaları yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin bağımlı kimlik statüsü puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin kararsız ve kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu gözlenmiştir.

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi çoğu kez doğumdan önce başlar. Ailenin o çocuğa karşı istekli ya da isteksiz oluşu, gerek ruhsal –kültürel, gerekse toplumsal–ekonomik yönden çocuğun gelişimine hazır olup olmadığı, çocuktan beklentileri, o çocuğun yaşantısını, ilk izlenimini ve çevresi ile duygusal iletişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Yavuzer, 2005). Ergenlik çağına geldiğinde ise birey kimlik kazanma göreviyle karşı karşıya kalır (Erikson, 1968). Bireyin kimliği oluşurken çevre tarafından etkilenmesi kaçınılmazdır. Çevresinde ergene değer verdiğini ve ilgilendiğini hissettiren, güvendiği insanların oluşu ya da onlardan yararlanabilme

olanakları, ergenin kendine özgü kimlik geliştirme sürecini kolaylaştırabilir (Gündoğdu ve Zeren, 2004).

Nitekim yapılan birçok çalışma (Adams, 1985; Grotevant ve Cooper; 1985; Lapsley, Rice ve Fitzgerald, 1990; Balkaya, 2005; Deason ve Randolph; 1998; Schultheiss ve Blustein, 1994; Gündoğdu ve Zeren, 2004; Oflazoğlu, 2000) bu bilgileri destekler niteliktedir.

Gündoğdu ve Zeren (2004) yetiştirme yurdunda kalan ergenler ile ailesi yanında kalan ergenleri kimlik statüleri açısından karşılaştırdığı çalışmalarında, yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin aileleri yanında kalan ergenlere göre başarılı kimlik statüsünde daha düşük puanlar elde ettiklerini gözlemişlerdir. Bir başka deyişle, ailesinin yanında kalan ergenler, yetiştirme yurdunda kalan ergenlere göre daha başarılı kimlik geliştirmektedirler. Aynı zamanda yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin, ailesi yanında kalan gruba göre kimlik kargaşası ve kimlik arayışı puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırma bulgularımızla örtüşmektedir. Ancak beklenilenin tersine bağımlı kimlik statüsünde yetiştirme yurdunda kalan ergenler ile ailesi yanında kalan ergenler arasında fark bulunamamıştır. Bu sonuç, araştırma sonucumuzu desteklememektedir. Bulgular bölümünde de belirtildiği gibi araştırmamızda beklentiler doğrultusunda ailesi yanında kalan ergenlerin bağımlı kimlik puanları yetiştirme yurdunda kalan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Oflazoğlu (2000)'nun elde ettiği sonuçlar da Gündoğdu ve Zeren (2004)'in ulaştığı sonuçlarla benzerdir. Oflazoğlu (2000) yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin başarılı kimlik statüsüne ilişkin ortalama puanının, ailesi yanında yaşayan gençlerin ortalama puanından daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda bağımlı kimlik statüsü puanı ailesi yanında yaşayan gençlerde yetiştirme yurdunda yaşayan gençlere göre daha yüksek bulunmuştur. Kargaşalı kimlik statüsünde ise yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin puan ortalaması ailesi yanında yaşayan gençlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir. Ancak Oflazoğlu (2000)'nun kararsız kimlik statüsünde yetiştirme yurdunda yaşayanlar ile ailesi

yanında yaşayanlar arasında farklılık gözlememesi araştırma sonucumuzla çelişmektedir. Araştırmamız sonucunda kararsız kimlik statüsü puanlarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde ailesi yanında yaşayan ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Genel olarak denilebilir ki yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin başarılı kimlik gelişimleri ailesi yanında yaşayan ergenlere göre daha düşüktür. Ailesi yanında yaşayan ergen grubunun kimlik gelişimi sürecinde çevresinde model alabileceği bir anne-babanın var olmasının, ailelerinin düşünce, değer ve davranışlarını benimsemelerine yol açabilir. Bunun da bağımlı kimlik geliştirmeye neden olacağı düşünülmektedir. Ancak yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerin tutarlı bir çevre içinde yetişmemeleri ve olumsuz aile ilişkilerine sahip olmalarının, ailelerini model almalarını engellemiş olabilir. Dolayısıyla bu gençlerin ailesi yanında yaşayanlara göre bağımlı kimlik statüsünde düşük puanlar alması doğal bir sonuçtur.

3. Ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında ilişki var mıdır?

Bu alt problem doğrultusunda, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır.

Güvenli bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında ($r=-.153$, $p<.05$) negatif yönlü, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında pozitif yönlü ($r=.180$, $p<.05$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, güvenli bağlanma stili puan ortalamaları arttıkça kararsız kimlik statüsü puanlarının azaldığı, saplantılı bağlanma stili puan ortalamalarının arttıkça ya da azaldıkça kararsız kimlik statüsü puan ortalamalarının da arttığı ya da azaldığı söylenebilir.

Kimlik ve bağlanma teorileri yaşam boyu süreçler olarak kavramsallaştırılmışlardır. Her iki teori de güvenli bağlanmanın veya temel güvene sahip olmanın, sağlıklı gelişime yol açan “araştırma” davranışı için temel olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu teoriler kişilerarası ilişkilerin (özellikle aile ile olan

ilişkiler) güvenliği, araştırmayı ve gelişimi etkilediğini söylerler (Benson, Harris ve Rogers, 1991).

Bu varsayımdan hareketle kimlik ve bağlanma arasındaki ilişkiyi araştıran çeşitli çalışmalar (Grotevant ve Cooper, 1985; Benson, Harris ve Rogers, 1991; Reich ve Siegel, 2002; Deason ve Randolph, 1998; Kennedy, 1999; Lapsley, Rice ve Fitzgerald, 1990; Morsünbül, 2005; Arslan, 2008) yapılmıştır.

Grotevant ve Cooper (1985) ergenlikte aile ilişkilerinde iletişim örüntüleri ile kimlik keşfinin gelişimi arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında aile ilişkilerindeki iletişim örüntüleri ile kimlik keşfi arasında ilişki bulmuşlardır. İletişim örüntülerinin kız ve erkek ergenler için farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kızlar için ergen-anne, ergen-baba, ergen-kardeş, evlilikle ilgili iletişim örüntüleri kimlik keşfi ile ilişkilirken, erkekler için sadece ergen-baba iletişiminin kimlik keşfiyle ilişkili olduğu saptanmıştır.

Benson, Harris ve Rogers (1991) yaptıkları çalışmada anneye bağlanmanın başarılı kimliğin yordayıcısı olduğunu ve kararsız kimlik ve kargaşalı kimlik puanlarının düşük olması ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Babaya bağlanmanın ise bağımlı kimliğin yordayıcısı olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma sonunda anne çocuk bağlanmasının, olumlu olmasının kimlik oluşturulurken, güvenli araştırma ve yakın ilişkiler için kişiler arası bağlanmalara temel olduğu belirtilmiştir.

Kennedy (1999 çalışmasında saplantılı bağlanma stilinde olanların kimlik kargaşası ve kararsız kimlik puanlarının güvenli bağlanana göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Korkulu bağlanan bireylerin de kimlik kargaşası puanlarının güvenli bağlanana göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Güvenli bağlananların daha yüksek başarılı kimlik puanlarına sahip olduğu gözlenmiştir. Ancak bağımlı kimlik statüsünün hiçbir bağlanma stili ile ilişkisine rastlanmamıştır. Kennedy'in saplantılı bağlanma stilinde olanların kargaşalı ve kararsız kimlik statüsü puanlarının daha yüksek olduğu şeklindeki sonucu araştırma bulgularımızla örtüşmektedir.

Reich ve Siegel (2002) yaptıkları çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin diğer bağlanma stillerine sahip kişilere göre ego kimlik gelişimi açısından daha ileride olduklarını belirlemişlerdir. Bu sonuç, Kennedy (1999)'in çalışmasında ulaştığı sonuçlarla tutarlıdır.

Lapsley, Rice ve Fitzgerald (1990), erkek öğrencilerin ana-babaya bağlanma ile kimlik arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında yaptıkları araştırmada, ana-babaya bağlanmanın kişisel ve sosyal kimliği yordadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kroger (1985) yaptığı çalışmada üst kimlik statüleri (başarılı ve askıya alınmış) güvenli bağlananlardan daha az kaygı tepkisi göstermiştir. Alt kimlik statülerinde (ipotekli ve dağınık) bağlanma stilleri açısından herhangi bir farka rastlanmamıştır.

Sümer ve Cozzarelli (1994) ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, ego kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasında ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma stilindeki bireylerde dağınık kimlik statüsü diğer bağlanma gruplarından yüksek çıkmıştır. Saplantılı bağlanma stilindeki bireylerde kararsız kimlik statüsü, güvenli bağlanma stilindeki bireylerden yüksek çıkmıştır. Kaçınan bağlanma stilindeki bireylerde, saplantılı ve korkulu bireylerden daha düşük düzeyde ipotekli (bağımlı) kimlik statüsü bulunmuştur. Sümer ve Cozzarelli (1994)'nin saplantılı bağlanma ile kararsız kimlik statüsü arasında bulunduğu ilişki, araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Morsünbül (2005), kimlik statülerinin bağlanma stilleri açısından incelediği araştırmasında, kimlik statülerinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı ancak bu farklılaşmanın sadece kararsız kimlik statüsü boyutunda olduğunu saptamıştır. Morsünbül (2005), bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasında ilişki bulan çalışmaya göre farklı bir sonuca ulaşmasını ölçme araçlarının özellikleri ile açıklamıştır. Morsünbül (2005) ile Sümer ve Cozzarelli (1994)'nin bulunduğu sonuçlar tam olarak örtüşmemektedir.

Arslan (2008), ergenler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında ergenlerin bağlanma stillerine göre “kararlılık” ve “keşfetme” puan ortalamaları açısından farklılaştığını bulmuştur. Araştırma sonunda, kayıtsız bağlanma stiline sahip

ergenlerin diğerklerine göre daha yüksek kararlılık puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip ergenlerin diğerklerine göre daha yüksek “keşfetme” puanlarına sahip olduğu görölmüştür. Bağlanma stillerine göre, psikososyal gelişim dönemleri (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık ve kimlik) puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Güvenli ve kayıtsız bağlanan ergenlerin diğerk bağlanma stillerine sahip ergenlere göre daha yüksek düzeyde “güven” duygusuna sahip olduğu bulunmuştur.

Yukarıdaki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, özellikle yurt dışı çalışmalarında kimlik statüleri ile bağlanma arasında ilişki bulunduğu görölmektedir. Bu çalışmalarda daha çok aile ile iletişim örüntüleri ya da aile ilişkileri -dolayısıyla bağlanma ilişkileri- kimlik statüleri açısından incelenmiştir. Söz konusu araştırmalarda aile ilişkilerinin olumlu olmasının başarılı kimlik statüsünün oluşumunda etkili olduğunu göstermiştir. Bu da aile ilişkilerinin hem bağlanma hem de kimlik oluşumunda önemli olduğunu göstermektedir. Ancak Türkiye’de yapılmış çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni kullanılan ölçme araçlarının farklı olması ile açıklanabilir.

Araştırmamızda, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasındaki pozitif ilişki Sümer ve Cozzarelli (1994) ile Kennedy (1999) çalışma sonuçları tarafından desteklenmektedir. Ancak diğerk karşılaştırmalarda ilişki bulunmamıştır. Ölçek maddelerinin yanıtlanmasında “sosyal beğenirlik” olgusunun etkili olmuş olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yurt dışındaki çalışmalarda güvenli bağlanmanın başarılı kimliği yordamasına rağmen, yurt içindeki çalışmalarda farklı sonuçların ortaya çıkması kültür farklılığının etkili olabileceğini düşündürmektedir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırma yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ailesi yanında yaşayan ergenlerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu, korkulu bağlanma stilinde ise yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin puan ortalamalarının ailesi yanında yaşayan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından bağlanma stilleri incelendiğinde, güvenli bağlanma stilinde erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu sonuç her iki örneklem grubu (yetiştirme yurdunda yaşayan grup ve ailesi yanında yaşayan grup) için de geçerlidir.

Yaş değişkeni ele alındığında ise yaşı 18 ve 16 olan ergenlerin kayıtsız bağlanma stili puan ortalamaları, yaşı 15 olan ergenlerin puanlarından yüksek olarak gözlenmiştir.

Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşama durumlarına göre ergenler karşılaştırıldığında ailesi yanında yaşayan ergenlerin başarılı ve bağımlı kimlik statüsü puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin ise kararsız ve kargaşalı kimlik statüsü puan ortalamalarının ailesi ile birlikte yaşayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda kimlik statüleri puanları cinsiyet açısından ele alındığında, kızların kararsız kimlik statüsü puanlarının erkeklerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. İki grup cinsiyet ve kimlik statüleri açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ailesinin yanında yaşayan erkeklerin, bağımlı kimlik statüsü puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yetiştirme yurdunda yaşayan kızların ise kararsız kimlik statüsünde erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Yaş değişkenine göre kimlik statüleri puan ortalamaları karşılaştırıldığında yaşı 18 olan ergenlerin, yaşı 16 olan ergenlerden başarılı kimlik statüsünde anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür ve bu fark, yaşı 18 olan ergenlerin lehinedir.

Güvenli bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında negatif yönlü, saplantılı bağlanma stili ile kararsız kimlik statüsü arasında pozitif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Ailelere, meslek elemanlarına yönelik öneriler;

1. Güvenli bağlanma, ailenin çocuğuyla kurduğu güven dolu ilişkiden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla çocukların doğumdan itibaren anne-baba tarafından desteklenmeleri gerekmektedir. Anne-baba tarafından ihtiyaçları karşılanan, tutarlı davranışlarla karşılaşan, koşulsuz bir kabul ve sevgi içinde yetişen çocuklar güvenli bağlanma modeli geliştireceklerdir. Çocukların güvensiz bağlanma geliştirmelerine karşılık, anne-babaların yeni geliştirdikleri davranış modelleriyle bunu değiştirebilirler. Anne-babalara çocuklarına karşı koşulsuz bir kabul ve sevgi göstermeleri önerilmektedir.

2. Bağlanma kuramı çerçevesinde anne-babalara yönelik eğitici, davranış değiştirici ve uygulamaya yönelik eğitim programları arttırılmalıdır. Anne-babaların yanı sıra, yetiştirme yurtlarında çalışan meslek elemanlarına (doktor, hemşire, psikolog, sosyal çalışmacı, psikolojik danışman) yönelik eğitim programları oluşturulmalıdır.

3. Gerek yetiştirme yurtları gerekse çocuk yuvaları personelin niteliği ve niceliği yönünden yeterli değildir. Personelin hem niceliğinin hem de niteliğinin arttırılması, sık personel değişiminin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Böylece güvensiz bağlanma geliştirmiş olan çocuklar, güvenli bağlanma modelleri geliştirebilecekleri bir çevrede yetişmiş olacaklardır.

4. “Çocuğun en iyi yetişeceği ortam aile ortamıdır” düşüncesi doğrultusunda yaygınlaşan evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetleri ile ilgili çalışmaların hızlandırılması önerilmektedir. Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerinden yararlanan ailelere, bağlanma kuramı çerçevesinde çocukların psikolojik gelişimleri ve karşılaşabilecekleri durumlar hakkında bilgiler verilmesi, bu ailelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.

5. Yetiştirme yurtlarında mekansal yenilikler yapılmasının çocukların yaşadığı psikolojik ve duygusal sorunlarını azaltmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

6. Hem ilköğretim okullarında hem de orta öğretimde kurumlarında çalışan psikolojik danışmanların çalışmalarında bağlanma ve kimlik kuramının çocukların yaşamında önemini fark etmeleri tavsiye edilmektedir.

Araştırmacıya yönelik öneriler;

1. Bu araştırmanın çalışma grubu Aksaray ve Konya illerinde yetiştirme yurdunda ve ailesi ile yaşayan 15-18 yaş arası 242 ergenden oluşmaktadır. Farklı yaş gruplarını içeren ve daha geniş örneklem grupları ele alınarak araştırmalar yapılması önerilmektedir.

2. Birçok çevresel etkenin özellikle ailenin kimlik gelişiminde başlıca rol oynadığı belirtilmektedir. Boşanmış ailelerin çocukları, evlat edinilmiş çocuklar gibi farklı risk gruplarının kimlik gelişimini inceleyen çalışmaların yapılması uygun görülmektedir.

3. Daha önce yapılan bazı araştırmalarda “güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, daha iyi bir kimlik gelişime sahip olduğu” ile ilgili bulgulara rağmen kültürler arası çalışmaların farklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Dolayısıyla ileride farklı kültürleri karşılaştıran araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abraham, K.G. (1986). Ego identity differences among Anglo-American and Mexican- American adolescents. *Journal of Adolescence*. 9, 151-166.
- Adams, G.R. (1985). Family correlates of female adolescents ego identity development. *Journal of Adolescence*. 8, 69-82.
- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*. 44 (4), 709-716.
- Ainsworth M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange stitution*. Hillsdale, Nj: Erlbaum.
- Akman, Y. (2007). Identity status of Turkish University students in relation to their evaluation of family problems. *Social Behavior and Personality*, 35 (1), 79-88.
- Alantar, Z. ve Maner, F. (2008). Bağlanma kuramı açısından yeme bozuklukları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 9, 97-104.
- Amado, S. (2005). *Emotional well-being of first-year university students: Family functioning and attachment styles*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve öğrenme* (3. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aşık, E. (2006). *Yetiştirme yurdunda kalan gençlerin ergenlik sorunları ve başetmeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Hoeksema, S.N., Bem, D.J., Smith, E.E., (2008). *Psikolojiye giriş* (4.baskı). (Çev.: Y. Alogan). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.

- Bacanlı, H. (2009). *Eğitim psikolojisi* (14.baskı). Ankara: Asa Yayınları.
- Bal, H. (2007). *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Balkaya, A. (2005). *Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı bilişsel-sosyal ailesel nitelikler ile suç davranışı düzeyi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Balkaya, F. (2005). Bilgi işleme süreçleri açısından bağlanma kuramının yeniden ele alınması. *Türk Psikoloji Yazıları*. 8 (özel ek sayı), 17-39.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61, 226-244.
- Benson, M.J., Harris, P.B. ve Rogers, C.S. (1992). Identity consequences of attachment to mothers and fathers among late adolescents. *Journal of Research on Adolescence*. 2 (3), 187-204.
- Bergh, S. ve Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence*. 40 (158), 377-395.
- Berman, L.S., Weems, F.C., Rodriguez T.E. ve Zamora, J.I. (2006). The relation between identity status and romantic attachment style in middle and late adolescence. *Journal of Adolescence*. 29 (5), 737-748.
- Bıyıklı, L. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar ve S.O.S. çocuk köyleri. *Özel Eğitim Dergisi*. 2 (1), 3-10.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik* (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bloom, K.C. (1995). The development of attachment behaviors in pregnant adolescents. *Nursing Research*. 44 (5), 284-289.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.

- Brown, L.S. ve Wright, J. (2003). The relationship between attachment strategies and psychopathology in adolescence. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*. 76, 351–367.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü* (3. Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İ. D. E. Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyükaşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cann, A., Norman, M.A., Welbourne, J.L. ve Lawrence, C.G. (2008). Attachment styles, conflict styles and humour styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality*. 22, 131-146.
- Cassidy, J. (1988). Child- mother attachment and the self in six-year-olds. *Child Development*. 59,121-134.
- Ceyhan, A. (2006). Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısının öğrenilmiş güçlük, kaygı ve psikolojik belirtileri yordama düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 6 (1), 53-73.
- Chisholm, K. (1998). A three follow-up of attachment and indiscriminate friendliness in children adopted from Romanian Orphanages. *Child Development*. 69 (4), 1092-1106.
- Collins, N.L. ve Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality And Social Psychology*. 58 (4), 644-663.
- Çakır, S.G. ve Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*. 40 (160), 847-859.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deason, D.M. ve Randolph, D.L. (1998). A systematic look at the self: The relationship between family organization, interpersonal attachment and identity. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13 (3), 465-478.

- Deniz, M.E. (2008). Ergenlik çağı sosyal ilişkileri (Ed: A.M. Sünbül). *Eğitime yeni bakışlar*. 71-86. Konya: Eğitim Akademi yayınları.
- Deniz, M.E. (2006). The relationships between attachment styles with child abuses and guilt-shame in adolescence. *Eurasian Journal of Educational Research*. 22, 89-99.
- Deniz, M.E., Hamarta, E. ve Arı, R. (2005). An investigation of social skills and loneliness levels of university students with respect to their attachment styles in a sample of Turkish students. *Social Behavior and Personality*. 33 (1), 19 -32.
- Dereboy, İ.F. (1993). *Kimlik bocalaması, anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Dilmaç, B., Hamarta, E. ve Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 9 (1), 127-159.
- Dunkel, C.S. ve Papini, D.R. (2005). The role of ego identity status in mating preferences. *Adolescence*. 40 (159), 489-501.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E.H. (1984). *İnsanın sekiz çağı* (Çev: T.B. Üstün ve V. Şar). Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Eryüksel, G. (1987). *Ergenlerin kimlik statülerinin incelenmesine yönelik kesitsel bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Forbes, S., ve Ashton, P. (1998). The identity status of African Americans in middle adolescence: A re-examination of Watson and Protinsky (1991). *Adolescence*. 33(132), 846-849.
- Frodi, A. ve Thompson, R. (1985). Infants' affective responses in the strange situation: effects of prematurity and of quality of attachment. *Child Development*. 56, 1280-1290.

- Gander M.J. ve Gardiner H.W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (6. Baskı). (Çev: A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gençtan, E. (2008). *Psikanaliz ve sonrası* (13.basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Goodfriend, M.S. (1993). Treatment of attachment disorder of infancy in a neonatal intensive care unit. *Pediatrics*. 1, 139-142.
- Görünmez, M. (2006). *Bağlanma stilleri ve duygusal zeka yetenekleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Graf, S.C., Mullis, R.L.ve Mullis, A.K. (2008). Identity formation of United States American and Asian Indian Adolescents. *Adolescence*. 43 (169) 57-69.
- Grosmann, K.E., Grosmann, K. ve Waters, E. (2006). Attachment from infancy to adulthood. The major longitudinal studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.47 (9), 974-977.
- Grotevant, H.D. ve Cooper, C.R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and development of identity formation in adolescence. *Child Development*. 56, 415-428.
- Gültekin, F. (2000). *Lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının kimlik gelişim düzeyleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gündoğdu, M. ve Zeren, Ş.G. (2004). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin kimlik statüleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (22), 57-63.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stilleri ve zihinsel modellerin kuşaklarası aktarımında anababalık stillerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamarta, E., Deniz, M.E. ve Saltalı, D.N. (2009). Bağlanma stillerinin duygusal zekâyı yordama düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 9 (1), 195-229.

- Hamarta, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*. 5, 1-22.
- Hazan, C. and Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52 (3), 511-524.
- Holmes, J. (1993). Attachment Theory: A biological basis for psychotherapy *The British Journal of Psychiatry*. 163, 430-438.
- Hortaçsu, N., Cesur, S. ve Oral, A. (1993). Relation between depression and attachment styles in parent-and institution-reared Turkish children. *The Journal of Genetic Psychology*. 154 (3), 329-337.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (15. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karavasilis, L., Doyle, A.B., Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*. 27 (2), 153-164.
- Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kennedy, J.H. (1999). Romantic attachment style and ego identity, attributional style, and family of origin in first-year college students. *College Student Journal*. 33 (2), 171-181.
- Keser, C.Ç. (2006). *Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kışlak, T.Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumları, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*. 9 (3), 61-68.

- Kobak, R.R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and perceptions of self and others. *Child Development*. 59, 135-146.
- Kroger, J. (1985). Separation-individuation and ego identity status in New Zealand University students. *Journal of Youth and Adolescence*. 14 (2), 133-147.
- Kroger, J. (1988). A longitudinal study of ego identity status interview domains, *Journal of Adolescence*. 11, 361-374.
- Kroger, J. (2000). Ego identity status research in the new millenium. *International Journal of Behavioral Development*. 24 (2), 145-148.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi* (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lapsley, D.K., Rice, K.R. ve Fitzgerald, D.P. (1990). Adolescent attachment, identity and adjustment to college: Implication for the continuity hypothesis. *Journal of Counseling and Development*. 68, 561-565.
- Levendosky, A.A., Bocks, A.H. ve Semel, M.A. (2002). Adolescent peer relationships and mental health functioning in families with domestic violence. *Journal of Clinical Child Psychology*. 31 (2), 206-218.
- Lütkenhaus, P., Grosman, K.E. ve Grosman, E. (1985). Infant-mother attachment at twelve months and style of interaction with a stranger at the age of three years. *Child Development*. 56,1538-1542.
- Main, M., Kaplan, J. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*. 50, 66-100.
- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 3 (5), 551-558.
- Marcia, J.E. ve Friedman, M.L. (1970). Ego identity status in college women. *Journal of Personality*. 2, 249-263.
- Markova, G., Shilkret, R. ve Djalev, L. (2008). Parents' attachment styles, mental representations, and institutionalization of children in Bulgaria. *Infant Mental Health Journal*. 29 (6), 555-569.

- Matas, L., Arend, A. R. ve Sroufe, A. (1978). Continuity of adaptation in the second year: the relationship between quality of attachment and later competence. *Child Development*. 49, 547-556.
- Mikulincer, M., (1998). Adult attachment style and individual differences in functional versus dysfunctional experiences of anger. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74, 513-524.
- Mikulincer, M., Florian, V. and Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: a case of effect regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 58 (2), 273-280.
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oflazoğlu A.F. (2000). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Oksak, O. (2004). *Bağlanma stillerinin evlilik ilişkisindeki olumsuz olaylar karşısında yapılan yüklemelere etkisi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oosterman, M. ve Schuengel, C. (2008). Attachment in foster children associated with caregivers' sensitivity and behavioral problems. *Infant Mental Health Journal*. 29 (6), 609-623.
- Oskay, G. (1997). Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişim düzeylerinin buldukları fakülte ve ana bilim dallarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13, 63-73.
- Öztürk, M.O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları* (9. Basım). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

- Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Park, A.K. ve Waters, E. (1989). Security attachment and preschool friendships. *Child Development*. 60, 1076-1081.
- Rice, K.G. (1990). Attachment in adolescence: A narrative and meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*. 19 (5), 511-538.
- Reich, W.A. ve Siegel, H. (2002). Attachment, ego identity development and exploratory interest in university students. *Journal of Social Psychology*. 5, 125-134.
- Russel, G.D. (2008). *Adolescent attachment: predicting social support, love styles, and risky sexual behavior*. Yayınlanmamış doktora tezi. The University of South Dakota, Educational Psychology Program.
- Saya, P. (2006). *The relationship between attachment styles and perfectionism in high school students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schultheiss, D.P. ve Blustein, D.L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling & Development*. 73, 159-166.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *The American Journal of Family Therapy*. 31, 143–157.
- Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve aşkın iki yüzü*. İstanbul: Pilon yayınları.

- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983). Resmi Gazete, sayı: 18059.
- Soygüt, G. (2004). Bir düzeltici bağlanma ilişkisi olarak psikoterapi: Psikoterapi süreçlerinde bağlanma ve terapötik ittifak. *Türk Psikoloji Yazıları*. 7 (13), 63-77.
- Soysal, A.Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*. 8, 88-99.
- Sümer, N. ve Cozzarelli, C. (1994). Attachment style differences in ego identity status and self concept. Paper presented at the 66th Annual Convention of the Midwestern Psychological Association Chicago, II.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (43), 71-106.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D. ve Özcan, Ö.Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 19 (3), 235-246.
- Taylor, R. and Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American late adolescents. *Journal of Cross Cultural Psychology*. 26 (1), 8-22.
- Thompson, R.A.(2006). Erken dönemde bağlanma ve sonraki gelişim üzerindeki etkileri (Çev: M. Sayıl ve G. Ö. Demir). *Türk Psikoloji Bülteni*. 38, 113-120.
- Troy, N.W. (1995). The time of this first holding of the infant and maternal self-esteem related to feelings of maternal attachment. *Women Health*. 32 (3), 59-72.
- Türköz, Y. (2007). *Okulöncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzman, E. (2002). *Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Watson, M.F. ve Protinsky, H. (1991). Identity status of black adolescents: An empirical investigation. *Adolescence*. 26 (104), 963-967.
- Wilkinson, R.B. ve Walford W.A. (2001). Attachment and personality in the psychological health of adolescents. *Personality and Individual Differences*. 31 (4), 473-484.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk psikolojisi* (28. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (2005). *Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların genel ruh sağlığı durumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik çağı, ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (12. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zeanah, C.H., Symke, A.T., Koga, S.F. ve Carlson, E. (2005). Attachment in institutionalized and community children in Romania. *Child Development*. 76 (5), 1015 – 1028.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Gülçilem ŞAHİN			
Doğum Yeri:	Ereğli / KONYA			
Doğum Tarihi:	14.11.1981			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Sümer İÖO		Ereğli / Konya	1988-1993
Ortaöğretim	Ereğli Lisesi		Ereğli / Konya	1993-1996
Lise	Ereğli Lisesi	Yabancı Dil Ağırlıklı	Ereğli / Konya	1996-2000
Lisans	Ege Üniversitesi	Psikoloji	İzmir	2000-2004
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Konya	2006-2009
Becerileri:				
İlgi Alanları:	Tiyatro, yüzme, doğa gezileri			
İş Deneyimi:	<p>Arş. Gör. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2008- devam</p> <p>AKSARAY</p> <p>Psikolog A. Kadir Üçyıldız Huzurevi Müdürlüğü 2005-2008</p> <p>AKSARAY</p> <p>Psikolog ÖZ-VAK Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ereğli/KONYA 2004-2005</p> <p>Psikolog Özel Ereğli Diyaliz Merkezi Ereğli/KONYA 2004-2005</p>			

Aldığı Ödüller:	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Hamza KELEŞ Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı
Tel:	0382-2801172
E-Posta:	gulcilem@aksaray.edu.tr
Adres	Aksaray Üniversitesi Merkez Kampüsü Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü 68100 AKSARAY